

WORDSTUDIES I

G.H. Kramer

WOORDSTUDIES I

*Studies over woorden, woordgroepen en
vertaalproblemen in het Griekse Nieuwe Testament*



WoordStudies I

*Studies over woorden, woordgroepen
en vertaalproblemen in het Griekse Nieuwe Testament*

Auteur: G.H. Kramer
Omslagontwerp: Jan Paul Spoor
Vormgeving: Piet Versteeg / Jan Paul Spoor
2012 Uitgeverij Daniël, Zwolle, NL.
2021 Uitgeverij Daniël, Zwolle, NL

ISBN/EAN: 978-90-79718-10-8
NUR: 700 Theologie algemeen

Niets uit deze uitgave mag – anders dan voor eigen gebruik – worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d. m. v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ‘Uitgeverij Daniël’ of de auteur.

| | Gebruikte afkortingen Bijbel vertalingen |
|-----|---|
| SV | Staten Vertaling |
| HSV | Herziene Staten Vertaling |
| NBG | Vertaling Nederlands Bijbel Genootschap '51 |
| WB | Willibrordvertaling |
| GNB | Groot Nieuws Bijbel (Vertaling) |
| NBV | Nieuwe Bijbel Vertaling |
| BGT | Bijbel in Gewone Taal |
| HB | Het Boek |
| VH | 4e druk Voorhoeve |
| TE | 5e druk Voorhoeve (Telos) Herziene VH '82 |
| NB | Naardense Bijbel |
| KJV | King James Version |
| JND | J.N. Darby New Translation |

INHOUD

| | |
|---|----|
| Voorwoord | 12 |
| Woordvorming en voorkeuren. | 14 |
| De alfa en de oméga | 17 |
| Aanbidden. | 20 |
| Amateurtoneel in het Nieuwe Testament. | 24 |
| Bewaren: buiten of binnen de grote verdrukking? | 27 |
| Bidden en lofzingen | 31 |
| Bijwoners | 34 |
| Bode, boodschapper, boodschappen | 38 |
| Christelijke eerzucht?! | 41 |
| De dag van de Heer; aangebroken of aanstaande? | 44 |
| De doop met de Heilige Geest. | 48 |
| De duivel en de satan | 51 |
| De grootste exegeet | 54 |
| De Heilige Geest: een kracht of een Persoon? | 57 |
| De kracht van God | 60 |

| | |
|--|-----|
| De legerplaats | 64 |
| De parakleet | 68 |
| De samenkomst en de wederkomst | 71 |
| Eendrachtig. | 75 |
| Epispasthai | 78 |
| Exodos | 82 |
| Geduld, lankmoedigheid, volharding | 86 |
| Gezondheid. | 89 |
| Godgeleerd, godbestrijdend, godgeademd | 93 |
| Het graf - begraven of. | 96 |
| Het kind Jezus. | 99 |
| Het ongelijke juk. | 103 |
| Hoererijs en overspel. | 107 |
| Honden | 111 |
| In Zijn lichaam op het hout | 116 |
| Ingewanden en het innerlijk | 121 |
| Is de eeuwige straf echt eeuwig? | 124 |
| Kameel of scheepskabel? | 130 |

| | |
|--|-----|
| Kwaadspreeken, aanklagen, uitlachen en minachten . . | 133 |
| Latijnse woorden in het Griekse Nieuwe Testament. . | 136 |
| Leven in drievoud | 139 |
| Lezen. | 142 |
| Liefhebben | 145 |
| Mopperen, mompelen, morren | 149 |
| Nauwkeurigheid | 153 |
| Opnieuw geboren worden | 156 |
| Oprechtheid | 159 |
| Paulus' altaren | 162 |
| Paulus' arbeidsterrein. | 165 |
| Petros en petra | 168 |
| Slapen, ontslapen en sterven | 172 |
| Tafels, tafelen en een tafeltje | 175 |
| Tasten | 178 |
| Tekenen en een merkteken | 181 |
| Tevreden genoeg, of met genoeg tevreden? | 184 |
| Verheerlijken | 187 |

| | |
|--|-----|
| In verlegenheid - ten einde raad. | 190 |
| Verschijnen, verschijning en luisterrijk | 193 |
| Vertalen, verklaren of beide? | 197 |
| Vijf imperatieven van Paulus | 200 |
| Voor de doden gedoopt | 204 |
| Vrijgelaten en vrij | 207 |
| Wat betekent 'broeders'? | 211 |
| Wie het kan vatten, laat hij het vatten! | 214 |
| Xenos - vreemdeling of gast? | 217 |
| Zakelijk taalgebruik in een persoonlijke brief | 220 |
| Zalving, verzegeling en onderpand | 223 |
| Zelfbeheersing. | 227 |
| Zingen | 231 |
| Zoals Hij was... | 234 |
| Index van Gr. woorden | 240 |

Voorwoord

Dit boekje bevat een reeks artikelen die ik in het recente verleden geschreven heb voor het digitale maandblad Rechtstreeks (te vinden op www.oudesporen.nl), en wel in de rubriek WoordStudie. In zo'n WoordStudie bespreek ik maandelijks een woord of woordgroep uit het Griekse Nieuwe Testament, waarbij zowel betekenis, tekst als context ter sprake komen. Zo ontstaat een reeks van mini-Bijbelstudies.

Van huis uit ben ik vertrouwd met de Bijbel. Van jongs af aan heb ik eruit horen vertellen en voorlezen, en al vroeg werd ik gestimuleerd de Bijbel als het Woord van God zelf te gaan lezen. Door genade heb ik ook de God van dit Woord mogen leren kennen en zijn Zoon als mijn persoonlijke Redder en Heer aangenomen.

Toen ik later tijdens mijn middelbare schooltijd Grieks leerde, kreeg ik op een dag van mijn grootvader een Grieks Nieuwe Testament cadeau. De opwinding die ik ervoer toen ik daar voor het eerst in las, is me altijd bijgebleven. Er ging een wereld voor mij open: ik ben betekenissen en verbanden gaan zien die in vertalingen lang niet altijd zichtbaar gemaakt kunnen worden. Mede daardoor ben ik klassieke talen gaan studeren.

Het lezen en bestuderen van het Griekse Nieuwe Testament is voor mij nog altijd een fascinerende bezigheid. Wat ik heb mogen ontdekken wil ik ook via deze WoordStudies graag dienstbaar maken aan andere geïnteresseerden.

Brunssum, najaar 2012

Gerard Kramer

Woordvorming en voorkeuren

Onlangs viel me weer eens op hoe gemakkelijk het Grieks wordelementen combineert tot nieuwe woorden. Het is altijd afwachten of ook anderen zulke nieuwe woorden gaan gebruiken, of dat ze beperkt blijven tot degenen die de moed hebben gehad ze te vormen. Zo'n nieuw gevormd woord noemt men een *neologisme*. Zodra ook anderen zo'n nieuw gevormd woord gaan gebruiken, wordt het al snel niet meer als neologisme gevoeld.

Een tijd lang dacht ik dat Paulus een aantal van zulke neologismen had gevormd. Groot was mijn teleurstelling toen ik zag dat van een bepaalde groep woorden die ik als zodanig beschouwde, er niet één bij was die niet al (veel) eerder was gevormd. Wat mijn onderzoekje wél opleverde, was de vaststelling dat bepaalde woorden duidelijk de voorkeur van de apostel Paulus hadden, omdat we ze alleen (of bijna alleen) bij hem tegenkomen. In dit artikel onderzoeken we een bijzondere categorie bijvoeglijke naamwoorden, namelijk die bijvoeglijke naamwoorden die gevormd zijn met het voorvoegsel *fil-*, d. w. z. 'liefhebbend'. Het enige echte neologisme op deze lijst is niet van Paulus, maar van Johannes afkomstig. De Heilige Geest gebruikte de Bijbelschrijvers dus zoals ze waren, inclusief hun taalkundige voorkeuren!

Bij Paulus

- filagathos: Betekent ‘het goede liefhebbend’, ‘een liefhebber van het goede’ (Tit. 1:8).
- filandros: Betekent ‘man-lievend’; ‘man-lievend zijn’ is dus ‘je man liefhebben’ (Tit. 2:4).
- filarguros: Betekent ‘zilver(geld)-lievend’, ‘geldzuchtig’ (2 Tim. 3:2; ook Lukas in Luk. 16:14).
- filautos: Betekent ‘zichzelf-liefhebbend’, zelfzuchtig (2 Tim. 3:2).
- filèdonos: Betekent ‘genot-liefhebbend’, ‘genotzuchtig’, ‘liefhebber van genot’ (2 Tim. 3:4).
- filotheos: Betekent ‘God-liefhebbend’, ‘liefhebber van God’ (2 Tim. 3:4).
- filoneikos: Betekent ‘twist-lievend’, ‘twistziek’; ‘twistziek zijn’ is dus ‘te moeten twisten’ (1 Kor. 11:16).
- filoxenos: Betekent ‘vreemdeling / gast-lievend’, ‘gastvrij’ (1 Tim. 3:2; Tit. 1:8; ook Petrus in 1 Petr. 4:9).
- filostorgos: Betekent ‘genegenheid-lievend’, oftewel ‘hartelijk’ (Rom. 12:10).

filoteknos: Betekent ‘kind-lievend’; ‘kind-lievend zijn’ is dus ‘je kind(eren) liefhebben (Tit. 2:4).

Bij Johannes

filoprooteuoon: Betekent ‘liefhebbend de eerste te zijn’, oftewel ‘die graag de eerste is’. (3 Joh. :9). Dit woord lijkt door Johannes zelf te zijn gevormd.

Bij Lukas

filarguros: Zie boven

filanthroopos: Betekent ‘menslievend’, oftewel ‘vriendelijk’ (Hand. 27:3).

De alfa en de oméga

Wie Grieks wil leren, zal met het Griekse alfabet moeten beginnen. Velen lijkt dat vreselijk ingewikkeld en zij zien alleen al om die reden er vanaf zich deze taal eigen te maken. Onbedoeld houden zij de mythe in stand dat het Grieks een uitzonderlijk moeilijke taal is. Nu zal ik niet beweren dat het Grieks geen gecompliceerde taal is. Maar als er iets lastig is aan het Grieks, dan in ieder geval niet het schrift. Ons eigen alfabet – het Latijnse – heeft 26 tekens; het Griekse alfabet redt het met 24 tekens. Leerlingen van twaalf, dertien jaar leren dit alfabet in twee lessen en wat huiswerktijd.

Als docent wil ik ook dat leerlingen (studenten, cursisten) dit alfabet niet alleen kunnen lezen en schrijven, maar ook kunnen opzeggen. Dat vinden ze soms vreemd, en daarom ben ik ze voor met de vraag ‘Waarom denken jullie dat ik vind dat je dit alfabet ook moet kunnen opzeggen?’. Soms stel ik er een hulpvraag bij: ‘Wanneer gebruiken wij onze kennis van ons eigen ABC?’. Er is altijd wel een slimmerik bij wie dan het eurootje valt: om woorden te kunnen opzoeken in een woordenlijst of woordenboek. Als ze dan nog niet overtuigd zijn, geef ik ze een woordenboek in handen en laat ze een Grieks woord opzoeken dat met een *zèta*, de Griekse ‘zet’ begint. Tien tegen één gaan ze dan

achterin zoeken, terwijl de *zèta* de 6^e letter van het alfabet is, en dus aan het begin staat! Of ik vraag ze een woord op te zoeken dat met een oo-klank begint; je moet maar net weten dat die klank, de *oméga* (= grote o) de 24^e letter van het alfabet is en dus helemaal achterin het woordenboek te vinden is. Zo raken leerlingen ervan overtuigd dat het kunnen opzeggen van het Griekse alfabet nuttig is bij het bestuderen van Griekse teksten. Zoals wij zeggen ‘van A tot Z’, zei men in de Griekssprekende wereld ‘van alfa tot oméga’. Dat was een stukje basiskennis waarover iedereen die kon lezen en schrijven, beschikte!

U hebt ongetwijfeld al in de gaten waar het in deze WoordStudie om gaat. Want de zojuist vermelde basiskennis vinden we terug in het boek Openbaring. In 1:8, dus nog aan het begin van het boek, introduceert de Here God Zichzelf met de woorden: ‘Ik ben de alfa en de oméga, zegt [de] Heer, God, Hij die is en die was en die komt, de Almachtige’. Aan het eind van het boek, in 21:6, richt Hij die op de troon zit, zich als volgt tot de apostel Johannes: ‘Zij zijn gebeurd! Ik ben de alfa en de oméga, het begin en het einde’. Zo wordt duidelijk dat Hij die op de troon zit, de God is die de tijd van begin tot eind omspant, Degene die van den beginne de afloop verkondigt, en vanouds wat nog niet geschied is (Jes. 46:10). Indrukwekkend is de derde en laatste keer dat we deze verwijzing naar het alfabet vinden. In Openb. 22:12-13 is het de Heer Jezus Zelf die zegt: ‘Zie, Ik kom spoedig, en mijn loon is bij Mij om ieder te vergelden zoals zijn werk is. Ik ben de alfa en de oméga,

de eerste en de laatste, het begin en het einde'. Hij is het die hoogstpersoonlijk aan het begin van alles heeft gestaan. Hij is het ook, die hoogstpersoonlijk aan het eind van de geschiedenis zal staan.

In die tussentijd, in de tijd tussen begin en einde, tussen alfa en oméga, liggen die paar jaren van ons eigen leven. Toch zijn dat precies de jaren waarin de Heer met u en mij tot Zijn doel wil komen. Als we met de hand op het Woord geloven dat Hij alle eeuwen van begin tot eind omspant en in zijn hand heeft, zouden we dan ook niet met veel meer vertrouwen onze eigen levensjaren in Zijn hand moeten leggen? Soms zijn we heel bezorgd over veel dingen, en gedragen we ons alsof onze eigen toekomst afhangt van de slimheid van onze plannen, die we met veel ijver en inzet willen realiseren. Zou er niet veel meer van ons uitgaan wanneer we ook ons eigen leven nadrukkelijker in handen gaven van Hem die op de troon zit, die volmaakt leidt en bestuurt? Laten we met overtuiging Mozes nazeggen: 'Here, Gij zijt ons een toevlucht geweest van geslacht tot geslacht; eer de bergen geboren waren, en Gij aarde en wereld hadt voortgebracht, ja van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God' (Psalm 90:1-2).

Aanbidden

Het Griekse woord *proskuneoo* betekent oorspronkelijk, evenals het Latijnse *adorare*, ‘toe-kussen’, ‘een kushand geven’, ‘eerbiedig kussen’, meestal in combinatie met bepaalde lichaamshoudingen of -bewegingen als neervallen of diep buigen. Naderhand is de betekenis meer in deze laatste richting verschoven. Eerst is dit type eerbetoon bewezen aan godheden als de zon en de maan, de hemel en de aarde.

Het woord is uiteindelijk een aanduiding geworden voor *respectvol eerbetoon*, zowel tegenover goden als tegenover hooggeplaatste mensen - in dat laatste geval moet worden gedacht aan als goden vereerde koningen. Het woord *proskuneoo* klinkt ook door in een - door de Grieken verafschuwd - Perzisch hofritueel, de proskynese. Daarbij moest men bij het buigen voor de hooggeplaatste sterveling zelfs met een hoorbare bons de grond raken! En niet alleen de Grieken hadden hier moeite mee: ook de Jood Mordechai had er bezwaar tegen de Perzische hoveling Haman op die manier te vereren (Esther 3:2,5).

In de Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta (= LXX), komen we het woord voor het eerst tegen in Gen. 18:2, waar Abraham een verschijning van de Here meemaakt; ‘hij sloeg zijn ogen op en zag, en zie,

drie mannen stonden bij hem; toen hij hen zag, liep hij hun uit de ingang van zijn tent tegemoet, *en boog zich ter aarde*. Als aanduiding voor de verering en aanbidding van God, al dan niet in combinatie met 'zich neerbuigen' of 'knielen', komen we het tegen in plaatsen als Gen. 22:5; 24:26,48,52; Ex. 4:31 enz. Overigens is de betekenis 'kussen' in een enkel geval hierbij inbegrepen; zie bijv. Ex. 18:7. Anderzijds wordt wel gedacht dat de uitdrukking 'Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne' (Ps. 2:12) juist bedoelt te zeggen dat men de heerschappij van de Zoon moet erkennen door zich eerbiedig neer te buigen en Zijn voeten te kussen.

In het Nieuwe Testament komt *proskuneoo* nog een enkele keer voor in de letterlijke betekenis 'zich neerbuigen', nl. in Op. 3:9 ('zie Ik zal maken dat zij komen en zich neerbuigen voor uw voeten') en Op. 15:4 ('want alle naties zullen komen en zich voor U neerbuigen'). Op een aantal andere plaatsen - waar *proskuneoo* vertaald is met 'huldigen' of 'aanbidden' - is de betekenis 'zich neerbuigen', 'neervallen' in ieder geval door de directe samenhang gesuggereerd. Zie bijv. Mark. 15:19 ('en zij vielen op hun knieën en huldigen Hem'); Hand. 10:25 ('Toen het nu gebeurde dat Petrus binnenkwam, ging Cornelius hem tegemoet, viel aan zijn voeten en huldigde hem'); 1 Kor. 14:25 ('en dus zal hij op zijn aangezicht neervallen en God aanbidden'); Openb. 5:14 ('En de oudsten vielen neer en aanbaden'); 19:10 ('En ik viel voor zijn voeten neer om hem te aanbidden; en hij zei tot mij: Zie toe, [doe dit] niet; ik ben een medeslaaf van

u en van uw broeders die het getuigenis van Jezus hebben; aanbid God!).

Wat is nu het kenmerk van het nieuwtestamentisch eerbetoon aan God, vergeleken met dat van de oudtestamentische gelovigen? Een vergelijking met Ps. 95 laat dit goed uitkomen. We lezen daar in vs. 1-5 een aansporing om te jubelen - te lofzingen - over de Here als 'de rots van ons heil', 'een groot God, een groot Koning, boven alle goden', als de Schepper. Daarna begint in vs. 6 een gedeelte waar we worden opgeroepen te aanbidden - de LXX gebruikt hier *proskuneoo*: 'Treedt toe, *laten wij ons nederwerpen* en ons buigen, knielen voor de Here onze Maker; want Hij is onze God, en wij zijn het volk dat Hij weidt, de schapen Zijner hand'. Kort gezegd: Israël aanbad God in het karakter waarin Hij zich aan hen geopenbaard had, nl. als Schepper, Verlosser en Verbondsgod. De gewone Israëliet mocht zijn aanbedding niet in het heiligdom brengen; hij kwam niet verder dan de voorhof.

De Heer Jezus heeft in Joh. 4 laten horen dat deze situatie zou veranderen. Het was voortaan de *Vader* die aanbidders zocht, mensen die Hem zouden aanbidden 'in geest en waarheid', en dat niet op een beperkt toegankelijke geografische plaats. Wij mogen God nu kennen als de Vader die ons door de Zoon geopenbaard is. Wij mogen Hem daarom aanbidden, niet op een vaste plaats via een voorgeschreven ritueel, maar 'in geest', d. i. op een geestelijke manier, geleid door de Geest. En we mogen Hem aanbidden 'in waarheid', in overeenstemming met

dat bijzondere karakter waarin Hij zich in het Nieuwe Testament aan ons geopenbaard heeft. Dat betekent dus dat wij het voorrecht hebben als zonen de Vader te mogen aanbidden, in de kracht van de Heilige Geest, waar en wanneer we maar willen!

Amateurtoneel in het Nieuwe Testament

Dat had u vast niet gedacht, dat er amateurtoneel voorkomt in het Nieuwe Testament! Ik kan u geruststellen, of eigenlijk ook weer niet. Want de vorm van toneel waar we het in dit artikel over hebben, komt juist niet in, maar buiten het theater voor! Die vorm van toneel wordt beoefend door amateurs die dat eigenlijk niet zouden moeten doen. En dan komt het ineens een stuk dichterbij, want het blijkt om een tijdverdrijf te gaan waar we ons allemaal wel eens aan schuldig maken. . .

Hupokritès en hupokrinomai vóór het Nieuwe Testament

Het Griekse woord *hupokritès* werd oorspronkelijk gebruikt om een toneelspeler aan te duiden. Het hangt samen met het werkwoord *hupokrinomai*, dat al bij Homerus (ongeveer 800 v. C.) voorkomt, en wel in twee betekenissen: 1) antwoorden en 2) verklaren, uitleggen. Het verband met toneel spelen was niet vanaf het begin aanwezig. Was een toneelspeler, zoals sommigen denken, oorspronkelijk een ‘antwoorder’, die reageerde op de woorden van het koor of van een collega-acteur? Was hij een ‘verklaarder’ of ‘uitlegger’ van de schrijver van het stuk waarin hij een rol speelde? Verklaarde hij de mythe waarop het stuk gebaseerd was, of verklaarde hij de koorliederen? Dit zijn enkele

tot op heden gehanteerde theorieën, maar niemand kan met absolute zekerheid vertellen waarom de Grieken een toneelspeler een *hupokritès* noemden.

Hupokritès en hupokrinomai in het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament is de situatie een stuk eenvoudiger geworden: een *hupokritès* is een toneelspeler, geen 'professional', maar een amateur-toneelspeler die doet alsof hij iemand anders is, oftewel een huichelaar! Hierop gaat het Nederlandse woord 'hypocriet' terug. Zulke 'huichelaars' komen we op diverse plaatsen tegen in de evangeliën. Het werkwoord *hupokrinomai* komt alleen voor in Luk. 20:20, in de betekenis 'zich voordoen als'.

Hupokrisis

Het Griekse zelfstandig naamwoord luidt *hupokrisis*, 'huichelarij', waarin duidelijk ons woord 'hypocrisie' te herkennen is. De Heer Jezus spreekt in Matt. 23:28 over mensen die wel rechtvaardig schijnen, maar van binnen vol huichelarij en wetteloosheid zijn. Dat is zowel ernstig als bijzonder, want de Heer ontmaskert hier de rechtvaardigheid als toneelspel, en de 'huichelarij' is juist echt! Huichelarij is ook een gevaar voor christenen: zelfs Barnabas werd door de huichelarij van Petrus en anderen meegesleept. Aanvankelijk voelden beiden zich vrij om in Antiochië met christenen uit de volken te eten; toen echter enkelen van de kring van Jakobus kwamen,

deden zij en enkele andere Joden (die ‘mee-huichelden’, Gr. *sun-hupokrinomai*) dat niet meer om problemen te voorkomen. Paulus stelde echter een haarscherpe diagnose, namelijk ‘dat zij niet recht wandelden naar de waarheid van het evangelie’ (Gal. 2:13,14). Het is zelfs mogelijk in huichelarij leugen te spreken en het eigen geweten dicht te schroeien (1 Tim. 4:2). Huichelarij maakt dan ook deel uit van de reeks ondeugden die christenen behoren af te leggen. Is het niet hoopvol dat juist Petrus, die op dit punt door Paulus terechtgewezen is, zijn les geleerd heeft en later kan schrijven: ‘Legt dan af alle boosheid, alle bedrog, huichelarijen (d. w. z. alle vormen van huichelarij), afgunst en alle kwaadsprekerijen’. Laten ook wij ons verre van dit bepaald niet onschuldige amateurtoneel houden!

Anhupokritos

We eindigen deze WoordStudie met een paar concrete voorbeelden van gedrag dat *an-hupokritos*, d.w.z. ‘on-geveinsd’, ‘on-gehuicheld’, ‘niet-gespeeld’ moet zijn, oftewel helemaal echt: dat geldt onze liefde (Rom. 12:9; 2 Kor. 6:6), ons geloof (1 Tim. 1:5; 2 Tim. 1:5), de liefde tot onze broeders (1 Petr. 1:22). De Goddelijke wijsheid, de ‘wijsheid die van boven is’ en die ons zou moeten kenmerken, is dan ook ‘on-geveinsd’ (Jak. 3:17).

Bewaren: buiten of binnen de grote verdrukking?

Veel lezers van Rechtstreeks zullen bekend zijn met de aanduiding de ‘Grote Verdrukking’, de moeilijke tijd die na de opname van de Gemeente voor Israël zal aanbreken (zie o. a. Matt. 24:21), die al door Jeremia is aangekondigd als een tijd van benauwdheid voor Jakob (Jer. 30:7). Deze Grote Verdrukking valt binnen de periode die in het boek Openbaring wordt aangeduid als ‘het uur van de verzoeking’, een periode van zeven jaren van oordelen over de aarde, waarvan de tweede helft (zie o. a. Openb. 11:2) specifiek een tijd van grote verdrukking voor Israël zal betekenen. Onder christenen bestaat verschil van inzicht over de vraag of ook de Gemeente de tijd van de Grote Verdrukking zal meemaken. Het probleem is daarbij dat een Schriftplaats die daarop licht kan werpen, **Openbaring 3:10**, in de diverse Nederlandse Bijbelvertalingen verschillend vertaald wordt. Hier volgt een selectie in chronologische volgorde:

Statenvertaling

‘Omdat gij het woord Mijner lijdzaamheid bewaard hebt, zo zal Ik ook u bewaren uit de ure der verzoeking, die over

de gehele wereld komen zal, om te verzoeken die op de aarde wonen’.

NBG

‘Omdat gij het bevel bewaard hebt om Mij te blijven verwachten, zal ook Ik u bewaren voor de ure der verzoeking, die over de gehele wereld komen zal, om te verzoeken hen, die op de aarde wonen’.

Telosvertaling

‘Omdat u het woord van mijn volharding hebt bewaard, zal Ik ook u bewaren voor het uur van de verzoeking, dat over het hele aardrijk zal komen, om te verzoeken hen die op de aarde wonen’.

NBV

‘Omdat u trouw bent gebleven aan mijn gebod om stand te houden, zal ik u ook trouw zijn wanneer binnenkort de tijd van de beproeving aanbreekt, als heel de aarde en de mensen die er leven op de proef worden gesteld’.

Naardense Bijbel

‘Omdat je het woord van mijn volharding hebt bewaard, zal ook ik je bewaren in het uur van de beproeving dat gaat komen over heel de bewoonde wereld, om de bewoners van de aarde op de proef te stellen’.

Een vergelijking van deze vertalingen maakt duidelijk dat precies twee recent verschenen vertalingen, NBV en de Naardense Bijbel, ruimte laten voor de gedachte dat de gelovigen van de Gemeente door de Grote Verdrukking zullen gaan doordat zij het uur van de verzoeking zullen meemaken. Mij is niet bekend of de auteurs van deze beide vertalingen een profetische kerkgeschiedenis zien in Openbaring 2 en 3. Geen van de overige geciteerde vertalingen biedt echter de ruimte die de NBV en de Naardense Bijbel bieden. De letterlijkste vertaling is de Statenvertaling, die zelfs spreekt van ‘bewaren uit de ure der verzoeking’. Een interessante vraag is natuurlijk wat dat inhoudt, ‘bewaren uit’. Het is in ieder geval de letterlijke vertaling van Gr. *tèreoo ek*. Het zal duidelijk zijn dat ‘bewaren uit’ in ieder geval niet hetzelfde is als ‘bewaren in’! Dan had er eenvoudigweg niet *ek*, maar *en* in het Grieks moeten staan. De combinatie ‘bewaren in’ komt namelijk gewoon voor in het NT, en wel in Hand. 12:5, waar staat: ‘Petrus werd dus in (Gr. *en*) de gevangenis bewaakt’ (zelfde woord als ‘bewaren’, Gr. *tèreoo*).

Als het gaat om Openb. 3:10, dus om de combinatie *tèreoo ek*, is er een mooie parallel te vinden in Joh. 17:15 ‘...

maar dat u hen bewaart voor de boze'. Dat 'bewaren voor' kan heel goed worden weergegeven als 'houden buiten bereik van' de boze - zodat deze geen vat op de gelovige heeft; zie 1 Joh. 5:18. Bovendien gaat het in Openb. 3:10 om het bewaren voor het *uur* van de verzoeking: iemand kan slechts voor deze tijdsperiode van verzoeking bewaard worden als hij buiten die tijdsperiode wordt gehouden, oftewel deze niet meemaakt.

Er is dan ook uitlegkundig noch taalkundig aanleiding te denken dat de Gemeente de periode van de Grote Verdrukking meemaakt. Dat betekent uiteraard niet dat gelovigen van de Gemeente in hun leven hier op aarde geen verdrukking zullen meemaken (zie bijv. Hand. 14:22; 2 Thess. 1:4v.). Maar we mogen dankbaar zijn dat de vreselijke periode die uitsluitend door verdrukking zal worden gekenmerkt, ons bespaard zal worden.

Bidden en lofzingen

Tijd en plaats voor gebed en lofprijzing?

Toen Paulus, Silas, Timotheüs en Lukas in gehoorzaamheid aan Paulus' nachtgezicht naar Macedonië waren gegaan, was Filippi de eerste stad waar zij het evangelie brachten. Een grote bemoediging was de bekering van Lydia. De Heer had pas in Filippi het hart van deze uit Thyatira afkomstige purperverkoopster geopend, zodat zij acht gaf op wat door Paulus werd gesproken. Direct na haar bekering werden zij en haar huis (= haar slaven en vrijgelatenen) gedoopt, en ze bewees de predikers gastvrijheid (Hand. 16:10-15). Zo bevestigde de Heer dat de predikers in Zijn weg waren. Tijd voor gebed en lofprijzing in het huis van Lydia, zouden wij kunnen denken. Misschien is in haar huis inderdaad uit volle borst gezongen, want haar huis was de kern van het pas ontstane christelijk getuigenis in Europa (vgl. ook vs. 40). Maar over de manier waarop de eredienst er is verlopen, wordt ons niets meegedeeld.

Een andere plaats

Maar van openlijk en hoorbaar eerbetoon aan God is zeer zeker sprake geweest in een andere plaats die wij daar

niet direct voor zouden hebben uitgekozen. Paulus en Silas kwamen onverwacht in de gevangenis terecht, en daar werden hun voeten zorgvuldig in het blok gesloten. Niet direct een aanleiding om te gaan lofprijzen, maar eerder om te bidden, zouden we kunnen denken...! Het merkwaardige is echter dat Paulus en Silas beide deden, en dat nog wel tegelijk. Er staat in Hand. 16:25 letterlijk: 'Omstreeks middernacht echter lofzongen Paulus en Silas God biddend'. De hoofdhandeling was dat zij lofzongen. Er staat *humnoun*, het imperfectum van het werkwoord *humneoo*, dat lofzingen betekent (zie ook Matt. 26:30; Mark. 14:26; Hebr. 2:12). Een imperfectum is een tijdsvorm die aangeeft dat de handeling in zijn verloop, d. w. z. als niet-afgesloten, wordt voorgesteld. Zij *waren aan het lofzingen*, dát was de handeling waar zij midden in de nacht mee bezig waren! Voorafgaand daaraan staat het woord 'biddend (*proseuchomenoi*)' geplaatst. Nog letterlijker staat er dus 'biddend lofzongen zij God', oftewel 'terwijl zij baden, lofzongen zij God'. Je zou kunnen zeggen dat Paulus en Silas weliswaar baden, maar dat hun bidden het karakter had van een lofprijzing, van een lofgezing. Het ging hun er dus niet om hun eigen weinig comfortabele situatie onder Gods aandacht te brengen, maar om de lof van God te zingen! Hebben deze beide dienstknechten niet op een prachtige manier Hebr. 13:15 in praktijk gebracht? Daar staat immers: 'Laten wij <dan> door Hem voortdurend een lofoffer brengen aan God, dat is [de] vrucht van [de] lippen die zijn naam belijden'. Dat er iets van hun lippen kwam, merkten ook hun medegevangenen op: die luisterden naar

hen (Hand. 16:25b). Voor de opmerkelijke combinatie van lofprijzing en gebed, of liever van lofprijzing als gebed zie ook Ps. 42:9, waar de Korachieten zeiden: ‘Des daags zal de Here zijn goedertierenheid gebieden, en des nachts zal zijn lied bij mij zijn, een gebed tot de God mijns levens’.

Lofzingen

Het werkwoord *humneoo* hangt samen met het zelfstandig naamwoord *humnos*, dat ‘loflied’, ‘lofzang’ betekent. Dit komt voor in Ef. 5:19 en Kol. 3:16. Interessant is dat het eenmaal voorkomt in Homerus’ Odyssee (ongeveer 800 v. C.), en dat het daar ‘melodie’ lijkt te betekenen: iemand luistert daar naar de *humnos* van een lied. Bij Herodotus (5^e eeuw v. C.) betekent het zowel de tekst als de melodie van een lied. In de wat latere heidense teksten staan in al deze lofliederen goden, halfgoden of veroveraars centraal. In de Schriften is slechts plaats voor lofliederen tot eer van God of Christus. Alleen zij zijn onze hulde eeuwig waard!

Bijwoners

*Het woord 'bijwoner' is een typisch Bijbelwoord. Mensen die niet met de Bijbel vertrouwd zijn, kennen het meestal niet. Toch weten velen wel wat een parochie is. De RK-kerk duidt daarmee een bepaalde kerkelijke gemeente aan of een groter verband van diverse kerkelijke gemeenten. Het woord parochie is echter de verbastering van het Griekse woord **paroikia**, dat oorspronkelijk aangeeft 'het verblijf in een vreemd land waar men geen volledige burgerrechten heeft'. In het Grieks van de Septuaginta (de Griekse vertaling van het Oude Testament) en in het Nieuwtestamentisch Grieks heeft het de betekenis 'vreemdelingschap' of 'bijwoning' gekregen. Hieronder zullen we dit woord en twee stamverwante woorden in hun samenhang bekijken.*

Paroikia

In Hand. 13:17 zegt Paulus in de synagoge in het Pisidische Antiochië tot de daar aanwezige Joden en proselieten: 'De God van dit volk Israël verkoos onze vaders en verhoogde het volk tijdens hun *vreemdelingschap* in Egypte en leidde hen met een hoge arm daaruit'. Daarmee wordt de positie van Israël in Egypte kort en krachtig getypeerd: ze hadden uiteindelijk geen rechten meer, maar wel plichten. God

wilde Zijn volk echter naar het land brengen dat Hij Abraham gezworen had hun te zullen geven.

Petrus gebruikt het woord echter als aanduiding voor de positie van christenen in de wereld van nu. Hij schrijft in zijn eerste brief: ‘En als u als Vader Hem aanroept die zonder aanzien des persoons oordeelt naar het werk van ieder, wandelt dan in vrees de tijd van uw *bijwoning* (1 Petr. 1:17). Nu de heerlijkheid van Christus nog niet geopenbaard is, behoren wij gedrag te vertonen dat daarbij past. Pas als Christus in heerlijkheid gaat regeren, zullen de zijnen een positie ontvangen die met die toestand in overeenstemming is. Voor ons geldt zelfs dat wij die tijd vanuit de hemel zullen mogen meemaken en in ons hemels vaderland zullen mogen verblijven (Hebr. 11:16).

Paroikos

In zijn beroemde redevoering voor de Joodse Raad zei Stefanus: ‘En God sprak aldus, dat zijn (=Abrahams) nageslacht *bijwoner* zou zijn in een vreemd land’ (Hand. 7:6); en verderop: ‘Mozes nu vluchtte op dat woord en werd een *bijwoner* in 190 het land Midian’ (vers 29). Hier zien we dat zowel Abrahams nageslacht als Mozes in de meest letterlijke zin zonder rechten in een vreemde omgeving moesten verblijven.

Ook Paulus gebruikt het woord overdrachtelijk, maar dan op zo’n manier dat we nu al onze status van bijwoner hebben

afgelegd. Als heidenen stonden we vroeger op grote afstand, maar nu hebben we als bekeerde heidenen en bekeerde Joden een volwaardig hemels burgerrecht ontvangen: ‘Dus bent u geen vreemdelingen en *bijwoners* meer, maar u bent medeburgers van de heiligen en huisgenoten van God’ (Ef. 2:19). Maar wat onze wandel op aarde betreft, blijft gelden wat Petrus ons voorhoudt: ‘Geliefden, ik vermaan u dat u zich als *bijwoners* en vreemdelingen onthoudt van de vleselijke begeerten, die strijd voeren tegen uw ziel’ (1 Petr. 2:11).

Paroikeoo

Er bestaat ook een werkwoord, dat ‘vreemdeling zijn’, ‘als vreemdeling verblijven’ betekent. Het wordt door de Emmaüsgangers tegenover de Heer Jezus gebruikt, als zij zeggen: ‘Bent u alleen een *vreemdeling* (lett. ‘een bijwoner’) in Jeruzalem, dat U de dingen niet weet die daar deze dagen zijn gebeurd?’ (Luk. 24:18). Kennelijk was het typerend voor een bijwoner dat hij niet volledig op de hoogte was van datgene wat de burgers bezighield.

Van Abraham lezen we tenslotte: ‘Door het geloof verbleef hij als *vreemdeling* (lett. ‘als bijwoner’) in het land van de belofte als in een vreemd land en woonde in tenten met Izaäk en Jakob, de medeërfgenen van dezelfde belofte’ (Hebr. 11:9). Zijn bijwonerschap werd zichtbaar in het feit dat hij niet in een huis, maar in een tent woonde. Abraham liet zo zien dat hij slechts tijdelijk in het vreemde

land verbleef, en ieder moment kon vertrekken naar zijn eigenlijke vaderland. Is ook onze 'bijwoner-status' aan ons te zien, of gedragen we ons alsof we de wereld van nu, waarin we nog niet alle dingen aan Hem onderworpen zien (Hebr. 2:8b), als ons vaderland beschouwen?

Bode, boodschapper, boodschappen

In onze tijd is het voor sprekers in het openbaar heel belangrijk dat ze als 'zender' hun 'boodschap' goed afstemmen op de 'ontvanger' ervan. Soms wordt daardoor creatief omgesprongen met de inhoud van de boodschap. Als het om Gods boodschap voor mensen gaat, dan wordt aan de boodschap helemaal nooit iets afgedaan. Die boodschap, of het nu gaat om ongelovigen of gelovigen, is namelijk altijd goed en volmaakt in zichzelf. Van de boodschappers die Hij inzet, wordt bovendien volledige inzet gevergd om de opdracht van hun Zender uit te voeren en zijn boodschap trouw te brengen. We gaan de op dit punt betrekking hebbende Griekse woorden in deze WoordStudie nader bekijken.

Bode, boodschapper

Het woord 'bode' of 'boodschapper' is in ons Nederlandse Nieuwe Testament de vertaling van het Griekse woord *angelos*, waarin U natuurlijk meteen het woord 'engel' herkent. In die laatste betekenis komt het woord namelijk verreweg het vaakst voor. Maar over engelen gaan we het in dit artikel niet hebben. In de oudste Griekse literaire teksten - met name Homerus, midden 9e eeuw v. C. -

gaat het bij zulke boodschappers echter niet om engelen, maar vaak om gewone ‘boden’, mensen dus, gezonden door andere mensen. Opmerkelijk is daarbij echter dat zulke ‘boden’ onder de speciale bescherming van de goden stonden. Alleen via ‘boden’ was namelijk over grote afstand communicatie tussen mensen onderling mogelijk, en daarom had deze beroepsgroep een bijzondere positie. Daarnaast kende ook het heidendom ‘boden’ van een hogere orde, die bovendien niet door mensen maar door de goden gezonden waren. Een goed voorbeeld van zo’n hoger type *angelos* was de god Hermes, de ‘bode’ van de goden; in Lystra zag men Paulus voor hem aan, ‘omdat hij het woord voerde’ (Hand. 14:12). De oorspronkelijke betekenis van *angelos* is in het Nieuwe Testament bewaard gebleven in Luk. 7:24 (‘Toen nu de boden van Johannes waren weggegaan . . .’); 9:52 (‘En Hij zond boden voor Zich uit’); Jak. 2:25 (‘toen zij - Rachab - de boodschappers opgenomen en langs een andere weg uitgelaten had’). Een door God gezonden ‘bode’ van vlees en bloed was Johannes de doper, van wie Maleachi al geschreven had: ‘Zie, Ik zend mijn bode voor U uit, die uw weg voor U heen zal bereiden’ (Mal. 13:1, geciteerd in Matt. 11:10).

Boodschappen, berichten

Een bode of boodschapper kwam natuurlijk met een boodschap, in het Gr. een *angelia*. Dit woord komt slechts voor in 1 Joh. 1:5 (‘En dit is de boodschap die wij van

Hem gehoord hebben en u verkondigen’) en in 1 Joh. 3:11 (‘Want dit is de boodschap die u van [het] begin af hebt gehoord’). Anders gezegd: een boodschapper kwam iets ‘boodschappen’ of ‘berichten’ (Gr. *angelloo*); zie alleen Joh. 20:18 (‘Maria Magdalena ging de discipelen berichten dat zij de Heer gezien en dat Hij haar dit gezegd had’).

Een speciale boodschap

Dat het woord ‘evangelie’ (Gr. *euangelion*) de betekenis ‘blijde boodschap’ had, is tamelijk bekend. Ook dit woord had echter een heidense voorgeschiedenis. De oude Grieken gebruikten het om het goede nieuws, de blijde boodschap, van een overwinning mee aan te duiden, maar ook van de geboorte van een kind of van iemands benoeming in een hoog ambt. Dat gold ook voor het bijbehorend werkwoord *euangelizomai*, dat in het Nieuwe Testament doorgaans vertaald is als ‘verkondigen’, ‘als evangelie verkondigen’ en gebruikt wordt om evangelisatiearbeid te beschrijven (zo bijv. in Luk. 4:43; 9:6; Rom. 15:20). Zo staat bijv. in Luk. 16:16 letterlijk ‘sindsdien wordt het koninkrijk van God geëvangeliiseerd’, hetgeen in de Telosvertaling is weergegeven als ‘sindsdien wordt het evangelie van het koninkrijk van God verkondigd’. Iets dergelijks zien we ook in Luk. 2:10, waar letterlijk staat: ‘Want zie, ik evangeliseer (ik verkondig als blijde boodschap) u grote blijdschap’.

Christelijke eierzucht?!

Het zal duidelijk zijn dat eierzucht een gelovige niet past. Alle eer, ja de eerste en enige plaats komt immers alleen aan de Heer Jezus toe; alleen Hij behoort in alle dingen de eerste plaats in te nemen (Kol. 1:18). Als toch iemand dan Hij naar die eerste plaats streeft, komen daar onherroepelijk brokken van, want er kan er maar Eén de eerste zijn! Een man als Diótrefes wilde graag de eerste plaats innemen onder de broeders. Het is dan ook begrijpelijk dat het niet bepaald positief is wat de apostel Johannes over hem meldt (3Johannes:9-10). Streven naar eer (want dat is het wat hier speelt) die ons niet toekomt, is dus verkeerd. Interessant is echter dat het Griekse werkwoord voor ‘eierzuchtig zijn’, *filotimeomai*, in het heidense Grieks wel, maar in Nieuwe Testament niet in die betekenis voorkomt. Het heeft daar de positieve betekenis ‘zijn eer stellen in’ gekregen. Je zou haast zeggen dat het om ‘christelijke eierzucht’ gaat, als ‘eierzucht’ tenminste niet zo’n negatief woord was. De drie plaatsen waar het voorkomt, laten ons zien waar ‘christelijke eierzucht’ of ambitie – als het goed is – zich op richt.

Het evangelie verkondigen

Toen Paulus klaar was met de verkondiging van het evangelie in het gebied van Jeruzalem af en rondom tot

Illyrië toe, kon hij, terugblikkend op die arbeid, zeggen dat hij er 'een eer in gesteld' had het evangelie te verkondigen waar Christus nog niet genoemd was, opdat hij niet op andermans fundament zou bouwen (Rom. 15:20). Je zou kunnen zeggen: Paulus' eer lag niet in iets waar hijzelf beter van werd, maar in de verkondiging van het evangelie, de verkondiging van Christus dus, en dat met de meest zuivere motieven ook naar mensen toe: hij wilde niet de indruk wekken dat hij geen rekening hield met de arbeid en de verantwoordelijkheid van andere dienstknechten. Paulus was een voorbeeld voor dienstknechten!

De Heer behagen

Paulus heeft uitgezien naar de dag van wederkomst van Christus. Anderzijds heeft hij rekening gehouden met de mogelijkheid dat hij voorafgaand aan die dag zou sterven. Voor zijn ambitie maakte dit geen enkel verschil. Of hij die dag als levend mens op aarde zou meemaken of dan al zou zijn overleden, hij stelde er een eer in 'hetzij inwonend hetzij uitwonend, de Heer welbehaaglijk te zijn' (2 Kor. 5:9). Paulus zat met de zelfde onzekerheid als wij. Of we nu jong of oud zijn, we weten geen van allen zeker of we de wederkomst van Christus tijdens ons leven zullen meemaken of voor die tijd zullen ontslapen. Voor Paulus telde slechts dat hij hoe, waar en wanneer dan ook zijn Heer wilde behagen. Paulus was met zijn levensvisie een

voorbeeld voor christenen van alle tijden en van alle leeftijden!

Met uw eigen handen werken

In Thessalonika waren gelovigen die zo overgeestelijk waren dat ze, in afwachting van de komst van de Heer, alvast waren opgehouden met hun dagelijks werk. Uit zo'n houding komt natuurlijk weinig goeds voort, zo kunnen we tussen Paulus' regels door lezen. Hij roept zulke gelovigen dan ook op er een eer in te stellen rustig te zijn en hun eigen zaken te behartigen en met hun eigen handen te werken, opdat zij betamelijk wandelen tegenover hen die buiten zijn en van niemand iets nodig hadden (1 Thess. 4:11-12). Dat moest dus hun ambitie zijn, en Paulus heeft het ze voorgeleefd (2:9). Paulus was een voorbeeld voor christenen, ook als het gaat om hun leven in de maatschappij!

De dag van de Heer; aangebroken of aanstaande?

De Thessaloniërs hadden bepaalde misverstanden met betrekking tot de toekomst. Eén van die misverstanden betrof de dag van de Heer. Maar wat was nu de denkfout van de Thessaloniërs? Anders gezegd: welke denkfout van hen wilde Paulus corrigeren?

Inventarisatie

We inventariseren daartoe de vertalingen van 2 Thessalonicenzen 2:2 in een aantal Nederlandse vertalingen:

SV: 'alsof de dag van Christus *aanstaande ware*'

NBG: 'alsof de dag des Heren (*reeds*) *aanbrak*'

VH: (Voorhoeve 1966) 'alsof de dag van de Heer *er al zou zijn*'

TE: 'alsof de dag van de Heer al *aangebroken zou zijn*'

WB: 'dat de dag van de Heer *is aangebroken*'

NBV: 'alsof de dag van de Heer *op het punt staat aan te breken*'

HSV: ‘alsof de dag van Christus al *aangebrouwen zou zijn*’

NB: ‘dat de dag van Christus *aanstaande is*’

Het belangrijkste verschil

Twee verschillen vallen op. Allereerst dat de SV en de HSV spreken over de dag van Christus en niet over de dag van de Heer. Dat is een kwestie van de gebruikte grondtekst (handschriften), en niet van de vertaling. Leerstellig levert dit geen onbelangrijk verschil op, maar dat wil ik hier niet aan de orde stellen. Het belangrijkste verschil betreft het steeds cursief weergegeven slotgedeelte.

→ **Optie 1:** Volgens SV, NBG, NBV en de NB was het misverstand van de Thessaloniërs dat ze dachten dat de dag van de Heer *aanbrak of op het punt stond aan te breken*.

→ **Optie 2:** Volgens VH, WB, TE en HSV was het misverstand dat de Thessaloniërs dachten dat de dag van de Heer *al was aangebrouwen*, oftewel dat ze meenden die dag reeds te beleven.

Het Griekse woord

Het Griekse woord waar het in de vertaling op aan komt, is de vorm *enhestèken*, waarvan de ik-vorm luidt *enhestèka*. Dit is een perfectum met praesensbetekenis. Een ouder woordenboek zegt dat deze tijdsvorm zowel ‘tegenwoordig

zijn' als 'aanstaande zijn' kan betekenen; het nieuwste woordenboek geeft slechts 'zich voordoen'.

De NT-schriftplaatsen

De besproken tijdsvorm van het genoemde Gr. woord komt verder nog op de volgende plaatsen voor:

Rom. 8:38 'noch *tegenwoordige*, noch toekomstige dingen'

1 Kor. 3:22 'hetzij *tegenwoordige*, hetzij toekomstige dingen'.

1 Kor. 7:26 'om de *tegenwoordige* nood' (SV: *aanstaande* nood)

Gal. 1:4 'de *tegenwoordige* boze eeuw'

Hebr. 9:9 'deze is een gelijkenis voor de *tegenwoordige* tijd'.

Interessant is dat alle vertalingen die hierboven voor optie 2 kozen, in de overige Schriftplaatsen het genoemde Gr. woord nu ineens op het heden betrekken, en niet op de toekomst (behalve 1x de SV). Belangrijk is ook dat zowel in Rom. 8:38 en 1 Kor. 3:22 het desbetreffende woord evident niet op de toekomst slaat, maar op het heden. Het staat juist met de toekomst in contrast!

Conclusie

Als we bovendien zien dat alle genoemde Schriftplaatsen van Paulus zijn (hoogstwaarschijnlijk ook de brief aan de Hebreëen), dan is het zo goed als zeker dat ook in 2 Thessalonicenzen 2:2 de apostel met de genoemde Gr. vorm eveneens naar het heden verwijst. Het misverstand van de Thessalonikers was dus dat ze meenden dat ze de verschrikkingen van de dag van de Heer meemaakten; dat gaat de apostel corrigeren in de rest van het hoofdstuk. Paulus zou de Thessalonikers nooit een verwijt hebben gemaakt als ze dachten dat die dag van de Heer op het punt stond aan te breken, want met die gedachte was (en is!) niets mis!

De doop met de Heilige Geest

Deze keer een WoordStudie die niet over een woord gaat, maar over een woordgroep, een uitdrukking. De doop met de Heilige Geest, wat is dit precies? Moet je behalve in water ook met de Heilige Geest gedoopt worden? Over dit onderwerp is nogal wat te doen, en daarom is zorgvuldig Schriftonderzoek noodzakelijk.

Schriftgegevens

1) De doop met de Heilige Geest is aangekondigd door Johannes de Doper als handeling van de Heer Jezus in Matt. 3:11; Mark. 1:8; Luk. 3:16 en Joh. 1:33b.

2) Deze aankondiging is bevestigd door de Heer Jezus in Hand. 1:5 'Want Johannes doopte wel met water, maar u zult met de Heilige Geest gedoopt worden, niet vele dagen hierna'.

Wat is de eerste hierna beschreven gebeurtenis die als 'doop met der Heilige Geest' kan worden aangeduid? Dat is de uitstorting van de Heilige Geest in Hand. 2.

3) In 1 Kor. 12:13 blikt Paulus terug op de doop met de Heilige Geest als hij schrijft: 'Immers, wij allen zijn door één Geest tot één lichaam gedoopt'.

Vraag: Heeft de doop met de Heilige Geest alleen op de Pinksterdag, dus in Hand. 2, plaatsgevonden?

Antwoord: De doop met de Heilige Geest vond voor het eerst plaats op de Pinksterdag; dit was toen een collectief gebeuren, maar zeker niet eenmalig, zoals wel wordt beweerd.

Argumenten:

a) In Hand. 11:15,16 blijkt namelijk het 'vallen' van de Heilige Geest op Cornelius en de zijnen in Caesaréa *gelijkgesteld te worden aan wat eerder op de Pinksterdag met de apostelen in Jeruzalem gebeurd was.*

b) Tevens wordt wat in Cornelius' huis plaatsvond, beschreven in termen als het 'geven' en het 'uitstorten' van de 'gave van de Heilige Geest' (11:17; 10:45) en van het 'ontvangen' van de Heilige Geest (10:47).

c) Ook Paulus schrijft dat gelovigen die *niet* de gebeurtenis van Hand. 2 hebben meegemaakt - inclusief hijzelf! - wel degelijk met de Heilige Geest gedoopt zijn. In 1 Kor. 12:13 staat: 'Immers wij allen zijn door (met, in; Gr. *en*) één Geest tot één lichaam gedoopt'. Zo wordt ook duidelijk welk accent gelegd wordt bij de doop met de Heilige Geest. Paulus beseft dat zowel hijzelf als de Korinthiërs door hun bekering zijn gaan behoren bij het gezelschap dat op de Pinksterdag in Jeruzalem door de kracht van de Geest werd verenigd tot één lichaam, het Lichaam van Christus, de

Gemeente. Dit specifieke besef kwam bij hem op nadat hij in de Heer Jezus was gaan geloven en met de Heilige Geest gedoopt was (vgl. Ef. 1:13; Hand. 11:17).

De doop met de Heilige Geest als 'tweede zegen / Second Blessing'?

Dit is vooral een terminologische verwarring. De Schrift roept gelovigen nergens op zich naar de *doop met de Heilige Geest* uit te strekken - die hebben ze immers al ondergaan! - maar wel om *vervuld te worden met de Heilige Geest*: zie o. a. Ef. 5:18, en vgl. Hand. 4:8,31. Gelovigen worden zo opgeroepen zich uit te strekken naar een opnieuw onder het beslag komen van de Heilige Geest met het oog op hun dienst en getuigenis. Wie permanent vervuld is van de Heilige Geest, is 'vol van de Heilige Geest'. We zien dit slechts bij de Heer Jezus (Luk. 4:1) en bij Stefanus en Barnabas (Hand. 6:3,5; 7:55; 11:24).

De duivel en de satan

Dit is geen opwekkend onderwerp, maar dat wil niet zeggen dat het niet belangrijk is. Vanaf het begin van de Bijbel tot het einde daarvan komen we de duivel of de satan namelijk tegen. Het laatste Bijbelboek maakt duidelijk dat het inderdaad spreekt over die zelfde afschuwelijke persoon die in het begin van het eerste Bijbelboek al ter sprake komt als degene die alles bedorven heeft. In Openb. 12:9 is sprake van ‘de grote draak, de *oude slang*, die genoemd wordt *duivel* en de *satan*, die het hele aardrijk misleidt’ (vgl. 20:2). Even verderop in Openb. 12 wordt hij aangeduid als ‘de aanklager van onze broeders, die hen dag en nacht voor onze God aanklaagde’ (vs. 10). Laten we twee van de aanduidingen die het Nieuwe Testament voor hem gebruikt, eens nader bekijken.

De duivel

Het Nederlandse woord ‘duivel’ is een verbastering van het Griekse woord *diábolos*, dat ‘lasteraar’, ‘verdachtmaker’ betekent. De eerste keer dat we deze aanduiding in het Nieuwe Testament tegenkomen, is in Matt. 4, de geschiedenis van de verzoeking in de woestijn. Wat echter te denken geeft, is dat ook mensen als *diáboloi* kunnen worden aangeduid. Dan komt het ineens een stuk dichterbij! We

zien dat in Joh. 6:70, waar staat: ‘Heb ik niet u, de twaalf, uitverkoren? En één van u is een duivel’. Inderdaad kan wat Judas ging doen, zonder meer als ‘duivels’ worden gekenmerkt: hij heeft de Onschuldige a. h. w. aangeklaagd, Hem verraden en verkocht; vgl. nogmaals Openb. 12:10.

De Heer heeft ook gezegd dat mensen met een duivelse praktijk, d. w. z. die moorden en liegen, daarmee laten zien dat ze de duivel tot vader hebben; zie Joh. 8:44 (vgl. Hand. 13:10; 1 Joh. 3:8,10). Maar ook een gelovige, en dan speciaal een pasbekeerde, moet ervoor oppassen niet door hoogmoed in hetzelfde oordeel als de duivel te vallen of door hem verstrikt te worden (1 Tim. 3:6,7). De duivel is immers juist door zijn hoogmoed ten val gekomen (zie Jes. 14:13v. ; Ezech. 28:17).

Wie van iemand kwaad spreekt, handelt eveneens ‘duivels’: vrouwen van diakenen en ook oude vrouwen in het algemeen mogen niet ‘kwaadsprekend’ zijn (1 Tim. 3:11; Tit. 2:3). U raadt het al: het Griekse woord voor ‘kwaadsprekend’ is *diabolos!* Triest te bedenken dat dit woord een kenmerk aangeeft van de christendheid in de eindtijd (2 Tim. 3:3).

De satan

De eerste keer dat we deze aanduiding in het Nieuwe Testament tegenkomen, is eveneens in Matt. 4. Kennelijk heeft de duivel zich tegenover de Heer Jezus direct ook als ‘*satanas*’ gepresenteerd. ‘*Satanas*’ is de vergrieksing van een

Hebreeuws woord, dat 'tegenstander' betekent. De satan is de grote tegenstander van God. Zelfs een man als Petrus werd door de satan als spreekbuis gebruikt, toen hij – met de beste bedoelingen - niet de dingen van God, maar de dingen van de mensen bedacht! Zie Matt. 16:23.

In de toekomst zal de valse messias, de antichrist, zijn macht uitoefenen, 'wiens komst naar de werking van de satan is met allerlei kracht en tekenen en wonderen van de leugen, en met allerlei bedrog van de ongerechtigheid' (2 Thess. 2:9,10). Maar ook op het christelijk erf is het mogelijk dat mensen zich afwenden, 'de satan achterna' (1 Tim. 5:15). Dat kan gebeuren, omdat de satan zich lang niet altijd op een manier laat zien die ons meteen tegen de borst stuit, maar zich ook als een 'engel des lichts' kan voordoen (2 Kor. 11:14). Wat zal het dan ook een geweldige tijd op deze aarde zijn als hij tijdens het Vrederijk gebonden zal zijn. Helaas zal hij, wanneer hij aan het eind van de duizend jaren uit zijn gevangenis wordt losgelaten, onmiddellijk en met succes zijn oude bezigheid weer hervatten (Openb. 20:3,7-8). Massaal zal men hem vanuit alle windrichtingen volgen om de heiligen en de geliefde stad, Jeruzalem, te belegeren. Van veel mensen zal blijken dat het hart niet veranderd en dus nog onbekeerd is – een duizendjarige rechtvaardige regering van Christus ten spijt. Maar daarna komt het oordeel over de satan, snel en definitief. Uiteindelijk zal Jezus Christus door iedereen als Heer worden erkend, tot heerlijkheid van God de Vader (Fil. 2:11)!

De grootste exegeet

Een exegeet is een uitlegger. Hij geeft zijn lezers of hoorders, als hij zijn werk ('exegetiseren') goed doet, de juiste exegetische oftewel uitleg van een tekst. Zowel het woord 'exegeet' als het woord 'exegetische' komen uit het Grieks. Wij brengen beide woorden natuurlijk meteen in verband met de Bijbel, en spreken daarom ook wel van 'de exegetische' van een bepaalde Bijbeltekst. In de Bijbel zelf komen we alleen het werkwoord tegen, en dat luidt in het Grieks *exègeomai*.

Exègeomai oorspronkelijk

Dit woord betekent oorspronkelijk 'uiteenzetten', 'presenteren', 'vertellen', 'uitleggen' 'openbaren'. Het werd gebruikt als aanduiding voor het becommentariëren van gedichten en wetsteksten, en ook voor het onthullen van de geheimen van de goden door priesters. De Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus noemt de rabbijnen dan ook 'exegeten' van de voorvaderlijke wetten.

Exègeomai in de geschriften van Lukas

In het Nieuwe Testament treffen het werkwoord het meest aan in de geschriften van Lukas, en wel in Luk. 24:35 ('En

zij verhaalden wat er onderweg [gebeurd] was en hoe Hij hun bekend was geworden in het breken van het brood’); in Hand. 10:8 (‘en nadat hij hun alles had verhaald, zond hij hen naar Joppe’); 15:12 (‘en zij hoorden Barnabas en Paulus verhalen welke grote tekenen en wonderen God door hen onder de volkeren had gedaan’) en 14 (‘Simeon heeft verhaald hoe God in het eerst erop heeft toegezien uit [de] volken een volk aan te nemen voor zijn naam’); 21:19 (‘En toen hij hen had gegroet, verhaalde hij in bijzonderheden wat God onder de volken door zijn bediening had gedaan’).

Steeds is de betekenis hier ‘[in bijzonderheden] uiteenzetten’, ‘presenteren’, ‘vertellen’. De betekenis ‘uitleggen’, ‘openbaren’ heeft niet het accent.

Exègeomai in het evangelie naar Johannes

De enige plaats die nog rest is tevens de meest indrukwekkende, namelijk Joh. 1:18. Daar staat: ‘Niemand heeft ooit God gezien; de eniggeboren Zoon die in de schoot van de Vader is, die heeft [Hem] verklaard’. Dit vers geeft ons het werkwoord *exègeomai* in de voor Nederlandse lezers herkenbare betekenis ‘verklaren’, ‘uitleggen’, ‘openbaren’. De betekenis ‘uiteenzetten’, ‘presenteren’ klinkt hier minder nadrukkelijk door, al is die zeker aanwezig.

Dit is een heel bijzonder Bijbelvers. De apostel Johannes wijst ons hier namelijk op de meest deskundige Exegeet die ooit geleefd heeft. Wie anders dan de Zoon zou in staat

geweest zijn ons te ‘verklaren’, ‘uit te leggen’ dat God ten diepste *Vader* is? Dat kon alleen Hij die van eeuwigheid af aan het hart van de Vader in de intimiteit van het huis van de Vader was geweest. Als u wilt weten hoe ik het er tot dusver als vader heb afgebracht, zullen diverse broeders en zusters uit mijn directe omgeving daar zeker een mening over hebben die ze misschien zelfs wel met u willen delen. Maar het meest zult u hebben aan de mening van mijn kinderen, want alleen zij zijn het die echt weten wat het is om mij als vader te hebben. Ik ben *hun* vader en van niemand anders! Zo is het ook met *de* Vader. Alleen ‘*de* Zoon van *de* Vader’ (2 Joh. :3) was het die uit eigen ervaring kon vertellen én uitleggen dat God Vader was en is, en wat dat inhoudt. Geen apostel of engel had ons dat op zo’n manier, namelijk uit eigen ervaring, kunnen verklaren als Zijn eigen eeuwige Zoon. We kunnen het met gepaste eerbied als volgt formuleren: Hij die als enige de volmaakte ‘exegese’ van de Vader kon geven, was Zijn eigen unieke Zoon. Die heeft Hem verklaard!

De Heilige Geest: een kracht of een Persoon?

Soms wordt beweerd dat de Heilige Geest een kracht en geen persoon is. Is deze gedachte correct? Biedt de grondtekst van het Nieuwe Testament hierover duidelijkheid?

De Geest als kracht

In de Bijbel wordt zeker gesproken over de kracht van de Heilige Geest, hetzij letterlijk hetzij dat de Geest in verband wordt gebracht met kracht. In Luk. 4:14 staat dat de Heer Jezus ‘in de kracht van de Geest’ naar Galiléa terugkeerde. In Hand. 1:8 zegt de Heer Jezus tegen de discipelen: ‘U zult kracht ontvangen wanneer de Heilige Geest over u komt’; vgl. 10:38, waar Petrus zegt dat God de Heer Jezus heeft ‘gezalfd met de Heilige Geest en met kracht’. In Rom. 15:13 schrijft Paulus: ‘Moge nu de God van de hoop u vervullen met alle blijdschap en vrede in het geloven, opdat u overvloedig bent in de hoop, door [de] kracht van de Heilige Geest’ (vgl. ook vs. 19). In 1 Kor. 2:4 is sprake van ‘betoon van [de] Geest en van kracht’. In Ef. 3:16 schrijft Paulus: ‘opdat Hij naar de rijkdom van zijn heerlijkheid u geeft door zijn Geest met kracht gesterkt te worden naar de innerlijke mens’.

De Geest als persoon

Bovenstaande Schriftplaatsen kunnen niet gebruikt worden om aan te tonen dat de Heilige Geest alleen een kracht is. Uit andere Schriftplaatsen blijkt namelijk zonneklaar dat de Heilige Geest ook een Persoon is! Dat zien we bijvoorbeeld in Joh. 4:24, waar de Heer Jezus zelf zegt: 'God is een geest (of: God is geest)'. Zie ook 2 Kor. 3:18, waar de Heer en de Geest gelijkgesteld worden, en waar de Geest als Goddelijke persoon bij de gelovigen een permanent veranderingsproces bewerkt.

'Maar Geest is in het Grieks toch onzijdig!'

Het argument dat het Griekse woord 'Geest', *pneuma*, onzijdig is en daardoor geen persoon kan aanduiden, snijdt geen hout. Het interessante is namelijk dat in het Grieks niet naar de Geest verwezen wordt met een *onzijdig* verwijswoord - zoals je zou mogen verwachten -, maar met het *mannelijke* verwijswoord *ekeinos*, dat, indien zelfstandig gebruikt, 'hij' betekent; zie Joh. 15:26, waar de Heer Jezus zegt: 'Maar wanneer de Voorspraak is gekomen, die Ik u zal zenden van de Vader, de Geest van de waarheid die van de Vader uitgaat, zal *Die* (of: *Hij*) van Mij getuigen'. Zie ook Joh. 16:13v., waar staat: 'Maar wanneer *Hij* is gekomen, de Geest van de waarheid ... *Hij* zal Mij verheerlijken'. Daarnaast blijkt uit de activiteiten die aan Hem worden toegeschreven, dat Hij een Persoon is: Hij zendt profeten (Jes. 48:16), Hij kan bedroefd worden (Jes. 63:10; Ef.

4:30), Hij woont in de individuele gelovigen en in de Gemeente (Joh. 14:17; 1 Kor. 6:19; 1 Kor. 3:16; Ef. 2:21v.), Hij spreekt, Hij geeft opdrachten aan profeten en leraars, Hij roept dienstknechten van God tot een specifieke taak (Hand. 13:2), Hij kan een besluit nemen (Hand. 15:28), Hij onderzoekt alle dingen, zelfs de diepten van God, en kent het innerlijk van God (1 Kor. 2:10v.); Hij bidt voor gelovigen met onuitsprekelijke verzuchtingen (Rom. 8:26). Deze lijst van activiteiten van de Geest is niet compleet, maar is lang genoeg om aan te tonen dat we volledig op Schriftuurlijke bodem staan als we spreken over de Heilige Geest als Persoon, ja, over de Persoon van God de Heilige Geest.

Is dit onderscheid belangrijk?

Misschien zegt iemand bij zichzelf: 'Maakt het nu zoveel uit of de Heilige Geest een kracht of een Persoon is?'. Jazeker! Als het om de Heer Jezus en om de Vader zou gaan, zou het niet bij ons opkomen hen als krachten te beschouwen, hoewel de Schrift over hun kracht spreekt. Wie dat toch zou doen, zou tekortdoen aan hun heerlijkheid als Goddelijke, zelfstandige Personen. Zo is het ook met de Geest: Hij is een Goddelijk Persoon, de 'eeuwige Geest' uit Hebr. 9:14, aan wiens heerlijkheid we niet mogen afdoen – al is zijn activiteit niet gericht op de verheerlijking van Zichzelf, maar van de Heer Jezus (Joh. 16:14).

De kracht van God

*Als in het Griekse Nieuwe Testament sprake is van de 'kracht van God', wordt voor 'kracht' doorgaans het woord 'dunamis' gebruikt. Wij herkennen hier de Nederlandse woorden 'dynamiet', 'dynamo' en 'dynamisch' in. Interessant is dat de combinatie '[de] kracht van God' **zeven keer** in de brieven van Paulus voorkomt.*

Als typering van het evangelie

In Romeinen 1:16 legt Paulus uit dat het evangelie niet iets is om je voor te schamen. Het is immers Gods kracht tot behoudenis voor ieder die gelooft, eerst voor de Jood en ook voor de Griek. Om mensen te redden stelt God Zijn kracht beschikbaar!

Als typering van het woord van het kruis

In 1 Korinthe 1:18 spreekt Paulus over het Woord, d. i. de prediking, van het kruis. Oftewel: in de prediking, de verkondiging van het evangelie, staat het kruis centraal. Voor mensen die verloren gaan, is zo'n boodschap dwaasheid, 'maar voor ons die behouden worden, is het kracht van

God'. Mensen moeten dus geloven in het Woord van het kruis, wil Gods kracht voor hen beschikbaar komen!

Als typering van Christus de Gekruisigde

In 1 Korinthe 1:24 wordt duidelijk dat het ten diepste gaat om Hem die aan het kruis hing, om Christus de Gekruisigde. Geloven in het Woord van het kruis betekent uiteindelijk geloven in Christus de Gekruisigde. Hij is Degene die Paulus predikt, 'voor Joden een aanleiding tot vallen en voor volken een dwaasheid, maar voor de geroepenen zelf, zowel Joden als Grieken, Christus, [de] kracht van God en [de] wijsheid van God, want (...) het zwakke van God is sterker dan de mensen'. Mensen moeten dus geloven in Christus, de Gekruisigde, in het zwakke van God, wil Gods kracht voor hen beschikbaar komen!

Als basis van ons geloof

Paulus had in Korinthe geen prediking willen volbrengen die bestond in overredende woorden van wijsheid, maar in betoon van de Geest en van kracht, 'opdat', zo schreef hij in 1 Korinthe 2:5, 'uw geloof niet zou zijn in wijsheid van mensen, maar in de kracht van God'.

Mensen moeten dus hun geloof baseren op de meest solide basis die denkbaar is, namelijk op de kracht van God!

Als typering van het leven van de verheerlijkte Christus

In 2 Korinthe 13:4 schrijft Paulus dat Christus in zwakheid is gekruisigd, maar leeft door Gods kracht. Toen Christus gekruisigd werd, was dat in zwakheid. Hij spreidde toen geen voor mensen zichtbare kracht tentoon. Maar Hij is na Zijn dood opgewekt en verheerlijkt, en leeft nu door Gods kracht!

Als typering van het leven van de christenen in de toekomst

Paulus schrijft in het zelfde vers, 2 Korinthe 13:4, dat de gelovigen op dit moment zwak zijn in Christus, maar straks met Hem zullen leven door Gods kracht. Als wij dus in de toekomst opgewekt, dan wel levend veranderd en verheerlijkt zullen worden, zal dat slechts zijn in Gods kracht. Mensen met een opstandings- / verheerlijkt lichaam zullen niet in eigen kracht leven, maar door Gods kracht!

Als maatstaf van het lijden van verdrukking om het evangelie

De laatste tekst is misschien wel de moeilijkste. In 2 Timotheüs 1:8 schrijft Paulus aan zijn jonge medewerker Timotheüs dat hij zich niet moet schamen voor het getuigenis van de Heer, noch voor Paulus, Zijn gevangene, maar dat hij verdrukking moet lijden met het evangelie, naar de kracht van God. Hoe is het mogelijk! Gods kracht kan dus zelfs zichtbaar worden in de levens van mensen die weinig krachtig uitstralen, maar die verdrukt worden

omwille van het evangelie. Het geheim is echter dat de mate waarin zij verdrukking lijden in overeenstemming is met de mate van de kracht die God Zelf daarvoor ter beschikking stelt!

De legerplaats

Sommige lezers veerden misschien even op bij het lezen van de titel, terwijl anderen mogelijk lichtelijk verontrust de wenkbrauwen fronsten. Dit artikel gaat niet direct over de vraag 'Wat is de legerplaats?', maar vooral over de vraag wat er met het Griekse woord voor legerplaats nu precies bedoeld werd in het Nieuwe Testament.

Het Griekse woord voor 'legerplaats' is *parembolè*, dat heel vaak voorkomt in de Septuaginta - de Griekse vertaling van het Oude Testament - als vertaling van het Hebreeuwse woord voor de 'legerplaats' van het volk Israël of een [in slagorde opgesteld] 'leger'. Die laatste betekenis heeft het woord in het Nieuwe Testament slechts eenmaal, en wel in Hebr. 11:34, waar staat dat bepaalde mensen lang geleden door het geloof 'legers van vreemden op de vlucht dreven'. Het hangt samen met het werkwoord *parembaloo*, dat alleen voorkomt in Luk. 19:43 en daar het 'rondom opwerpen' van een belegeringswal aanduidt. Een legerplaats is kennelijk een plek waar men veilig is en waar men de mogelijkheid heeft het eigen leger in gevechtsklare toestand te brengen.

Letterlijk

In het boek Handelingen vinden we het woord ‘legerplaats’ een aantal keren. In Hand. 21:34 lezen we dat de Romeinse overste beval Paulus ‘in de legerplaats te brengen’. In het volgende vers staat: ‘En toen hij bij de trappen was’. Zie verder vs. 37; 22:24; vgl. 23:10,16,32. Met deze van trappen voorziene ‘legerplaats’ wordt het gebouw bedoeld dat bekend staat als de *burcht Antonia*. Dit was wat wij een kazerne zouden noemen. De Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus (37/38-na 75) vertelt in zijn *‘De Joodse Oorlog’*, V 238-244 o. a. de volgende bijzonderheden. De burcht Antonia is door de ook in bouwkundig opzicht megalomane koning Herodes de Grote vlak bij de tempel gebouwd, boven op een rots van vijftig el hoog, die rondom steil naar beneden liep. Dit was gedaan om veiligheidsredenen. Daarom bevond zich ook vóór de eigenlijke burcht een muur van drie el hoog. Binnen deze muur rees de hele constructie op tot een hoogte van veertig el. Vanuit deze burcht, die een kleine stad op zichzelf was met de allure van een paleis, was het hele tempelcomplex te overzien. Er was permanent een Romeinse troepeneenheid in de burcht gelegerd. De bedoeling was dat zich op feestdagen van daaruit altijd soldaten in volle wapenrusting konden richten op het handhaven van de openbare orde. Josephus vat het mooi samen: ‘Zoals de stad werd beheerst door de tempel, zo werd de tempel beheerst door Antonia’ (par. 245). Voor de reinen is echter alles rein: toen Paulus daar gevangen zat, stond de Heer bij hem en zei: ‘Heb goede

moed, want zoals je in Jeruzalem van Mij hebt betuigd, zo moet je ook in Rome getuigen' (Hand. 23:11).

De laatste Schriftplaats waar we het woord 'legerplaats' in letterlijke zin tegenkomen, is Openb. 20:9 'En zij kwamen op over de breedte van de aarde en omsingelden de legerplaats van de heiligen en de geliefde stad'. Dit kan zelfs zo worden gelezen dat de geliefde stad Jeruzalem na het Vrederijk zelf als een legerplaats van de gelovigen wordt gezien.

Letterlijk en figuurlijk

In Hebr. 13:11 is sprake van de zondoffers, waarvan de lichamen buiten de legerplaats (van Israël in de woestijn) worden verbrand. De legerplaats is hier een heenwijzing naar Jeruzalem als woonplaats van God; daarom moesten de zondoffers juist daarbuiten en niet daarbinnen worden verbrand. Parallel daaraan heeft de Heer Jezus als zondoffer niet binnen Jeruzalem maar daarbuiten, buiten de poort, buiten de legerplaats, geleden (vs. 12). Direct daarna staat echter: 'Laten wij daarom tot Hem uitgaan, buiten de legerplaats' (Hebr. 13:13). Inmiddels was Jeruzalem namelijk een onheilige plaats geworden, en dat werd zichtbaar doordat het Joodse systeem de Heilige buiten de stad plaatste. Daarom worden de gelovigen vanaf dat moment tot nu toe opgeroepen weg te gaan uit (= te breken met) alles wat zo onheilig is dat daarin voor de Heilige en Rechtvaardige geen plaats is. Om in beeld te blijven

zouden we kunnen zeggen: in zo'n onheilige legerplaats voelt de gelovige zich niet meer veilig, en daarom wordt hij opgeroepen deze te verlaten en naar de Heer Jezus toe te gaan.

De parakleet

De titel van deze WoordStudie ziet er Nederlands uit, maar zal niet bij alle lezers een gevoel van herkenning oproepen. Sommige theologen duiden met dit woord de Heilige Geest aan. Hoe komen ze daarbij? Is dat terecht? En wat heeft dit vreemde woord in een WoordStudie van Rechtstreeks te zoeken?

Paraklètos

Misschien hebt u het al vermoed: het woord *Parakleet* is de verbastering van het Griekse woord *paraklètos*, dat in het Nieuwe Testament een aantal keren voorkomt. We treffen het uitsluitend in de geschriften van Johannes aan, namelijk 4x in zijn evangelie en 1x in zijn eerste brief. In de Telosvertaling is het woord consequent vertaald als ‘Voorspraak’.

Het evangelie van Johannes

In het evangelie horen we de Heer Jezus Zelf spreken:

‘En ik zal de Vader vragen en Hij zal u een andere *Voorspraak* geven, opdat die met u zal zijn tot in eeuwigheid: de Geest van de waarheid, die de wereld niet kan ontvangen’ (Johannes 14:16v.).

‘Maar de *Voorspraak*, de Heilige Geest, die de Vader zal zenden in mijn naam, Die zal u alles leren en u in herinnering brengen alles wat Ik u heb gezegd’ (Johannes 14:26).

‘Maar wanneer de *Voorspraak* is gekomen, die Ik u zal zenden van de Vader, de Geest van de waarheid die van de Vader uitgaat, zal Die van Mij getuigen’ (Johannes 15:26).

‘... als Ik niet weg ga, zal de *Voorspraak* niet tot u komen’ (Johannes 16:7).

In deze plaatsen maakt de Heer steeds Zelf duidelijk wie Hij met de *Voorspraak* bedoelt: dat is steeds de Heilige Geest. Maar wat is een ‘*Voorspraak*’, oftewel wat wordt bedoeld met het Griekse woord *paraklètos*? Het woord betekent in ieder geval *niet* trooster. Het betekent letterlijk ‘erbij geroepene’, en het duidt iemand aan die ‘erbij geroepen is’ als advocaat, helper, verdediger, vandaar ‘*voorspraak*’, ‘pleitbezorger’, ‘iemand die ten behoeve van iemand tegenover iemand optreedt’.

Toch was de Heilige Geest niet de eerste *Voorspraak* voor de discipelen. Toen de Heer Jezus nog op aarde was, was Hij Zelf de *Voorspraak* voor Zijn discipelen. Hij was de eerste *Voorspraak*! Toen Hij van hen wegging, nam de Heilige Geest deze taak over als de *andere Voorspraak*. De Heer zou naar de Vader gaan, maar de Heilige Geest zou voortaan bij hen op aarde blijven als hun volmaakte *Voorspraak*.

De eerste Brief van Johannes

De apostel Johannes schrijft in zijn eerste brief: ‘Mijn kinderen, ik schrijf u deze dingen opdat u niet zondigt. En als iemand zondigt, wij hebben een *Voorspraak* bij de Vader, Jezus Christus, [de] Rechtvaardige’ (1 Johannes 2:1). Dat is een bijzondere uitspraak. De Heer Jezus heeft inmiddels de Heilige Geest vanuit de hemel gezonden om nu in plaats van de Heer *op aarde* de Voorspraak van de gelovigen te zijn. Maar *in de hemel*, oftewel bij de Vader, is de Heer Jezus Zelf de Voorspraak voor de gelovigen. Johannes roept het beeld op van een Hemels Gerechtshof, waar de Heer Jezus optreedt ten gunste van gelovigen die gezondigd hebben. Hij, die de Rechtvaardige is en hen daarom eigenlijk zou moeten veroordelen, kan hun Voorspraak zijn omdat Hij Zelf het zoenoffer geworden is voor hun zonden. Onvoorstelbaar!

Tenslotte: als iemand schrijft of spreekt over *de* Parakleet of *de* Voorspraak, zal hij duidelijk moeten maken wie hij bedoelt: de Heer Jezus vroeger op aarde of nu in de hemel, of de Heilige Geest nu op aarde.

De samenkomst en de wederkomst

Het Griekse woord *episunagoogè* komt slechts twee keer in het Nieuwe Testament voor. Het duidt beide keren een samenkomst aan: de ene keer een ‘gewone’ christelijke samenkomst zoals velen die regelmatig meemaken, de andere keer slaat het op een unieke, echt eenmalige samenkomst die nog niet heeft plaatsgevonden. Als beide met het zelfde Griekse woord worden aangeduid, moet er wel verband tussen beide zijn. We gaan proberen dit te ontdekken.

De samenkomst

‘Laten wij onze eigen bijeenkomst (Gr. *episunagoogè*) niet verzuimen, zoals sommigen gewoon zijn, maar [elkaar] vermanen en dat zoveel te meer naarmate u de dag ziet naderen’ (Hebr. 10:25). Eigenlijk is deze bekende tekst deel van een grotere zin, die in vs. 23 begint. Letterlijk vertaald luidt de hele zin in schematische weergave als volgt:

- 1) ‘Laten wij de belijdenis van de hoop onwankelbaar vasthouden (want Hij die beloofd heeft, is getrouw), en

2) laten wij op elkaar acht geven tot aanvuring van liefde en goede werken,

2a) niet verzuimend de bijeenkomst van onszelf, zoals sommigen de gewoonte hebben,

2b) maar [elkaar] vermanend

en dat zoveel te meer naarmate u de dag ziet naderen’.

In deze weergave wordt zichtbaar dat er twee hoofdzinnen zijn die beide een aansporing bevatten, namelijk 1) en 2), en dat hoofdzin 2) geconcretiseerd wordt in 2a) en 2b). In gewoon Nederlands: de aansporing op elkaar acht te geven tot aanvuring van liefde en goede werken is de hoofdgedachte. Hoe maken we dat concreet? Door niet, zoals sommigen, de samenkomst te verzuimen, maar door elkaar te vermanen. Gelet op de balans die 2b) met 2a) vormt (‘niet ... maar’), is er veel te zeggen voor de gedachte dat het ‘maar [elkaar] vermanend’ in de samenkomst van de gelovigen plaatsvindt – en wel in de samenkomst tot opbouw, vermaning en vertroosting als beschreven in 1 Korinthe 14:3,26. In Hebr. 10:25 wordt er door de geïnspireerde schrijver aan toegevoegd ‘en dat zoveel te meer naarmate u de dag ziet naderen’. De gedachte is duidelijk: de tijd is kort. Ons vasthouden van de belijdenis van de hoop wordt zichtbaar in de mate waarin we, gestimuleerd door onze samenkomsten, in ons gewone leven van nu laten zien dat we zeker weten dat er een dag komt waarop alles aan het licht gebracht zal worden; vgl. 1 Kor. 3:13.

De wederkomst

In 2 Thess. 2:1 spreekt Paulus over 'de komst van onze Heer Jezus en onze bijeenvergadering tot Hem'. Uit het feit dat deze woordgroep slechts door één lidwoord wordt voorafgegaan, blijkt dat het om de komst van de Heer gaat die als doel heeft ons tot Hem 'bijeen te vergaderen', oftewel om de opname van de Gemeente; het woordje 'en' (Gr. *kai*) is hier explicatief (verklarend). Voor 'bijeenvergadering' wordt, zoals al op gemerkt, het zelfde woord gebruikt als 'bijeekomst' in Hebr. 10:25. Is dat niet iets heel moois? Als de Heer Jezus komt om ons te halen, gaat het ten diepste om Hem: het zal onze bijeenvergadering *tot Hem* zijn. Wat een unieke bijeenkomst! Het zal tegelĳkertĳd een bijzondere én een gemeentelijke samenkomst zijn. Het zal een *bijzondere samenkomst* zijn in die zin dat hij slechts eenmaal zal plaatsvinden - op zichzelf is dat ook een ernstige gedachte: voor wie hem mist, is er geen hoop meer! En het zal een *gemeentelijke samenkomst* zijn in die zin dat de héle wereldwijde Gemeente erbij zal zijn. Geen enkele gelovige zal die samenkomst kunnen verzuimen. De redenen waarom wij de samenkomst wel eens verzuimen (ziekte, werkzaamheden, of iets waarvoor we zelf gekozen hebben...), zullen er dan niet zijn. Zelfs de dood zal geen verhindering vormen om bij die samenkomst aanwezig te zijn, want 'de doden in Christus zullen eerst opstaan; daarna zullen wij, de levenden die overblijven, samen met hen in wolken worden opgenomen, de Heer tegemoet in

[de] lucht; en zó zullen wij altijd met [de] Heer zijn' (1 Thess. 4:16,17).

Zou het niet zo moeten zijn dat ook onze eigen, op aarde plaatsvindende samenkomsten iedere keer weer een 'bijeenvergadering tot Hém' zijn, waarin het echt om de Heer Jezus gaat, zodat we, juist door Hem te eren en Hem tot ons te laten spreken, Zijn tegenwoordigheid en zegen ervaren? Dan zien we, samen met Hem, in én buiten de samenkomsten uit naar het moment dat Hij ons voor altijd bij Zichzelf zal brengen, en verwachten we Zijn komst met volharding!

Eendrachtig

In het Griekse Nieuwe Testament komt het bijwoord *homothumadon* voor, dat ‘eendrachtig’ betekent. Opmerkelijk is dat het bijna alleen door Lukas wordt gebruikt, en dat ook nog eens alleen op tien plaatsen in het boek Handelingen. Daarnaast gebruikt Paulus het welgeteld eenmaal. Er wordt dus in het totaal elfmaal iets op een eendrachtige manier gedaan. In het Gr. woord zitten de woorden *homos* en *thumos*, ‘gelijk’ en ‘gemoed’, ‘instelling’. Als mensen een handeling eendrachtig verrichten, betekent dat dus dat ze samen iets met een gelijk gemoed, met een gelijke instelling doen. We zullen zien dat het zevenmaal (!) om iets goeds gaat, en viermaal om iets neutraals of verkeers.

1. Positieve eendracht

Bidden

‘Deze allen volhardden eendrachtig in het gebed, met [enige] vrouwen en Maria, de moeder van Jezus, en zijn broers’ (Hand. 1:14). Het waren, zo blijkt uit het voorafgaande vers, op zijn minst achttien personen die eensgezind baden.

Volhardend, volhouden

‘En met volharding waren zij dagelijks eendrachtig in de tempel’ (Hand. 2:46). Het is dus mogelijk samen vol te houden. ‘Met volharding ... waren zij’ is de vertaling van slechts één woord, dat ‘volhardend’, ‘volhoudend’ betekent. Gelovigen kunnen dus eendrachtig een goede gewoonte volhouden.

De stem tot God verheffen

‘Toen zij nu dit hoorden, verhieven zij eendrachtig [hun] stem tot God’ (Hand. 4:24). Ook hardop bidden kan dus eendrachtig plaatsvinden.

Ergens verblijven

‘En zij waren allen eendrachtig in de zuilengang van Salomo’ (Hand. 5:12). Als gelovigen in eendracht bij elkaar zijn, gaat daar een getuigenis van uit: ‘Van de overigen durfde niemand zich bij hen te voegen, maar het volk achtte hen hoog’ (vs. 13).

Acht geven op de prediking

‘En eendrachtig gaven de menigten acht op wat door Filippus werd gezegd’ (Hand. 8:6). Filippus predikte Christus in Samaria (vs. 5) - en het gevolg was dat er eendrachtig werd opgelet en gereageerd. Er kwam uiteindelijk grote blijdschap in die stad.

Zijn of worden

‘... hebben wij, eendrachtig geworden, besloten mannen te kiezen en naar u toe te zenden’ (Hand. 15:25). Het is mogelijk dat een gezelschap van gelovigen eerst niet en later wel zo eendrachtig is dat het een geestelijk besluit neemt (zie vs. 28) - in dit geval doordat men samen geluisterd had naar de op het Woord van God gefundeerde mening van Petrus.

De Vader verheerlijken

De mooiste vorm van eendracht is door Paulus beschreven in Rom. 15:5 en 6. Hij schrijft: ‘Moge nu de God van de volharding en de vertroosting u geven onderling eensgezind te zijn in overeenstemming met Christus Jezus, opdat u eendrachtig, uit één mond, de God en Vader van onze Heer Jezus Christus verheerlijkt’.

2. Negatieve of neutrale eendracht.

Volledigheidshalve volgen hier nog de vier Schriftplaatsen waar negatieve of neutrale eendracht wordt beschreven. Dat zijn Hand. 7:57 (‘als één man’); 12:20; 18:12 en 19:29.

Epispasthai

- een medische vakterm bij Paulus

Deze keer een merkwaardig medisch werkwoord dat in het Nieuwe Testament slechts eenmaal voorkomt, en wel in 1 Korinthe 7:18. Deze tekst luidt in de Telosvertaling: 'Is iemand als besnedene geroepen, *dan moet hij het niet laten verhelpen*'. De NBV vertaalt: 'Iemand die besneden was toen God hem riep, *moet het niet ongedaan laten maken*'. In de Naardense Bijbel staat het zo: 'Is iemand als besnedene geroepen, *dan moet hij dat niet weer laten overtrekken*'.

Een besnijdenis verhelpen?

Misschien hebt u zich wel eens afgevraagd hoe iemand zijn besnijdenis kon laten 'verhelpen' of 'ongedaan maken'. In ieder geval zijn deze vertalingen duidelijker dan het vage '*hij zoek niet onbesneden te zijn*' van de Voorhoevevertaling 4e druk. De Statenvertaling heeft '*die late zich geen voorhuid aantrekken*'. Dat suggereert onbedoeld een voorhuidtransplantatie, maar die operatie was in de oudheid niet mogelijk. Wat betekent dit woord dan precies? Uit het feit dat Paulus geen verdere toelichting geeft, kunnen we afleiden dat hij het bij zijn lezers bekend veronderstelde.

Het gaat hier dan ook om een vermaning die vooral voor Joodse christenen bedoeld was - en die waren er volop in de Korinthische gemeente (Handelingen 18:4v.).

Hoe dan?

Het gecursiveerde deel van de tekst (Gr. *mè epispasthoo*) betekent letterlijk: 'dan moet hij het niet laten oprekken', of: 'dan moet hij het niet eroverheen laten trekken'. Met 'het' wordt in beide gevallen het restant van de voorhuid bedoeld. De voorhuid werd bij de Joodse besnijdenis lang niet altijd volledig verwijderd. Paulus doelt op een buitengewoon pijnlijke, met pincetten uitgevoerde medische handeling, die bekend is geworden als de *epispasmos*, oftewel de 'oprekking' of 'er-overheen-trekking'. Daarbij werd het restant van de voorhuid tot de oorspronkelijke proporties opgerekt. Degene bij wie deze behandeling geslaagd was, zag er uit alsof hij nooit besneden was, dus als onbesnedene. Paulus betoogt in 1 Korinthe 7:17v. dat voor God het wel of niet besneden zijn niets uitmaakt. In die toestand hoeft daarom na de bekering geen verandering te worden aangebracht: wie onbesneden is, hoeft zich niet te laten besnijden, en wie al besneden is, hoeft zich niet onder doktersbehandeling te stellen om deze ingreep ongedaan te laten maken.

Als Paulus het begrip bekend veronderstelt, moet het op grote schaal zijn toegepast. Maar welke Jood zou vóór de prediking van het christendom op het idee gekomen zijn

om zijn besnijdenis ongedaan te laten maken? Dat hij hiertoe overging, was minder denkbeeldig dan het lijkt. De Syrische koning Antiochus IV Epifanes (175-164 v. C.) ondernam, hellenist als hij was, een poging Jeruzalem geforceerd te helleniseren, d. i. te vergrieksen. Binnen de Griekse wereldcultuur die na de dood van Alexander de Grote (323 v. C.) in het hele door hem veroverde gebied - ook in Judaea - werd gepropageerd, was geen plaats voor een volk dat slechts één God wilde dienen en door het houden van allerlei wetten (vgl. Esther 3:8), en speciaal door de besnijdenis, een herkenbare eigen identiteit bezat. Toen Antiochus Jeruzalem het aanzien van een Griekse stad wilde geven, deed hij dat o. a. door in de stad een sportaccommodatie voor mannen te laten bouwen, oftewel een gymnasium. *‘Toen legde men een worstelperk in Jeruzalem aan volgens de gebruiken van de heidenvolken. Ook schaften ze de besnijdenis af* (lett. : ‘maakten voor zichzelf voorhuiden’, dus het gaat om lieden die besneden waren geweest!) *en hielden zich niet meer aan het heilig verbond. Ze sloten zich bij de heidenvolken aan en verkochten zich om kwade praktijken te bedrijven*’, zo schreef de schrijver van het apocriefe eerste boek der Makkabeeën met onverholen afschuw (1Makkabeeën1:10-11). Men sportte in zo’n gymnasium naakt, en wie besneden was, liep dus in de gaten. Bepaalde afvallige Joden (in het boek Daniël lang tevoren aangeduid als zij die ‘het heilig verbond verzaken’ of ‘zich misgaan tegen het verbond’; zie Daniël 11:30,32) waren namelijk dermate enthousiast over de Griekse wereldcultuur dat zij zich schaamden voor hun besnijdenis

en deze ongedaan trachtten te maken door de *epispasmos*. Zij werden dan in de renbaan en in het worstelperk (en later in de Romeinse badhuizen) niet langer bespot of voor bekrompen gehouden. Maar ook een christen had en heeft geen enkele reden zijn (om wat voor reden dan ook toegepaste) besnijdenis ongedaan te laten maken, zo betoogt Paulus: ‘Broeders, laat ieder bij God blijven in de [staat] waarin hij geroepen is’ (1 Korinthe 7:24).

Exodos

Voorgeschiedenis

De modale Bijbellezer herkent in het Griekse woord *exodos* de naam van het tweede Bijbelboek. De boven-modale Bijbellezer weet daarnaast dat dit woord ‘uittocht’ betekent en dat het verwijst naar de Uittocht van het volk Israël uit Egypte.

Het woord *exodos* betekent letterlijk ‘uit-weg’, en was in heidense Griekse teksten allereerst een aanduiding voor een letterlijke uitgang, een deur of een riviermonding. Het kon ook de overdrachtelijke betekenis van ‘vertrek’, ‘uitgaan’, ‘ontsnapping’ of zelfs van een ‘verbanning’ hebben - een gedwongen ‘uittocht’ uit het vaderland. Daarnaast treffen we het aan als een woord dat de ‘afloop’ van een strijd of zelfs de ‘ontbinding’ van een huwelijk aanduidde. In heidense teksten wordt het echter hoogstzelden gebruikt als aanduiding van het ‘levenseinde’. Pas in Joodse en christelijke teksten komen we die laatste betekenis tegen.

Het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament wordt *exodos* gebruikt als aanduiding van de Uittocht uit Egypte in Hebr. 11:22 ('Door [het] geloof maakte Jozef bij zijn levenseinde melding van de uittocht van de zonen van Israël en gaf bevel aangaande zijn gebeente').

Daarnaast komen we het twee keer tegen als aanduiding van het 'levenseinde'. In Luk. 9:30-31 zien we dat tijdens de verheerlijking op de berg Mozes en Elia in heerlijkheid verschenen en met Christus 'over Zijn uitgang spraken die Hij zou volbrengen in Jeruzalem'. Hier is *exodos* het woord waarmee het einde van Christus' aardse leven wordt aangeduid.

Ook de apostel Petrus heeft het woord in de mond genomen. In zijn tweede brief schrijft hij: 'Ik zal mij echter beijveren, dat u zich ook telkens na mijn heengaan deze dingen kunt herinneren' (2 Petr. 1:15).

Juist omdat het woord *exodos* in het Oude Testament ongeveer zeventig keer voorkomt als aanduiding van de Uittocht uit Egypte en in het Nieuwe Testament eenmaal van de drie keren dat we het aantreffen, is het de moeite waard te onderzoeken of het mogelijk is ook de beide overige nieuwtestamentische plaatsen met de Uittocht in verband te brengen. Dat kan heel goede via de weg van de typologie.

De Israëlieten moesten Egypte verlaten omdat in dat land niets was dat paste bij hen als volk van God. Pas daarna konden zij lofzingen (Ex. 15). Ook voor ons als hemels volk van God is er in het wereldsysteem geen plaats. Hoe religieus de wereld zich ook voordoet, zij kan per definitie geen voedsel bieden dat aan de geestelijke behoeften van vernieuwde, verlostte mensen tegemoetkomt. Niets in Egypte (de wereld als systeem) geeft ons aanleiding tot lofprijzing. Het was dan ook juist in Jeruzalem, destijds de meest religieuze stad ter wereld, vanwaaruit de Heer Zijn 'uittocht' heeft volbracht. Dat deed Hij door Zijn dood. Christus is door te sterven als de ware Mozes Zijn volk voorgedaan. Israël was tot Mozes gedoopt 'in de wolk en in de zee' (1 Kor. 10:2). Wij zijn tot Christus Jezus, d. w. z. tot Zijn dood gedoopt (Rom. 6:3). Hebben wij dan niet alle aanleiding tot een lofzang voor Hem die ons als Overwinnaar uit het wereldsysteem verlost heeft, en ons is voorgedaan naar de hemelse heerlijkheid?

Ook Petrus zal niet zonder reden zijn heengaan uit dit leven als een *exodos* hebben aangeduid. Hij wist dat hij binnenkort zelf zou afreizen uit Egypte, de plaats waar lijden en dood het einde lijken te zijn van alle mensen, naar zijn uiteindelijke vaderland, de hemelse heerlijkheid. Hij was ooit zelf ooggetuige geweest van de majesteit van de Heer Jezus Christus, toen Mozes en Elia op de berg met Christus spraken over de *exodos* die Hij zou volbrengen te Jeruzalem. Juist dat herinnert Petrus zich wanneer hij aan zijn eigen naderend levenseinde denkt. Wat een geweldig

voorzicht had hij! Laten ook wij ons, conform de wens van de apostel, telkens die dingen herinneren!

Geduld, lankmoedigheid, volharding

Pas vroeg ik mijn vrouw over welk woord ik deze keer eens een WoordStudie zou schrijven. 'Over het woord geduld', zei ze meteen. 'Het lijkt me wel goed als je je daar eens een tijdje mee bezig houdt'. Beschaamd ben ik aan het werk gegaan, en ... ik moet zeggen dat de studie naar deze woordgroep leerzaam was. En nu maar hopen dat bij schrijver en lezers de praktijk merkbaar zal verbeteren!

Geduld

In de Telosvertaling (TE) van het Nieuwe Testament komt het woord 'geduld' slechts enkele keren voor. In Hebr. 6:12 vinden we bij voorbeeld de oproep navolgers te zijn 'van hen die door geloof en geduld de beloften beërven'; vgl. ook vs. 15. De notie 'geduld' vormt echter de basis van de woorden 'lankmoedigheid' en 'volharding'. Daarom zullen we die aan een nader onderzoek onderwerpen. Waar deze beide woorden gebruikt worden, hebben andere vertalingen soms voor 'geduld' gekozen.

Lankmoedigheid

Het woord 'lankmoedigheid' is in het Grieks *makrothumia*, wat letterlijk 'lang van gemoed zijn' betekent. Er zit zogezegd 'rek' in het gemoed, oftewel men heeft geduld. Degene die het meeste geduld heeft opgebracht, is God Zelf. Paulus schrijft: 'Of veracht u de rijkdom van Zijn goedertierenheid en verdraagzaamheid en lankmoedigheid, zonder te weten dat de goedertierenheid van God u tot bekering leidt?' (Rom. 2:4; vgl. 9:22). Ook Petrus vermeldt de lankmoedigheid van God, 'die bleef afwachten in de dagen van Noach' (1 Petr. 3:20). Petrus houdt zijn lezers voor de 'lankmoedigheid van onze Heer' voor behoudenis te achten (2 Petr. 3:15; vgl. vs. 9). Van welke 'gewone' mensen kunnen we leren lankmoedig of geduldig te zijn? Jakobus roept ons op als voorbeeld van het lijden en het geduld de profeten te nemen, die in de naam van de Heer gesproken hebben (Jak. 5:10; vgl. vs. 7,8). Paulus stelt zelfs vast dat Timotheüs erin geslaagd is zijn lankmoedigheid na te volgen (2 Tim. 3:10). Wie zou zichzelf zo voorbeeldig lankmoedig durven noemen? Overigens was de apostel zich er als geen ander van bewust hoeveel lankmoedigheid hemzelf door Christus Jezus was bewezen (1 Tim. 1:16). Lankmoedigheid is dan ook één van de 'pitten' van de vrucht van de Geest (Gal. 5:22). Deze eigenschap hebben we vooral nodig tegenover mensen: 'terwijl u in alle nederigheid en zachtmoedigheid met lankmoedigheid elkaar in liefde verdraagt' (Ef. 4:2).

Volharding

Het woord 'volharding' wordt vooral gebruikt in verband met *omstandigheden*, terwijl het woord lankmoedigheid meer te maken heeft met onze houding tegenover *mensen*. 'Volharding' is in het Grieks *hupomonè*, wat 'blijven onder' [een bepaalde taak of omstandigheid] betekent. Het gaat hier dus om het echte doorzetten, het volhouden. Je zou kunnen zeggen dat dit woord meer de actieve kant van het geduld benadrukt. In 1 Thess. 1:3 is sprake van de 'volharding van de hoop op onze Heer Jezus Christus' van de kant van de Thessalonikers. Dat betekent dat zij welbewust bleven hopen. Christus Zelf is het grote voorbeeld van volharding (zie 2 Thess. 3:5). Een volhardende instelling is bij gelovigen dan ook een teken van geestelijke gezondheid (Tit. 2:2). Het zou geweldig zijn als de Heer ook van ons kan zeggen: 'Ik weet uw volharding' (Openb. 2:2). Laten we in Zijn kracht geduldig zijn én actief volhouden!

Gezondheid

Wat noemt de Schrift gezond? De Griekse woorden *hugiès* en *hugiainoo*, die resp. ‘gezond’ en ‘gezond zijn’ betekenen, horen we terug in het Nederlandse woord ‘hygiëne’. Het verband tussen hygiëne en gezondheid is evident.

Niet belangrijk?

Natuurlijk is onze gezondheid belangrijk. Het zou van grote ondankbaarheid tegenover onze Schepper en Heer getuigen als we, wanneer we een goede gezondheid genieten, Hem daarvoor niet zouden danken. Zelden zullen we mensen ontmoeten die niets voor hun lichamelijke gezondheid over hebben. Ook vele gelovigen stellen zeer bewust hun dagelijks menu samen, houden, als het nodig is, zelfs dieet, slikken vitaminepillen, rusten regelmatig, ontspannen zich periodiek of sporten zich zelfs in het zweet. Maar als we ons uitsluitend bekommeren om onze lichamelijke en niet om onze geestelijke gezondheid, is er iets aan de hand. Beide zijn belangrijk, maar de geestelijke gezondheid van sommige zieke gelovigen heeft mij wel eens jaloers gemaakt op hun blijdschap in de Heer, op hun Godsvertrouwen, terwijl ik zelf lichamenlijk gezond aan hun ziekbed zat. Zeker, ook de apostel Johannes wist dat zowel de lichamelijke als de geestelijke gezondheid belangrijk zijn. Aan de geliefde

Gajus schreef hij daarom; ‘Geliefde, ik wens dat het u in alles goed gaat en dat u gezond bent, zoals het uw ziel goed gaat’ (3 Joh. :2). Toch spreekt de apostel daarna vooral over Gajus’ geestelijke gezondheid, die zichtbaar werd in het feit dat hij in de waarheid wandelde.

Gezondheid bij Paulus

De Heer Jezus heeft ook heel wat mensen lichamelijk gezond gemaakt en over gezondheid gesproken, zo blijkt in de evangeliën. Als we daar zoeken naar die gevallen waar expliciet de woorden ‘gezond’ en ‘gezond zijn’ worden gebruikt, vinden we Schriftplaatsen in alle evangeliën (Zie Matt. 12:13; 15:31; Mark. 5:34 ‘genezen’; Luk. 5:31; 7:10; 15:27; Joh. 5:6,9,11,14,15; 7:23). Het woord ‘gezond’ wordt echter door de apostel Paulus in zijn brieven op een heel andere manier gebruikt.

*** De gezonde leer**

Het vaakst koppelt Paulus het woord ‘gezond’ aan de leer. Zo schrijft hij over

- ingaan tegen de gezonde leer (1 Tim. 1:10);
- het niet verdragen van de gezonde leer (2 Tim. 4:3);
- met de gezonde leer vermanen (Tit. 1:9);
- spreken wat de gezonde leer past (Tit. 2:1);

De leer, de inhoud van het onderwijs van de Schrift, is dus goed voor onze geestelijke gezondheid. Het ingaan tegen en vooral het niet verdragen van de gezonde leer is een kenmerk van de eindtijd, waarin wij inmiddels leven. Men keert het oor van de waarheid af en wendt zich tot de fabels (of 'mythen', zoals er letterlijk staat). Toch is de gezonde leer van het Woord van God de waarheid, en wat er tegenin gaat is de leugen. Hoogst ongezond dus!

*** Gezonde woorden**

Daarnaast schrijft Paulus over gezonde woorden:

Een andere leer brengen komt neer op het zich niet voegen naar de gezonde woorden van onze Heer Jezus Christus (1 Tim. 6:3);

Het is nodig de gezonde woorden die Timotheüs van Paulus gehoord heeft, tot voorbeeld te houden (2 Tim. 1:13);

Een man als Timotheüs moet een gezond, onaanvechtbaar woord kunnen brengen (Tit. 2:8).

Hier blijken de gezonde woorden van de Heer en van de apostel Paulus, ook als ze overgebracht en voorgeleefd worden door mannen als Timotheüs, met hun volle autoriteit tot dwaalleraren en tot gelovigen te komen.

*** Gezond in het geloof**

Het resultaat van het vasthouden aan de gezonde leer, die bestaat uit en doorgegeven wordt in gezonde woorden, is dat de gelovigen gezond zijn in het geloof:

Dwaalleraars moeten scherp aan de kaak gesteld worden opdat zij gezond zijn in het geloof (Tit. 1:13);

De oude mannen moeten gezond in het geloof zijn (Tit. 2:2).

Iemands geestelijke gezondheid blijkt dus uit de mate waarin hij de geloofswaarheid (dat is hier de betekenis van 'het geloof') een plaats geeft in zijn leven. Van oude mannen verwacht de apostel dat ze evenwichtig zijn, geestelijk gezond omdat ze de waarheid van God kennen en in overeenstemming daarmee hebben leren leven. Als Timotheüs hen daarop wijst, spreekt hij ook zelf dingen die volledig met de gezonde leer in overeenstemming zijn (Tit. 2:1).

Godgeleerd, godbestrijdend, godgeademd

De drie woorden die boven dit artikel prijken, zien er enigszins bijzonder uit. U zult ze in de gewone Bijbelvertalingen ook niet in deze vorm aantreffen. Toch zijn het letterlijke vertalingen van drie Griekse woorden, die elk slechts eenmaal in het Nieuwe Testament voorkomen, en die alle drie van het Griekse woord voor 'God', Theos, zijn afgeleid. In deze WoordStudie houden we ze tegen het licht.

Theodidaktos

Het woord *theodidaktos* komt alleen voor in 1 Thess. 4:9. Daar wordt tegen de Thessalonikers gezegd: 'Want zelf bent u door God onderwezen om elkaar lief te hebben'. 'Door God onderwezen' is de weergave van *theodidaktos*, dat lett. 'God-geleerd' in de zin van 'God-onderwezen' betekent. Het duidt een kenmerk aan van de gelovigen van het nieuwe verbond; vgl. Jer. 31:34; Jes. 54:13 en Joh. 6:45. Paulus heeft het woord hoogstwaarschijnlijk zelf bedacht. In ieder geval is hij de vroegste Griekse auteur die het gebruikt.

Theomachos

Het woord *theomachos* komt alleen voor in Hand. 5:39. Lukas vertelt daar hoe Gamaliël over Petrus en de apostelen zegt: '(38) En nu zeg ik u: blijf af van deze mensen en laat hen [begaan]; want als deze raad of dit werk uit mensen is, zal het verbroken worden. (39) Als het echter uit God is, zult u hen niet kunnen verbreken, opdat u niet misschien ook strijders tegen God blijkt te zijn'. 'Strijders tegen God' is de vertaling van *theomachoi*. Dit woord was al in gebruik, o. a. bij de tragediedichter Euripides (5^e eeuw v. C.).

Theopneustos

Het woord *theopneustos* komt alleen voor in 2 Timotheüs 3:16, de klassieke tekst over de inspiratie van de Bijbel. De tekst begint met de uitspraak: 'Alle Schrift is door God ingegeven'. 'Door God ingegeven' is de weergave van het woord *theopneustos*, dat lett. 'Godgeademd' betekent. Het is geen specifiek Bijbels woord; ook enkele heidense, voorchristelijke auteurs gebruikten het als typering van (al dan niet religieuze) poëzie, die door inspiratie van de godheid of de muze tot stand zou zijn gekomen; vergelijk het begin van zowel de Ilias als de Odyssee, waar de dichter de godin resp. de muze om inspiratie vraagt.

Voor christenen is interessant dat het tweede deel van het woord heel duidelijk gevormd is van *pneoo*, dat 'ademen', 'blazen', 'waaien' betekent. Het heeft dezelfde stam als

pneuma, dat ‘Geest’, maar ook ‘wind’ kan betekenen. Beide woorden komen voor in Joh. 3:8, waar staat: ‘De wind (Gr. *pneuma*) waait (Gr. *pnei*, van *pneoo*) waarheen hij wil, en u hoort zijn geluid, maar u weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat; zo is ieder die uit de Geest (Gr. *pneuma*) geboren is’. Terugkerend naar *theopneustos* kan men daarom stellen dat dit woord de lezers in de oren mag klinken als ‘God-gewaaid’, ‘God-gegeest’, oftewel, in iets normaler Nederlands ‘door Gods Geest doorademd’, ‘door Gods Geest doorwaaid’. Zo komen we tot de vertaling ‘door Gods Geest geïnspireerd’. Dat geeft aan de woorden van de Schrift en aan de Schrift als geheel een unieke, door geen enkel ander geschrift te evenaren autoriteit.

Het graf - begraven of...

...cremeren, denkt u waarschijnlijk. Maar daarover gaat dit stukje niet. In het Nieuwe Testament komen verschillende woorden voor die 'graf' betekenen. Slechts één daarvan hangt samen met het werkwoord 'graven'. Dat laatste vinden wij logisch, want waarmee zou het anders moeten samenhangen? In het Grieks hangen de meest gebruikte woorden voor 'graf' echter samen met een werkwoord dat iets heel anders aanduidt. Helemaal niet zo vreemd, eigenlijk. Nieuwsgierig geworden? Leest u dan deze WoordStudie.

Tafos = graf

Het Gr. woord *tafos* (Matt. 23:27,29; 27:63,64,66; 28:1; Rom. 3:13) hangt samen met het werkwoord *thaptoō* (o. a. Matt. 8:21,22; 14:12; Luk. 16:22) dat 'begraven' betekent.

Even herkenbaar hangt het in Matt. 27:7 gebruikte woord voor 'begraafplaats', *tafê*, samen met dat zelfde werkwoord voor 'begraven'.

Mnèma = graf

Het Gr. woord *mnèma* (o. a. Mark. 5:3; Hand. 2:29; 7:16; Openb. 11:9) betekent eveneens 'graf'. Dit woord hangt

echter niet samen met een woord voor begraven, maar met het Gr. werkwoord *mimneiskomai*, dat 'zich herinneren' (o. a. Matt. 5:23; 26:75; 27:63; Luk. 24:6), '(terug)denken aan' (Luk. 1:54,72; 23:42) betekent. Het verschilt maar weinig van het Gr. woord *mnèmè*, dat in 2 Petr. 1:15 voorkomt en 'herinnering' betekent. Samen met een daar gebruikt werkwoord 'maken' omschrijft Petrus zo het werkwoord 'zich herinneren'. Ook hangt het samen met het Gr. woord *mneia*, dat 'herinnering', 'vermelding' betekent, en dat Paulus eveneens met een iets andere vorm van datzelfde werkwoord 'maken' gebruikt om de notie 'gedenken', 'zich herinneren' uit te drukken in Rom. 1:9; Ef1:16; 1 Thess. 1:2; Fmon:4 (vgl. ook Fil. 1:3; 1 Thess. 3:6; 2 Tim. 1:3).

Mnèmeion = graf

Verreweg het vaakst wordt in het Nieuwe Testament voor 'graf' het Gr. woord *mnèmeion* gebruikt. Het komt in alle vier de evangeliën voor (zie o. a. Matt. 8:28; 28:8; Mark. 6:29; 16:3,5; Luk. 11:44; 23:55; 24:2,9) en daarnaast nog een keer in Hand. 13:29.

Conclusie

Deze keer moeten we echt zeggen dat de drie hierboven besproken woorden in de praktijk synoniemen zijn. Ze worden namelijk alle drie gebruikt om het zelfde graf aan

te duiden, namelijk het graf van de Heer Jezus, ook in parallelplaatsen.

Merkwaardig is ook dat de hierboven gebruikte woorden al in het heidense Grieks, ver voor het Nieuwe Testament, voorkwamen. Anderzijds is dat niet zo vreemd; ook de heiden dacht bij het graf waar (de as van) zijn geliefde overledene begraven lag, treurend terug aan de tijd dat deze nog in leven was.

Gelukkig mogen christenen op een heel andere manier bij het graf van geliefde medechristenen staan. Daar zal, omdat het graf een *tafos* is, zeker het besef zijn dat de ontslapene ooit fysiek begraven is. Eveneens zal daar, omdat het graf ook een *mnèma* en een *mnèmeion* is, aan het leven van de ontslapene worden teruggedacht. Daarnaast is er echter de zekerheid dat de graven eens, als de Heer Jezus terugkomt, zullen opengaan, en zowel aan het begraven-zijn als aan het gedenken een eind zal komen. De doden in Christus zullen opstaan; samen met hen worden de dan nog levende gelovigen in wolken opgenomen, de Heer tegemoet in de lucht. Zo zullen zij altijd met de Heer zijn! Met die woorden mogen we elkaar vertroosten, zolang er nog christenen begraven worden (vgl. 1 Thess. 4:16-18)!

Het kind Jezus

In sommige vertalingen lezen we in Hand. 4:27 over ‘Uw heilig Kind Jezus’. Hoe kan dit? Was en is de Heer Jezus het Kind of de Zoon van God? Of moet ‘Kind’ niet steeds op dezelfde manier worden vertaald en uitgelegd? Daarover gaat deze WoordStudie.

Het Kind (teknon) van Maria

Het Gr. woord *teknon* betekent vooral ‘kind als product van ouders’. Echtparen hebben wel of niet ‘kinderen’ voortgebracht (zie bijv. Matt. 10:21; 21:28; Hand. 7:5). In die betekenis blijft ook een volwassene ‘kind’ van zijn ouders. Dit woord, dat dus allereerst *verwantschap* aanduidt, wordt ook gebruikt om de gelovigen in hun geestelijke verwantschap met God aan te duiden als ‘kinderen van God’ (o. a. Joh. 1:12; Rom. 8:16; 1 Joh. 3:1,2,10). Het woord *teknon* wordt in de Schrift niet gebruikt voor de Heer Jezus in zijn betrekking tot God. Nergens wordt Hij het ‘Kind van God’ genoemd. Alleen Maria, zijn Moeder, die Hem geboort had, kon Hem met recht als ‘Kind’ aanspreken: ‘En zijn moeder zei tot Hem: Kind, waarom heb Je ons dit aangedaan? Zie, je vader en ik hebben Je met smart gezocht’ (Luk. 2:48). In haar gewone taalgebruik als moeder in het gezin heeft ze, heel begrijpelijk, ook Jozef

in deze verwantschap betrokken. Jozef was echter niet degene die Hem verwekt had; dat was de Heilige Geest geweest (Matt. 1:20; Luk. 1:35). Strikt genomen had dan ook alleen Maria het recht Jezus haar 'Kind' te noemen. Hoewel Jezus door God de Heilige Geest is verwekt, en Hij God zijn eigen Vader noemde (Joh. 5:18), wordt Hij toch nooit, zoals gezegd, het *Kind* van God genoemd. Het woord *teknon* suggereert kennelijk te zeer een oorsprong of begin, terwijl de Heer Jezus reeds van eeuwigheid af als Zoon bij de Vader was, voordat de wereld er was, en dus ook voordat Hij mens werd (zie Joh. 17:5; 1:1,14).

De Zoon (*hujos*) van de Vader

Het Gr. woord *hujos* betekent 'zoon'. Wij zouden zeggen: een mannelijk kind dus (vgl. Openb. 12:5, maar daar staat 'kind' tussen haken!). Al bij de aankondiging aan Maria wordt de Heer Jezus 'Gods Zoon' genoemd (Luk. 1:35), en zo wordt Hij op zeer veel plaatsen aangeduid. Johannes duidt hem kortweg aan als 'de Zoon van de Vader' (2Joh. :3), of als 'Zijn Zoon' (1 Joh. 1:7; 3:23; 5:20; vgl. 'de Zoon' in Hebr. 1:2,8). Zoonschap in de Schrift impliceert meer dan verwantschap. Twee belangrijke dingen die niet met kinschap, maar wél met zoonschap - ook met het zoonschap van de Heer Jezus - zijn verbonden, zijn *erfgenaamschap* (zie Mark. 12:6-7; Gal. 4:7) en *zelfstandigheid / mondigheid / gelijkheid in rang* (zie Joh. 5:18; 10:33; Gal. 4:6-7; Hebr. 5:8). Als Zoon staat de Heer

Jezus van eeuwigheid af in deze bijzondere betrekking tot de Vader (Joh. 1:1,18; 17:5,24; 1 Joh. 1:2-3).

Gods heilige Knecht (*pais*)

In Hand. 3:13 staat dat God zijn 'knecht' Jezus verheerlijkt heeft. De Statenvertaling heeft hier en elders 'Kind'. Dit woord 'Knecht' is de vertaling van Gr. *pais*, dat weliswaar met 'kind' vertaald is in Luk. 2:43 ('het kind Jezus'), maar in Hand. 3:13,26 evenals in Matt. 12:18 en Hand. 4:27,30 sluit het woordgebruik duidelijk aan bij de Septuaginta (de Griekse vertaling van het Oude Testament), waar het Gr. *pais* teruggaat op een Hebr. woord voor 'knecht'; zie plaatsen als Jes. 42:1; 43:10; 49:6; 52:13; 53:11. Soortgelijk woordgebruik zien we met betrekking tot Israël (Luk. 1:54) en David (Luk. 1:69; Hand. 4:25).

Het Kindje in de kribbe

Bij het overdenken van het woordgebruik in de Schrift lijkt het alsof we een beetje zicht krijgen op de betrekkingen waarin de Heer Jezus tot God en mensen stond. Maar echt doorgronden kunnen we Hem niet. In Luk. 2:12,16 ligt de Heer als kindje, als baby dus, in de kribbe! Het is goed erbij stil te staan dat God op deze manier zijn Zoon zond, geboren uit een vrouw (Gal. 4:4). Hier past slechts bewondering - en dat niet alleen op 25 en 26 december - voor het ondoorgrondelijk mysterie van de geboorte

van Gods Zoon. Schijnbaar was Jezus een gewoon kind, zoals er zo vele geboren zijn en nog zullen worden. Toch was deze Baby anders. Hij was die unieke, geliefde Zoon van die unieke, liefhebbende Vader, God en Mens in één persoon. Het zal voor de Vader een buitengewoon moment zijn geweest zijn Zoon te zien liggen, hulpeloos, verzorgd door mensen die uiteindelijk zelf de dienst van deze Zoon, die Heilige Knecht, zo nodig hadden. Laten we ons aansluiten bij de herders, die terugkeerden, 'terwijl zij God verheerlijkten en prezen om alles wat zij gezien en gehoord hadden, zoals tot hen gesproken was' (Luk. 2:20).

Wie is als U, Gods Veelgeliefde?

U, God en Mens in één persoon.

U bent de waarheid, U bent liefde;

alles aan U is goed en schoon.

Het ongelijke juk

De apostel schrijft de Korinthiërs dat ze 'niet met ongelovigen onder een ongelijk juk' moeten gaan (2 Korinthiërs 6:14). Deze vergelijking uit het boerenbedrijf spreekt moderne lezers misschien niet meteen aan. In Paulus' tijd trokken tweetallen van dieren, zoals ezels of ossen, samen een juk voort met daaraan bevestigd een wagen of een landbouwwerktuig. Natuurlijk combineerde men steeds gelijksoortige dieren onder zo'n juk; ongelijksoortige (dus reine en onreine) dieren mocht men in het Oude Testament niet eens met elkaar kruisen, laat staan dat ze samen onder het zelfde juk dienst deden. Interessant is dat Paulus in Filippenzen 4:3 een woord voor 'metgezel' gebruikt dat lett. 'jukgenoot', vandaar 'partner', 'collega' (en in het klassieke en in het moderne Grieks zelfs 'echtgenoot') betekent. Een 'juk' is in het Grieks een *zugos*, en het zojuist gebruikte woord voor jukgenoot / metgezel is *suzugos*.

Welnu, zegt Paulus, er zijn mensen met wie jullie, Korinthiërs, in geen enkel opzicht een gelijk span kunnen vormen, en dat zijn ongelovigen. Een met hen gevormd juk (span) is per definitie ongelijk! Er is immers geen enkel punt van overeenkomst tussen een gelovige en een ongelovige. Licht en duisternis zijn toch ook niet te combineren?

Of Christus met Belial, de duivel? Of Gods tempel met afgoden? Samen vormen we als gelovigen de tempel van de levende God. Paulus citeert om dit te onderbouwen Leviticus 26:11-12. God woont en wandelt onder ons, Hij is onze God en wij zijn Zijn volk. Daar horen geen afgoden bij! Wat (door afgodendienst) onrein is - een aanduiding voor ongelovigen - is dan ook een verhindering voor de gemeenschap met God. Gelovigen kunnen daarom geen span vormen met ongelovigen. Paulus onderbouwt ook die laatste zinnen met citaten uit het Oude Testament. Dat laat zien dat deze wijze van denken niet pas door Paulus is uitgedacht, maar al eeuwen geleden in het Woord van God vermeld staat.

Dit gedeelte spreekt over verbindingen tussen gelovigen en ongelovigen die er niet zouden moeten zijn *en die dus ontbonden dienen te worden; zie vers. 17!* Te denken valt daarbij in onze tijd aan samenwerkingsverbanden (als bijvoorbeeld compagnonschappen, partnerschappen) in de godsdienstige, zakelijke, financiële of ideologische sfeer. Een gelovige die op zo'n terrein met ongelovigen een ongelijk juk blijft vormen, verloochent ten diepste zijn christelijke positie.

Vaak wordt het verbod om met ongelovigen een ongelijk juk te vormen, beperkt tot het huwelijk. Inderdaad is dit dé Schriftplaats die laat zien waarom een gelovige niet met een ongelovige behoort te trouwen - gelovigen en ongelovigen hebben het meest wezenlijke immers niet gemeenschappelijk. Zij vormen als huwelijkspartners

inderdaad een ongelijk juk. Toch is dat niet de eerste uitleg van dit gedeelte. Het gaat hier immers, zoals we zojuist zagen, over *verbindingen die ongedaan kunnen en moeten worden gemaakt* - en dat kan bij het huwelijk niet! Deze woorden mogen dus *niet* gelezen worden als een oproep om een huwelijk tussen een gelovige en een ongelovige, mocht het toch ooit gesloten zijn, dan maar te ontbinden! Dat zou namelijk strijdig zijn met het onderwijs dat Paulus in 1 Korinthiërs 7:12-15 heeft gegeven. Het initiatief om een huwelijk tussen een gelovige en een ongelovige te ontbinden, mag nooit van de gelovige uitgaan. Neemt de ongelovige hierin het initiatief, dan mag de gelovige in dat initiatief bewilligen.

Tot slot een paar Griekse details:

Gaat niet met ongelovigen onder een ongelijk juk: Deze zin is een ellips (een verkorte zegswijze) voor 'Gaat niet met ongelovigen onder een juk; dat zal per definitie een ongelijk juk zijn'. 'Gaat niet' is lett. 'wordt niet' (Gr. *mè ginesthe*). Een dergelijke toestand moet dus niet tot stand komen. 'Onder een ongelijk juk' is een participium van een werkwoord (Gr. *heterozugeo*) afgeleid van een bijv. naamwoord dat lett. 'ander-jukig' (Gr. *heterozugos*) betekent. Het komt voor in Leviticus 19:19 (in de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament) als kwalificatie van 'onder een andersoortig juk behorend' (dus andersoortig) vee dat men niet met elkaar mocht laten paren. Het werkwoord heeft dus

de betekenis ‘onder één en het zelfde juk gaan met iemand anders, ook al heeft deze niet de vereiste eigenschappen’. Vgl. ook Deuteronomium 22:10 (‘Gij zult niet ploegen met een rund en een ezel tezamen’). ‘Met ongelovigen’: ‘ongelovigen’ (Gr. *apistoi*) zijn bij Paulus, zoals overal elders in zijn brieven, mensen die niet geloven en dus geen christenen zijn; zie 1 Korinthiërs 6:6; 7:12,14,15; 10:27; 14:22,23; 2 Korinthiërs 4:4; 1 Timotheüs 5:8; Titus 1:15.

Hoererij en overspel

Geen prettige onderwerpen ditmaal. Maar het blijft nodig te weten wat de Schrift met deze beide woorden bedoelt.

Hoererij (Gr. *porneia*)

Het is een misverstand dat dit een kwaad is waaraan iemand zich 'slechts' schuldig maakt als hij een hoer bezoekt of zich prostitueert. Natuurlijk is in het NT in letterlijke zin sprake van 'hoeren' (Gr. *pornai*, o. a. in Matt. 21:31; Luk. 15:30) en in het enkelvoud van een of de 'hoer' (Gr. *pornè*, o. a. in 1 Kor. 6:15,16; Hebr. 11:31; Jak. 2:25). Het gebruik maken van de diensten van zo'n vrouw heet dan ook 'hoereren' (Gr. *porneuoo*, zie 1 Kor. 6:18), en een man die dat doet, wordt een 'hoereerder' genoemd (Gr. *pornos*, zie o. a. 1 Kor. 5:9,10,11 (zie echter de ruimere betekenis van het woord hierna); 6:9; Ef. 5:5; 1 Tim. 1:10; Hebr. 12:16; 13:4; Openb. 21:8; 22:15). Het zelfstandig naamwoord 'hoererij' (Gr. *porneia*) blijkt echter een ruimere betekenis te kunnen hebben dan men op grond van het bovenstaande zou kunnen verwachten. Dat blijkt bijvoorbeeld uit 1 Kor. 5:1, waar sprake is van 'zo'n hoererij als zelfs onder de volken niet [bestaat], dat iemand [de] vrouw van zijn vader heeft'. Hier gaat het duidelijk niet om prostitutie; 'hoererij' heeft in dit geval onmiskenbaar de betekenis van *ontucht* of

seksuele zonde. Ook in het niet-Bijbelse Grieks is dit gebruik van het woord ‘hoereriĳ’ bekend. Het heidendom kende naast ‘gewone’, rituele en tempelprostitutie ook een triest arsenaal aan andersoortig seksueel wangedrag. ‘Hoereriĳ’ heeft ook in het NT ten diepste betrekking op *elke vorm van seksueel verkeer buiten het huwelijk*. Daaronder vallen dus zowel voor- als buitenechtelijk geslachtsverkeer. Of de daders wel of niet getrouwd zijn, doet op zichzelf niet terzake: in al deze gevallen wordt de seksualiteit beleefd buiten het kader dat de Schepper het schepsel gesteld heeft, en dat is het monogame huwelijk tussen man en vrouw (zie o. a. Gen. 2:24).

Overspel (Gr. *moicheia*)

Bij overspel (Gr. *moicheia*, zie Matt. 15:19; Mark. 7:22; Joh. 8:3) is minimaal één van de personen die ‘hoereren’ (=ontucht bedrijven, zie hierboven), met een ander getrouwd. Daaruit volgt dat zo iemand niet alleen tegen zijn eigen lichaam zondigt (vgl. 1 Kor. 6:18), maar ook tegen de huwelijkspartner. Daarom vertaalt men dit woord ook vaak met ‘echtbreuk’: de eens afgelegde trouwbelofte wordt door het hier bedoelde gedrag gebroken; daarop hoeft niet noodzakelijkerwijs de ontbinding van het huwelijk (de ‘echt’) te volgen, maar het behoeft geen betoog dat onder zo’n huwelijk een bom is geplaatst die vroeg of laat tot ontploffing kan komen. Een ‘overspeler’ wordt in het Gr. een *moichos* genoemd (Luk. 18:11; 1 Kor. 6:9; Hebr.

13:4), een ‘overspeelster’ een *moichalis* (zie Rom. 7:3). Bijzonder is dat niet alleen in het OT, maar ook in het NT zowel hoererij als overspel ook in overdrachtelijke zin, dus in geestelijk opzicht, kunnen plaatsvinden. Een bekende tekst is Jak. 4:4, waar staat ‘Overspeligen, weet u niet dat de vriendschap jegens de wereld vijandschap is jegens God?’ Het hier gebruikte woord ‘overspeligen’ is duidelijk overdrachtelijk bedoeld – het gaat niet om het breken van een huwelijksbelofte, maar om vriendschap met de wereld in het algemeen – maar heeft een vrouwelijke vorm. Er staat dus eigenlijk ‘Overspeelsters, weet u niet etc.’. De bedoeling zal niet zijn dat slechts vrouwen de kans lopen op een verkeerde manier met hun ongelovige medemensen om te gaan. Dat risico lopen wij, mannen, evenzeer. Maar door al zijn lezers als overspelige, dus ontrouwe vrouwen neer te zetten maakt Jakobus duidelijk dat God de echtgenoot is tegenover Wie trouwbreuk wordt gepleegd. Daardoor wint deze zin aan zeggingskracht!

Vergeving

Eenzijds zegt Hebr. 13:4 ‘Hoereerders en overspelers zal God oordelen’, en dat is een ernstige gedachte. Maar gelukkig is er zowel voor hoererij als voor overspel – we keren nog even terug naar de letterlijke betekenis – na berouw vergeving. Zowel van hoereerders als van overspelers zegt Paulus: ‘En dit waren sommigen [van u]; maar u bent afgewassen, maar u bent geheiligd, maar u

bent gerechtvaardigd door de naam van de Heer Jezus
<Christus> en door de Geest van onze God' (1 Kor. 6:9,11).

Honden

In dit artikel onderzoeken we hoe in de Bijbel wordt aangekeken tegen honden. Daarover wordt vaak gesproken, maar - jammer voor de dierenliefhebbers - eigenlijk uitsluitend negatief...

Onrein

Honden hebben geen gespleten hoeven en herkauwen niet. Zij golden daarom als onreine dieren, die men niet mocht eten (Lev. 11:2-4). Toch zijn er geen dieren waarvan de onreinheid zo herkenbaar wordt beschreven als juist de honden. Zij leefden vooral op straat, en waren de afvalverwerkers van de oudheid. Zij aten het afval dat op straat geworpen werd (Ex. 22:31). Honden waren het die zich te goed deden aan het bloed van Achab (1Kon. 21:19; 22:38; vgl. soortgelijk gedrag in Ps. 68:24) en die het lichaam van Izébel verslonden (1Kon. 21:23; 2Kon. 9:10,36). Zo'n 'hondenoordeel' werd aangekondigd over het nageslacht van Jerobeam, Basa en Achab (1Kon. 14:11; 16:4; 21:24). Straathonden likten de zweren van de arme Lazarus (Luk. 16:21). Dit betekent niet dat deze dieren zich tenminste nog om Lazarus bekommerden, terwijl mensen hem in de steek lieten. De gedachte is eerder: zó ellendig was Lazarus er aan toe, dat hij zich

deze ‘behandeling’ moest laten welgevalen en daardoor in nauw contact met deze verachte dieren kwam. Zelfs een frisse bezigheid als water drinken werd door honden op een onfrisse manier, namelijk slurpend, verricht (Richt. 7:5). Zij hadden de naam vraatzuchtig te zijn (Jes. 56:11), en hadden de onsmakelijke gewoonte terug te keren naar hun eigen uitbraaksel (Spr. 26:11; 2 Petr. 2:22). Hun gedrag was onberekenbaar (vgl. Spr. 26:17). ‘s Nachts maakten zij de stad onveilig als zij rondzwierven en gromden (Ps. 59:7,15v.). Zij werden gezien als dieren van het laagste allooi. Te denken valt aan een uitspraak als: ‘Maar nu lachen mij uit, wie jonger van jaren zijn dan ik, wier vaders ik te min vond om bij de honden van mijn kudde te zetten’ (Job30:1).

Geen compliment

Het was dan ook een uiting van de grootst mogelijke minachting een mens met een hond te vergelijken. Zo sprak Goliath, toen hij zich door David onvoldoende gerespecteerd achtte: ‘Ben ik een hond, dat gij met een stok op mij af komt?’ (1Sam. 17:43). Toen Hazaël van Elisa te horen kreeg wat hij de Israëlieten later zou aandoen, was zijn reactie: ‘Maar wat is uw knecht, die hond, dat hij zoiets groots zou doen?’ (2Kon. 8:13).

Iemand vergelijken met een *dode* hond was nog erger. Toen Simeï het waagde David te vervloeken, kon Abisai zich

niet langer inhouden en zei: ‘Waarom vervloekt deze dode hond mijn heer de koning?’ (2Sam. 16:9)?

Als iemand dan ook *zichzelf* vergeleek met een dode hond, was dat een uiting van buitengewone nederigheid. Zo zei David over zichzelf tegen Saul: ‘Wie achtervolgt gij? Een dode hond! Eén enkele vlo!’ (1Sam. 24:15), en sprak een verbijsterde maar dankbare Mefiboseth tot David: ‘Wat is uw knecht, dat gij u bekommert om een dode hond als ik ben?’ (2Sam. 9:8). Zwaar gegriefd moet Abner zich hebben gevoeld, toen hij zich er over opwond dat hij zich niet met een dode hond, maar met een *onderdeel* ervan, namelijk de kop, vergeleken achtte: ‘Ben ik een hondskop, die het met Juda houdt?’ (2Sam. 3:8).

Ook in het Nieuwe Testament staan de honden model voor onheilig, bij de heidenen passend gedrag (vgl. Matt. 7:6; vgl. Fil. 3:2).

Een bijzonder gebruik van het woord ‘hond’ is te zien in het ‘hondengeld’ in Deut. 23:18: ‘Gij zult geen hoerenloon of hondengeld in het huis van de HERE, uw God, brengen ter vervulling van een of andere gelofte, want beide zijn de HERE, uw God, een gruwel’. Dit ‘hondengeld’ is niet de opbrengst van de verkoop van een hond, maar het loon van een als ‘hond’ aangeduide mannelijke prostitué; vs. 17 loopt namelijk parallel met vs. 18 en spreekt achtereenvolgens over een aan ontucht gewijde vrouw en een aan ontucht gewijde man. Vgl. voor dit gebruik van het woord ‘hond’ Openb. 22:15: ‘Buiten zijn de honden, de tovenaars, de

hoereerders, de moordenaars, de afgodendienaars en ieder die [de] leugen liefheeft en doet’.

Het Lam omringd door honden: Psalm 22

We kunnen nu enigszins een indruk krijgen van de gevoelens die de Heer Jezus op het kruis had toen Hij zich door zondige, onreine mensen omringd zag. Het raakt ons toch diep als we de Geest van Christus bij monde van David horen zeggen: ‘Want honden hebben mij omringd, een bende boosdoeners heeft mij omsingeld, die mijn handen en voeten doorboren’ (Ps. 22:17). En even verder: ‘Red van het zwaard mijn ziel, mijn eenzame, van het geweld van de hond’ (vs. 21). Het is voor ons onmogelijk in te dringen in de gevoelens die de Zoon des mensen op het kruis had. Als geen ander wist Hij wat in de mens was (Joh. 2:25), en zag Hij wat daarvan juist op dat moment naar buiten kwam, toen de mens zich zo onmenselijk tegenover Hem gedroeg.

Huis- of schoothonden

In Matt. 15:26,27; Mark. 7:27,28 wordt een verkleinwoord voor honden gebruikt. Daar is sprake van honden die niet op straat leefden, maar thuis gehouden werden. Ze worden dan ook in één adem met de eettafel en de kinderen genoemd. Toch klinkt de negatieve gevoelswaarde van het woord ‘hond’ ook hier door, als de Heer de Syrofenicische

vrouw met een hond, al is het een huis- of schoothond, vergelijkt, en zij daar nog mee instemt ook.

In Zijn lichaam op het hout

1 Petrus 2:24 onder de loep

In dit artikel bestuderen we een Schriftplaats die in de NBG- en NBV-vertaling duidelijk anders is weergegeven dan in de Statenvertaling en enkele modernere Nederlandse vertalingen. Het gaat om een zinsnede uit 1 Petrus 2:24.

SV: ‘ . . . die Zelf onze zonden in Zijn lichaam gedragen heeft op het hout’

TE: ‘ . . . die Zelf onze zonden in zijn lichaam heeft gedragen op het hout’

NBG: ‘ . . . die zelf onze zonden in zijn lichaam op het hout gebracht heeft’

WB: ‘In zijn eigen lichaam heeft Hij onze zonden op het kruishout gedragen’

Het Boek: ‘Hij heeft onze zonden gedragen in Zijn eigen lichaam, toen Hij stierf aan het kruis’

NBV: ‘Hij heeft in zijn lichaam onze zonden het kruishout op gedragen.’

Inhoudelijk is er geen verschil tussen de weergave van de Statenvertaling, de Telosvertaling en de Willibrordvertaling;

ook de meer interpreterende vertaling van Het Boek wijkt inhoudelijk niet van deze drie vertalingen af. Het NBG en de NBV staan hier alleen. Nu hoeft dat op zichzelf niet erg te zijn, want elke vertaling heeft zo haar karakteristieke eigenaardigheden. Maar in dit geval heeft de weergave die door de NBG en de door de NBV-vertalers gekozen is, een consequentie die geen van de andere vertalingen heeft, en dat is dat de Heer Jezus reeds vóórdat Hij aan het kruis hing, met onze zonden beladen was. De andere vertalingen impliceren dat de Heer Jezus onze zonden uitsluitend gedragen heeft toen Hij aan het kruis hing, en niet eerder.

Wat is juist?

Moet er vertaald worden ‘op het hout gebracht’ of ‘op het hout gedragen’? In het Grieks staat de combinatie van een werkwoord *anaferoo* en een voorzetsel *epi* (dit laatste gevolgd door een 4e naamval). Iemand die weinig Grieks kent, zal direct geneigd zijn voor de NBG/NBV-weergave te kiezen, omdat hij denkt: ‘*Ana-feroo* is lett. ‘omhoog-brengen/dragen’, en *epi* gevolgd door een 4e naamval geeft een richting aan; dus moet vertaald worden ‘die zelf onze zonden in zijn lichaam op het hout gebracht/gedragen heeft’.

Ook als de consequenties van deze weergave buiten beschouwing blijven, dient deze toch te worden afgekeurd. Het hoofdbezwaar tegen de NBG/NBV-weergave is dat deze voorbijgaat aan het specifieke taalgebruik van het

Griekse Nieuwe Testament, dat sterk beïnvloed is door dat van de Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta (afgekort: de LXX).

De woordgroep in het Nieuwe Testament

Het werkwoord *anaferoo* komt in het Nieuwe Testament voor in Mattheüs 17:1 en Markus 9:2 ('iemand brengen op/naar'; in het Gr. een ander voorzetsel, nl. eis); Lukas 24:51 ('iemand opnemen naar/in', eveneens voorzetsel eis); Hebreëen 7:27 ('slachtoffers op te offeren'); 9:28 ('zonden dragen'; NBG 'op zich nemen'; NBV 'dragen'); 13:15 ('een loffoffer brengen'); Jakobus 2:21 ('iemand op het altaar offeren'; NBG 'iemand op het altaar leggen'); 1 Petr. 2:5 ('offeranden offeren').

De enige plaatsen waar *anaferoo*, voorzien van een richtingaanduidend voorzetsel, letterlijk '(omhoog) brengen' betekent, zijn de eerste drie van dit overzicht. In de andere gevallen waar een voorzetsel ontbreekt, zien we als betekenissen '(op)offeren', 'dragen', 'brengen'.

Het Oude Testament

Onderzoeken we hoe onze woordgroep verder in de LXX wordt gebruikt, dan blijkt dat de door ons bestudeerde uitdrukking praktisch overal in verband staat met de offerdienst, en dan ook nog met een zeer speciaal onderdeel daarvan, te weten *het in rook doen opgaan van*

het offer dat zich reeds op het altaar bevindt. Zie o. a. Exodus 29:18,25; 30:20; Leviticus 3:5,11,16; 4:10,19,26,31; 6:15; 8:16,20,28; 9:10,20; Numeri 5:26; 23:2,30; Richteren 6:28; 13:19 ('offerde dit op een rots aan de Here'); 2Kronieken 29:27; Psalm 51:21 (LXX 50:19). Er worden totaal andere woorden gebruikt voor het brengen van het offerdier *naar* het altaar, die op hun beurt weer nooit gebruikt worden voor het feitelijke in rook doen opgaan van het *op het altaar* gelegde offerdier.

Een nieuwtestamentische parallel

In het Nieuwe Testament is er qua woordgebruik slechts één echte parallel met 1 Petr. 2:24, en dat is Jak. 2:21. Ook hier vinden we *anaferoo epi* gevolgd door een 4e naamval, en opnieuw is daar hetzelfde frappante verschil tussen o. a. de Telosvertaling en de NBG-vertaling:

'... *toen hij (Abraham) zijn zoon Izaäk op het altaar geofferd had*' (o. a. Telos);

'... *toen hij zijn zoon Izaäk op het altaar legde*' (NBG);

'... *dat hij zijn zoon Isaak op het altaar wilde offeren*' (NBV).

Interessant is dat we in staat zijn na te trekken wat Jakobus bedoelt, omdat hij rechtstreeks verwijst naar Genesis 22. Daar treffen we de door Jakobus gebruikte uitdrukking letterlijk aan in vers 2 ('offer hem . . . op één van de bergen'), en zonder voorzetsel in vers 13 ('offerde hem').

Voor het 'op het altaar leggen' in vs. 9 wordt een heel andere woordcombinatie gebruikt, en het is duidelijk dat Jakobus daar dan ook niet op doelt. Conclusie: de NBG-weergave van Jaobus 2:21 is niet correct – de NBV heeft het hier wél goed vertaald.

Ingewanden en het innerlijk

In het Griekse Nieuwe Testament komt het woord 'splanchna' voor, dat oorspronkelijk 'ingewanden' betekende, maar dan speciaal de meer edele organen van mens en dier, zoals de lever, de longen en de nieren. In de heidense teksten ontwikkelde zich daarnaast de betekenis 'passie', 'verlangen', 'drift'; deze gevoelens zag men als voortkomend uit het inwendige, oftewel het innerlijk van de mens. In de Septuaginta (de Griekse vertaling van het Oude Testament) en in het Nieuwe Testament zien we dat het praktisch de betekenis heeft gekregen van het 'hart' als de zetel van natuurlijke gevoelens en emoties, speciaal van barmhartigheid. In ieder geval wordt het vaak met dat woord gecombineerd.

splanchna

De letterlijke betekenis van *splanchna*, 'ingewanden', is overigens gewoon naast de overdrachtelijke blijven bestaan. Toen Judas zich had opgehangen, 'is hij midden opengereten en al zijn ingewanden zijn uitgestort' (Hand. 1:18), vertelt Lukas. In zijn evangelie gebruikt de zelfde auteur de overdrachtelijke betekenis als hij schrijft over de 'innerlijke barmhartigheid van onze God'. Letterlijk staat er 'de ingewanden van barmhartigheid van onze God' (Luk. 1:78). Paulus gebruikt dit woord het vaakst. Hij

verwijt de Korinthiërs dat zij ‘enghartig’ zijn, oftewel dat zij ‘nauwplaatsig zijn in hun ingewanden’ (2 Kor. 6:12). Hier gaat het om de ‘ingewanden’ of het hart als de zetel van de genegenheden, ja eigenlijk *zijn* die ingewanden die genegenheden. Dit laatste is goed te zien in 2 Kor. 7:15, waar staat dat ‘zijn (d. i. Titus’) genegenheid’ des te overvloediger is: hier is *splanchna* duidelijk geen plaatsaanduiding van gevoelens, maar een aanduiding van de gevoelens zélf!

Zo zien we het verder steeds bij Paulus. Hij gebruikt het hier besproken woord als hij spreekt over het ‘hart van Christus Jezus’ om aan te geven hoe hij verlangt naar de Filippiërs (Fil. 1:8), of over ‘genegenheid’ in combinatie met ontferming (Fil. 2:1). Daarnaast is dit woord geëigend als weergave van wat uitverkorenen van God, heiligen en geliefden, als eerste behoren aan te trekken, namelijk ‘innige ontferming’. Letterlijk staat er ‘ingewanden van ontferming’ (Kol. 3:12). In Fmon:7 en 12 gebruikt Paulus het woord om achtereenvolgens de ‘harten van de heiligen’ en de door hem geliefde Onésimus aan te duiden: deze in onmin met zijn meester geraakte, maar inmiddels bekeerde slaaf noemt hij ‘mijn hart’, het voorwerp van zijn genegenheid.

Ook de apostel Johannes gebruikt het woord in 1 Joh. 3:17 als hij spreekt over de mogelijkheid dat een gelovige zijn ‘hart’ sluit voor een broeder die gebrek lijdt.

splanchnizomai

Het bijbehorende werkwoord *splanchnizomai* komt nergens voor bij Paulus, maar wel redelijk frequent bij Mattheüs, Markus en Lukas. De betekenis is zonder uitzondering ‘met ontferming bewogen zijn’.

eusplanchnos

Het voorvoegsel *eu-* betekent ‘goed’. Het woord *eusplanchnos* betekent dan ook ‘welgezind’. Paulus en Petrus gebruiken het in die betekenis in resp. Ef. 4:22 en 1 Petr. 3:8.

polusplanchnos

Het mooiste bewaren we voor het laatst. Het voorvoegsel *polu-* betekent ‘veel’. Jakobus schrijft dat de Heer *polusplanchnos* is, d. w. z. ‘vol genegenheid’ (Jak. 5:11). De Heer Zelf is onovertroffen het grootste voorbeeld van genegenheid!

Is de eeuwige straf echt eeuwig?

Is de eeuwige straf echt eeuwig, in de zin van altijd durend? Is het Griekse woord voor eeuwig niet een woord dat afgeleid is van 'aioon', dat 'eeuw' of 'tijdperk' aanduidt? Zou je daarom niet beter kunnen spreken van een 'aeonische' (= langdurige, maar in de tijd beperkte) straf?

Ik zou graag willen dat dit waar was. . Dan zou er voor bijbelgetrouwe christenen minder reden tot bezorgdheid zijn met het oog op familieleden en vrienden die het evangelie afwijzen. Hun straf zou dan in ieder geval niet voor altijd zijn. Belangrijker is echter niet wat wij aangenaam vinden of ons kunnen voorstellen, maar wat de Schrift zegt, en wat de betekenis van de geïnspireerde woorden van de Schrift is.

Wie leren standaard dat de straf niet eeuwig is?

De leer dat er geen eeuwige straf zou zijn, komt in ieder geval voor bij de mensen van het Wachttorengenootschap en bij de aanhangers van de leer van de alverzoening. De eerste groep gelooft dat de ziel van ongelovigen vernietigd wordt, en eveneens dat er geen hel is. De tweede groep gelooft dat uiteindelijk iedereen, zij het soms na een tijdelijke straf, in de hemel komt. Daarnaast heb ik christenen ontmoet

die uit wanhoop en verdriet over onbekeerde familieleden verklaarden (of hoopten en geloofden?) dat er geen eeuwige straf is. Zij kunnen zich niet voorstellen (of moet ik zeggen: willen er niet aan?) dat een barmhartig en genadig God tevens heilig en rechtvaardig is en daarom eeuwig degenen straft die het plaatsvervangend offer waarin Hij zelf heeft voorzien, afwijzen.

Wat betekenen 'aioon' en 'aioonios' in het algemeen?

In het heidense literaire Grieks komt het woord *aioon* al in verschillende betekenissen voor, te verdelen in beperkt en onbeperkt. Zo zien we naast 'leven', 'generatie', 'tijdperk', 'tijd' de betekenis 'eeuwigheid'- deze laatste betekenis vooral vanaf Plato (427-347 v. C.). In zijn werk de *Timaeus* duidt *aioon* een tijdloze eeuwigheid aan, waarin er geen dagen, maanden of jaren zijn. Aristoteles (384-322 v. C.) definieert het begrip *aioon* als 'oneindige tijd'. Na Aristoteles, in de Hellenistische tijd, wordt *Aioon* zelfs de naam van de god van de eeuwigheid! Ook het verwante bijvoeglijk naamwoord *aioonios* komt in vergelijkbare betekenissen in het heidense literaire Grieks voor. De betekenissen variëren van 'levenslang', 'voortdurend' tot 'eeuwig'. Voor beide woorden met al hun betekenissen geldt: de samenhang is beslissend!

En in het Nieuwe Testament?

Het is opvallend met hoeveel gemak soms wordt geconcludeerd dat deze woordgroep niets met eeuwigheid maar alles met beperkte tijd te maken heeft. Dat zal echter per geval moeten worden onderzocht, want ook in het Grieks van het Nieuwe Testament hebben beide woorden diverse betekenissen.

Aioon: beperkte of generaliserende betekenis

Er zijn inderdaad plaatsen waar *aioon* een beperkte, niet-eeuwige betekenis heeft; zo bijv. in Luk. 1:70 ('profeten die van oudsher zijn geweest'); Hand. 3:21 ('profeten van oudsher'); Joh. 9:32 ('van eeuwigheid af is het niet gehoord dat iemand de ogen van een blindgeborene heeft geopend'; dit is generaliserend spraakgebruik, want er zijn geen blinden van eeuwigheid af). Ook kan *aioon* een tijdsperiode met een bepaald kenmerk aanduiden, zoals in alle plaatsen waar sprake is van 'deze eeuw', 'die eeuw', 'de toekomstige eeuw' (soms wel eeuwig; vgl. Matt. 12:32 met Mark. 3:29), 'de voleinding van de eeuw'.

Daarnaast vinden we 'eeuwen' als aanduiding voor 'de werelden', de schepping, in Hebr. 1:2; 11:3.

Aioon: eeuwigheid

We noemen nu enkele gevallen (de opsomming is niet uitputtend!) waar de samenhang - die moet u dan wel zelf even opzoeken! - ons dwingt aan een onbeperkte 'eeuwigheid' te denken: zie Gr. *eis ton aioona*, lett. 'tot in de eeuw' (oftewel eeuwigheid) in Mark. 3:29; Joh. 6:51; 8:51,52; 10:28; 11:26; Hebr. 1:8 ('Uw troon, o God, is tot in alle eeuwigheid', lett. tot in de eeuw van de eeuw); 1 Petr. 1:25; 1 Joh. 2:17. Ook het meervoud komt voor: *eis tous aioonas* (lett. 'tot in de eeuwen', oftewel tot in eeuwigheid); zie Rom. 1:25; 9:5; 11:36; 2 Kor. 11:31; Hebr. 13:8; met ook in het Gr. de toevoeging van het woord 'alle' Jud. :25.

Een nog sterkere uitdrukking is *eis tous aioonas toon aioonoon*, lett. 'tot in de eeuwen van de eeuwen', oftewel 'tot in alle eeuwigheid'; zie Rom. 16:27; Gal. 1:5; Fil. 4:20; 1 Tim. 1:17; 2 Tim. 4:18; Hebr. 13:21; 1 Petr. 4:11; 5:11; Openb. 1:6,18; 4:9,10; 5:13; 7:12; 10:6; 11:15; 15:7.

Aioonios = eeuwig

Het woord *aioonios* heeft in het Nieuwe Testament vrijwel altijd de betekenis 'eeuwig' in de zin van 'altijd durend' – hetzij omdat de samenhang het woord met de persoon of de attributen van God verbindt, hetzij omdat niets in de samenhang een beperking aanbrengt. Denk aan een plaats als 2 Kor. 4:17-18: 'Want de kortstondige lichtheid van onze verdrukking bewerkt voor ons een uitermate

uitnemend, eeuwig gewicht van heerlijkheid; daar wij ons oog niet richten op de dingen die men ziet, maar op de dingen die men niet ziet; want de dingen die men ziet, zijn tijdelijk, maar de dingen die men niet ziet, zijn eeuwig'. Hier staat 'eeuwig' eerst tegenover kortstondig, en daarna tegenover 'tijdelijk'. Welke beperking kan men verder aanbrengen bij 'een eeuwig [huis], in de hemelen' (2 Kor. 5:1)? En bij Gods 'eeuwige heerlijkheid' (1 Petr. 5:10; vgl. 2 Tim. 2:10)? Dat kan ook niet, want het betreft de heerlijkheid van de 'eeuwige God' (Rom. 16:26) – God is eeuwig, dus ook zijn heerlijkheid. Ook God de Heilige Geest is eeuwig (Hebr. 9:14). Hoe kan men aan dat wat deze God bewerkt, het eeuwigheidskarakter ontnemen? Hij geeft eeuwige vertroosting (2 Thess. 2:16), een eeuwige behoudenis (Hebr. 5:9), en heeft een eeuwige verlossing verworven (Hebr. 9:12) en een eeuwige erfenis beloofd (Hebr. 9:15).

De eeuwige straf

Te midden van alle genoemde Schrifplaatsen komen ook plaatsen voor die onmiskenbaar en ondubbelzinnig duidelijk spreken over de eeuwige straf en het eeuwig oordeel. We zullen de belangrijkste langslopen:

Over degenen die tijdens de Grote Verdrukking het beest en zijn beeld zullen aanbidden, staat o. a. : 'En de rook van hun pijniging stijgt op tot in alle eeuwigheid (Gr. *eis tous aionas toon aioonoon* = tot in de eeuwen der eeuwen;

zo ook de beide volgende plaatsen); en zij hebben dag en nacht geen rust, zij die het beest en zijn beeld aanbidden' (Openb. 14:11). Over de grote hoer staat geschreven: 'En haar rook stijgt op tot in alle eeuwigheid' (Openb. 19:3). Na het vrederijk zal de duivel geworpen worden 'in de poel van vuur en zwavel, waar zowel het beest als de valse profeet zijn, en zij zullen dag en nacht gepijnigd worden tot in alle eeuwigheid' (Openb. 20:10). In die zelfde poel van vuur zullen vervolgens alle ongelovigen geworpen worden (Openb. 20:14-15).

Het woord *aioonios* (eeuwig) wordt gebruikt voor het vuur van de hel (Matt. 18:8, vgl. 9; 25:41), d. i. de 'eeuwige straf' (25:46). Die wordt gesteld tegenover het eeuwige leven, dus aan een beperking van 'eeuwig' tot tijdelijk valt alleen al daarom niet te denken. Zie ook 2 Thess. 1:9, waar sprake is van een 'eeuwig verderf' als straf, en van Hebr. 6:2, waar over een 'eeuwig oordeel' wordt gesproken.

Kameel of scheepskabel?

Toen de Heer Jezus de discipelen gezegd had hoe moeilijk een rijke het koninkrijk der hemelen kon binnengaan, voegde Hij aan deze vaststelling de volgende opmerkelijke uitspraak toe: *'Het is gemakkelijker dat een kameel gaat door [het] oog van een naald, dan dat een rijke het koninkrijk van God binnengaat'* (Matt. 19:24; vgl. Mark. 10:25 en Luk. 18:25).

Stopnaald of poortje?

Soms beweert men dat de Heer Jezus met deze woorden op een bepaald poortje in de stadsmuur van Jeruzalem doelde. Het zou hierbij dan niet om één van de grote poorten in de stadsmuur gaan, maar om een toegang tot de stad die men 'de naald' noemde. Deze stadspoort zou een zeer kleine opening hebben bevat. 's Avonds als de grote poorten van de stad werden gesloten, konden de reizigers, zo verklaart men, alleen nog via deze poort naar binnen gaan. De poort was echter zo klein dat als iemand met een kameel door deze opening wilde, het dier op zijn knieën moest gaan en al zijn bagage diende af te leggen.

Deze verklaring, die door meerdere bijbeluitleggers werd gebruikt, is tamelijk oud. We vinden hem voor het eerst in de

‘Glossa Interlinearis’, een middeleeuws bijbelcommentaar van Anselmus van Laon (1050-1117).

Er is echter geen enkele grond de stopnaald als een poort te beschouwen – afgezien van de vraag of er ooit een poortje als bedoeld door Anselmus in Jeruzalem geweest is. Daar kon de kameel immers wél doorheen! Terwijl de Heer juist sprak over iets dat *niet* mogelijk was!

Kameel of scheepskabel?

Enkele vroegere kerkvaders, zoals Origenes (185-254) en Cyrillus (315-386) gaven een andere oplossing. Beiden wezen op een mogelijke fout in de tekstoverlevering. Het Griekse woord voor kameel, *kamèlos*, zou verward zijn met het Griekse woord voor ‘scheepstouw’, *kamilos*. In de originele handschriften van de evangelisten zou dus ‘scheepskabel’ (*kamilos*) hebben gestaan, maar een afschrijver zou per vergissing hiervan ‘kameel’ (*kamèlos*) hebben gemaakt. En inderdaad, dit lijkt logisch! Het beeld van een *scheepskabel* door het oog van een naald zou toch veel beter passen dan een *kameel* door het oog van een naald. Je krijgt immers onmogelijk een scheepskabel door het oog van een stopnaald! Toch is het het woord *kameel* (*kamèlos*) dat we in de oudste en beste handschriften aantreffen. Het is bovendien logischer dat een afschrijver iets wat moeilijk te begrijpen is, versimpelt – het scheelde hier maar één letter! – dan dat hij iets wat goed te begrijpen is, welbewust ingewikkeld maakt. Voeg daarbij het feit

dat vanaf de tweede eeuw na Christus het *iotacisme* zijn intrede deed. Dat is de neiging om de è-klank als een i-klank uit te spreken. Beide woorden, *kamèlos* en *kamilos*, oftewel kameel en scheepskabel, werden toen dus identiek uitgesproken. Dan is een fout gauw gemaakt!

Toch is het vrijwel zeker dat Christus over een *kameel* gesproken heeft. Het oog van een naald was in die tijd de kleinst denkbare opening, en de kameel het grootst denkbare dier. Het was dus niet realistisch te denken dat iets heel groots - een kameel - door het oog van iets heel kleins - een naald - kon gaan. Dit zou alleen mogelijk zijn als er een wonderbaarlijke verandering zou plaatsvinden, waarbij de kameel kleiner of het oog van de naald groter zou worden! Christus gebruikte een typisch oosters beeld en gaf juist door dit contrast een onmogelijkheid weer. Het is dus logisch dat de discipelen vroegen: ‘Wie kan dan behouden worden?’ (Matt. 19:25) Het antwoord was eenvoudig: het mag dan voor een mens onmogelijk zijn om tot God te komen, maar dat wil niet zeggen God niet in staat zou zijn om tot de mens te komen! In Christus is Hij gekomen, en aan het kruis heeft Christus het werk volbracht dat geen mens ooit had kunnen volbrengen. Onze Heer Jezus Christus wás juist rijk, en is om ons arm worden, opdat wij door Zijn armoede rijk zouden worden (2 Korinthe 8:9). Dat is niet mogelijk bij mensen, maar wel God!

Kwaadspreken, aanklagen, uitlachen en minachten

*Deze WordStudie bespreekt vier woorden uit het Griekse Nieuwe Testament, die ogenschijnlijk weinig met elkaar te maken hebben. Ze beginnen echter alle vier met het voorvoegsel **kata-**, dat in dit geval de betekenis heeft van ‘ten nadele van’. Helaas kunnen wij, mensen, neutrale handelingen als spreken (gewoon en officieel), lachen en denken ook een negatieve lading geven – en dat wordt zichtbaar gemaakt door het genoemde voorvoegsel.*

Kwaadspreken, kwaadsprekerijen, kwaadsprekers

Het werkwoord *katalaleoo* komt voor in Jakobus 4:11 (3x!), 1 Petrus 2:12 en 3:16. Het is vertaald met ‘kwaadspreken’ en betekent letterlijk ‘spreken ten nadele van’, dus ‘spreken met het doel iemand te benadelen’. Op zichzelf is het triest dat Jakobus zelfs gelovigen moet oproepen zich niet schuldig te maken aan het kwaadspreken van elkaar. Helaas kunnen gelovigen dat, en wie geen vreemdeling in Jeruzalem is, weet dat het nog altijd gebeurt.

Wat zulke mensen doen, is het bedrijven van *katalaliai* oftewel ‘kwaadsprekerijen’. Paulus vreest dat hij bij zijn

aanstaande bezoek in Korinthe zal merken dat dit kwaad daar in de gemeente veelvuldig voorkomt. Hij gebruikt stellig daarom het meervoud als hij hierover schrijft in 2 Korinthe 12:30. Ook Petrus gebruikt dit woord in het meervoud in 1 Petrus 2:1, en wel als iets dat gelovigen behoren af te leggen. Mensen die aan dit kwaad zo vastzitten dat ze het standaard bedrijven, worden *katalaloi* genoemd, ‘kwaadsprekers’. Paulus typeert een bepaalde categorie ongelovigen als zodanig.

Aanklagen

Voor ‘aanklagen’ (en daarvan afgeleid: ‘aanklacht’ en ‘aanklager’) gebruikt het Grieks een woord, dat letterlijk eveneens ‘spreken ten nadele van’ betekent. Alleen wordt voor ‘spreken’ dan een officiëler woord gebruikt, dat aangeeft dat het gaat om spreken voor het gerecht. Het betreft het woord *katègoreoo*, dat op veel plaatsen voorkomt in de evangeliën, in Handelingen en in de brief aan de Romeinen. Daarnaast komt het eenmaal voor in een bekende plaats in Openbaring (12:10), die spreekt over de duivel als de aanklager, de *katègoros* van onze broeders, die hen dag en nacht voor onze God aanklaagt.

Uitlachen

Over ‘lachen’ wordt in het Nieuwe Testament alleen positief gesproken in Lukas 6:21. Het wordt door de Heer

voorgesteld als iets dat hoort bij het Vrederijk. Het komt daarnaast alleen nog voor in Lukas 6:25 en Jakobus 4:9.

Het is helaas ook mogelijk in iemands nadeel te lachen, oftewel iemand 'uit te lachen'. Hiervoor wordt in het Grieks het woord *katagelao* gebruik. Dat was de reactie van mensen op de woorden die de Heer sprak toen Hij zei dat het dochtertje van Jäirus niet gestorven was, maar sliep: 'En zij lachten Hem uit' (Mattheüs 9:25; Markus 5:40; Lukas 8:53).

Minachten

Voor 'minachten' gebruikt het Grieks *katafroneo*, dat lett. 'denken ten nadele van' betekent. Het komt o. a. voor in Mattheüs 18:10 en 1 Korinthe 11:22. Het neutrale *froneo* heeft de betekenis van 'denken', 'een bepaalde gezindheid hebben' - beide handelingen kunnen door ons, mensen, ook gelovigen, dus ook welbewust negatief worden ingevuld. Dat geeft te denken!

Latijnse woorden in het Griekse Nieuwe Testament

Het Griekse Nieuwe Testament bevat ook woorden uit andere talen. Zo komen er Hebreeuwse woorden in voor - die vaak door de Bijbelschrijvers worden toegelicht. Interessant is dat er ook puur Latijnse woorden in de Griekse tekst staan, die doorgaans niet in het Grieks hoefden te worden vertaald. Men was in de Grieks-Romeinse wereld duidelijk tweetalig georiënteerd, zodat Latijnse woorden ook door Grieks sprekende mensen gewoon werden begrepen. In de Nederlandse Bijbelvertalingen zijn deze woorden dan ook niet te herkennen: ze zijn gewoon in het Nederlands vertaald. We bestuderen een kleine selectie.

Legertermen

- * Centurio, in het Gr. overgenomen als *kenturioon*, betekent lett. 'honderdman', 'hoofdman over honderd', en wordt vaak onvertaald gelaten; zie Mark. 15:39,44,45.
- * Custodia, in het Gr. overgomen als *koustoodia*, betekent 'bewakingseenheid', 'wacht', 'wachtpost'; zie Matt. 27:65; 28:11.

- * Legio, in het Gr. overgenomen als *legioon*, betekent ‘legioen’, d. w. z. een legereenheid van 6000 man; zie Matt. 26:53; Mark. 5:9,15; Luk. 8:30.
- * Praetorium, in het Gr. overgenomen als *praitoorion*, betekent oorspronkelijk ‘hoofdkwartier’ (in een Romeins legerkamp), ‘aanvoerderstent’, vandaar in het NT ‘ambtswoning van de stadhouder of de koning’; in Rome is het de ‘praetoriaanse garde’ oftewel de keizerlijke lijfwacht; zie Matt. 27:27; Mark. 15:16; Joh. 18:28,33; 19:9; Hand. 23:35; Fil. 1:13.

Juridische en bestuurlijke termen

- * Census, in het Gr. overgenomen als *kènsos*, betekent ‘belasting’; zie Matt. 17:25; 22:17,19; Mark. 12:14.
- * Colonia, in het Gr. overgenomen als *koloonia*, betekent ‘kolonie’, oftewel een nederzetting van Romeinse burgers of oorlogsveteranen in het Romeinse rijk; zie Hand. 16:12.
- * Speculator, in het Gr. overgenomen als *spekoulaator*, oorspr. ‘verkenner’, ‘spion’, later ‘soldaat met speciale opdracht’ oftewel ‘beul’, ‘scherprechter’; zie Mark. 6:27.
- * Titulus, in het Gr. overgenomen als *titlos*, betekent ‘bordje’, ‘opschrift’ of ‘inscriptie’; zie Joh. 19:19,20.
- * Flagellum, in het Gr. overgenomen als *fragellion*, betekent ‘gesel’ of ‘zweep’; zie Joh. 2:15.

Handel en verkeer

- * Denarius, in het Gr. overgenomen als *dènarion*, betekent ‘denaar’, een Romeinse zilveren munt; zie o. a. Matt. 18:28; 20:2,9,10,13; 22:19; Openb. 6:6.
- * Quadrans, in het Gr. overgenomen als *kodrantès*, betekent ‘kwadrant’, lett. een ‘kwart’ (nl. van een as), vandaar ‘penning’, ‘cent’.
- * Sudarium, in het Gr. overgenomen als *soudarion*, betekent ‘zweetdoek’, ‘zakdoek’, van Lat. sudare = zweten; zie Luk. 19:20; Joh. 11:44; 20:7; Hand. 19:12.

Algemeen

- * Vae, in het Gr. overgenomen als *ouai*, betekent ‘wee!’-als uitroep. De Romeinen gebruikten dit woord vooral in de onheilspellende, dreigende combinatie ‘Vae victis!’ = ‘Wee, de overwonnenen!’; zie vele plaatsen in Matt., Mark., Luk., 1 Kor., Judas, Openb.
- * Paenula, in het Gr. overgenomen als *failonès*, betekent ‘regenmantel’, ‘reismantel’; zie 2 Tim. 4:12.

Leven in drievoud

In dit artikel beperken we ons tot het zelfstandig naamwoord 'leven'. In onze Nederlandse vertalingen van het Nieuwe Testament kan dit woord de vertaling zijn van maar liefs drie verschillende Griekse woorden, die niet zomaar inwisselbaar zijn. Het zijn de woorden *bios*, *psuchè* en *zooè*. Het is de moeite waard een aantal plaatsen waar deze woorden voorkomen, te bestuderen. Het helpt ons de Schrift beter te begrijpen.

Bios

Dit woord voor 'leven' heeft vooral betrekking op de concrete omstandigheden van *het leven in de wereld van nu*. In Lu-kas 8:14 is sprake van 'zorgen en rijkdom en genietingen van het leven'. Deze betekenis is ook zichtbaar in 1 Timotheüs 2:2 ('opdat wij een rustig en stil leven leiden'); 2 Timotheüs 2:4 ('Niemand die als soldaat dient, wikkelt zich in de zorgen van het leven') en 1 Johannes 2:16 ('de hoogmoed van het leven'). Het is zelfs vertaald met 'levensonderhoud' in Markus 12:44, waar de weduwe alles wat zij heeft in de offerkist werpt, 'haar hele levensonderhoud'.

Psuchè

Dit woord, dat als 'psyche' in het Nederlands terechtgekomen is, is de aanduiding voor *het leven van de levende ziel*, oftewel *iemands persoonlijke leven*. Het is soms moeilijk te zien of men 'ziel' of 'leven' moet vertalen, zoals in Mattheüs 10:39 ('Wie zijn leven vindt, zal het verliezen; en wie zijn leven verliest ter wille van Mij, zal het vinden'); vgl. ook vers 28. Een mooie tekst in dit verband is Johannes 10:11 ('De goede herder legt zijn leven af voor de schapen'); vgl. ook de verzen 15 en 17. In Handelingen 15:26 is sprake van 'mensen die hun leven hebben overgegeven voor de naam van onze Heer Jezus Christus'. Een plaats waar de betekenissen 'ziel' en 'leven' eigenlijk niet van elkaar te onderscheiden zijn, is Handelingen 20:10. Als Eutychus in Troas uit het raam is gevallen en is gestorven, slaat Paulus de armen om hem heen, en spreekt vervolgens de bemoedigende woorden: 'Maakt geen misbaar, want zijn ziel (leven) is in hem'.

Zooè

Het woord *zooè* legt meer het accent op *het leven als handeling, als activiteit vol kracht*. Het betreft dan niet alleen bestaan, maar bestaan in een specifieke, eigen atmosfeer. Het komt zeer veel voor in het hele Nieuwe Testament, en vooral in de geschriften van Johannes. We geven van de vele plaatsen slechts een selectie. Zo lezen we in Johannes 1:4 de woorden 'In Hem (= het Woord) was leven', en wel zo

exclusief dat alles wat buiten Hem bestaat, de kwalificatie 'leven' niet verdient! De Heilige Geest is dan ook 'de Geest van het leven in Christus Jezus' (Romeinen 8:2), en de Heer Jezus is 'de Vorst van het leven' (Handelingen 3:15). Als er sprake is van 'eeuwig leven', wordt steeds dit woord gebruikt (zo bij voorbeeld in Johannes 3:16; 17:3). Dat heeft als consequentie dat mensen die dit leven niet hebben, geestelijk dood zijn. De Heer Jezus zei: 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: tenzij u het vlees van de Zoon des mensen eet en zijn bloed drinkt, hebt u geen leven in uzelf' (Johannes 6:53). Zij zijn 'vreemd aan het leven van God' (Efeze 4:18). Een prachtige plaats om deze korte reeks mee af te sluiten, is Johannes 11:25, waar de Heer Jezus zegt: 'Ik ben de opstanding en het leven; wie in Mij gelooft, zal leven, ook al sterft hij'.

Lezen

Lezen is een activiteit die uit ons dagelijks leven niet meer weg te denken is. Voor verreweg de meesten van ons is een leven zonder lezen absoluut onvoorstelbaar. Ook op dagen dat u geen boek ter hand wilt nemen, leest u toch: uw snelheidsmeter, de teksten op de verkeersborden, aanduidingen op produkten in de supermarkt, het cijfer op het proefwerkblaadje van uw jongste zoon. Geen boek ter hand nemen? Maar dan toch zeker wél de Bijbel: die kunnen we niet missen, geen dag! En als we te ziek of te vermoeid zijn om zelf te lezen, zullen we ons er graag uit laten voorlezen: 'Zoekt na in het boek des Heren en leest' (Jes. 34:16). Lezen en voorlezen: daarover gaan we in dit stukje nadenken.

Wat is lezen eigenlijk? De Grieken gebruikten daarvoor het werkwoord *anaginoosko*. Dit woord betekent letterlijk 'herkennen', en dat geeft precies aan wat we doen als we lezen: we zien bepaalde tekens staan, we herkennen ze, en vervolgens nemen we kennis van de boodschap die de schrijver heeft vastgelegd.

Hardop lezen

In de oudheid las men doorgaans hardop. Dat had een heel praktische reden, want men schreef de woorden

zonder spatie, zomaar achter elkaar. Bij het zien van een op die manier geschreven tekst gaat men bijna automatisch hardop lezen,

want anders is er haastgeentouwaanvastteknopen,

ziet u wel? Het feit dat ‘lezen’ doorgaans hardop gebeurde en daardoor eigenlijk ‘hardop lezen’ was, had soms onbedoeld voordelen voor de omgeving. Doordat dit gebruik bestond, wist Filippus al wat de kamerling las, nog voordat zij één woord met elkaar gewisseld hadden: hij ‘hoorde hem de profeet Jesaja lezen’ (Hand. 8:30).

Dat dit ‘lezen’ zulke luisteraars veronderstelde, blijkt in Luk. 4:16 (‘en stond op om te lezen’) en Hand. 13:27 (‘de stemmen van de profeten, die op elke sabbat gelezen worden’; vgl. 15:21). Als deze luisteraars ook nog apart genoemd worden, kan *anaginooskoo* heel goed als ‘voorlezen’ vertaald worden: zie Kol. 4:16 (‘En wanneer de brief bij u is gelezen, zorgt er dan voor dat hij ook wordt gelezen in de gemeente van de Laodiceërs en dat u ook die uit Laodicéa leest’). Ook 1 Thess. 5:27 (‘Ik bezweer u bij de Heer, dat de brief aan alle <heilige> broeders wordt voorgelezen’) en Openb. 1:3 (‘Gelukkig hij die leest [of: voorleest] en zij die de woorden van de profetie horen’) zijn duidelijke gevallen. Daarbij moet tevens bedacht worden, dat lang niet iedereen kon lezen. Voor vele gelovigen was het een zegen dat er broeders in staat en bereid waren hen voor te lezen. Zo schreef Paulus aan Timotheüs de

opdracht: ‘Houd aan met het voorlezen, het vermanen en het leren, totdat ik kom’ (1 Tim. 4:13).

Augustinus (*Confessiones* VI,III,3-4) vertelt ons hoe hij als ontwikkeld man in zijn jonge jaren verbaasd was zijn leermeester Ambrosius van Milaan (overleden in 397) te zien lezen op een manier die hij erg vreemd vond. Hij schrijft over hem: ‘Bij het lezen bewogen zijn ogen zich over de bladzijden en speurde zijn hart naar de betekenis, terwijl zijn stem en tong rustten’. Augustinus stelt dat Ambrosius altijd zo las. Hij veronderstelt dat Ambrosius dit deed om niet gestoord te worden en geen vragen van toehoorders te hoeven beantwoorden, of gewoon om zijn stem, die snel hees werd, te sparen.

U en ik mogen dagelijks lezen, in stilte en hardop. Als we dan ook nog de juiste lectuur ter hand nemen en op ons laten inwerken, zullen we ook zelf nuttige lectuur voor anderen vormen. Dan zijn we een brief, gekend en gelezen door alle mensen, ja, een brief van Christus (2 Kor. 3:2v.).

Liefhebben

Er worden in het Griekse Nieuwe Testament twee verschillende woorden voor 'liefhebben' gebruikt. Vooral in Bijbelstudies over Johannes 21 wordt vaak gewezen op het verschil in betekenis tussen beide woorden. Anderen bestrijden dit en stellen dat er geen of nauwelijks verschillen tussen beide woorden bestaan, en dat deze in ieder geval niet moeten worden overdreven. In deze WoordStudie gaan we op deze kwestie nader in.

Johannes 21:15-17 als uitgangspunt

In Johannes 21:15-17 stelt de Heer aan Petrus tweemaal de vraag: 'Heb je mij lief?', met daarbij de eerste keer de toevoeging 'meer dan dezen'. De Heer gebruikt hier beide keren een vorm van het Gr. werkwoord *agapao*. Beide keren beantwoordt Petrus deze vraag met een vorm van het Gr. werkwoord *fileo*, een ander woord dus dan de Heer gebruikt: 'Ja, Heer, u weet dat ik van U houd'. De derde keer neemt de Heer het door Petrus gebruikte woord over: 'Houd je van Mij?'. Daarop antwoordde Petrus: 'Heer, U weet alles, U weet dat ik van u houd'.

Door de keuze *agapao* te vertalen met 'liefhebben' en *fileo* met 'houden van' probeert de Telosvertaling (én de Herziene Statenvertaling én de NBV!) het verschil tussen

beide woorden ook in het Nederlands hoorbaar te maken. De Naardense Bijbel doet dit door ‘liefhebben’ resp. ‘mijn / uw vriend zijn’ te vertalen. De Statenvertaling vertaalt alle keren ‘liefhebben’. NBG 1951 maakt wel onderscheid en vertaalt resp. ‘waarlijk liefhebben’ en ‘liefhebben’.

Nu zijn er bijbelgetrouwe uitleggers – één van hen is de 20^e eeuwse F. F. Bruce – die stellen dat Johannes beide woorden voor liefhebben als synoniemen gebuikt. Het werken met synoniemen zou een kenmerk zijn van Johannes’ stijl. Hij wijst erop dat naast de twee woorden voor liefhebben ook twee woorden voor ‘weten’ in dit gedeelte (zie de noot in de Telosvertaling) worden gebruikt, en op de woorden ‘hoeden’ en weiden’, door hem eveneens als synoniemen beschouwd. Het probleem is natuurlijk dat het in de 21^e eeuw heel moeilijk te bewijzen is dat een auteur uit de 1^e eeuw bepaalde Griekse woorden als synoniemen gebruikte of dat hij juist welbewust bepaalde betekenisnuances tegenover elkaar heeft gesteld. Sterker nog: wie overtuigd is van de letterlijke en de woordelijke inspiratie van de Schrift kan niet geloven dat er zomaar als stilistische verfraaiing wat synoniemen bij elkaar zijn gezet. Het verband, de directe samenhang, zal steeds de doorslag moeten geven bij vertaling en verklaring.

Agapaoo

Dit woord komt het Nieuwe Testament verhoudingsgewijs vaker voor dan in welke ander literair werk ook; dit geldt

in nog sterkere mate voor het bijbehorend zelfstandig naamwoord *agapè* ('liefde'), dat een vrijwel 100% christelijke betekenis heeft gekregen – al is het waar dat beide woorden ook in de Septuaginta voorkomen. Het woord *agapè* komt in het niet-bijbelse Grieks slechts twee of drie keer voor. Het is dus wel degelijk een woord dat een bijzondere lading heeft. De Bijbelschrijvers van het Nieuwe Testament vonden het geschikt om het volstrekt nieuwe van het christendom, de openbaring van Gods liefde, aan te duiden. En het bijzondere van die liefde is dat zij uitgaat naar een mensenwereld die daartoe geen enkele aanleiding gaf (Johannes 3:16). Het is dan ook die liefde die God ook in de harten van gelovigen heeft uitgestort (Romeinen 5:5). Wij hebben lief omdat Hij ons eerst heeft liefgehad (1 Johannes 4:19). Het is waar dat dit woord – dat kennelijk een grote, krachtige liefde uitdrukt – ook gebruikt wordt als aanduiding voor de liefde die Demas heeft opgevat voor de tegenwoordige eeuw. Maar zijn het niet juist dit soort uitzonderingen die des te duidelijker laten uitkomen hoe ernstig het is als iemand grote genegenheid opvat voor datgene wat daarop geen recht heeft?

Fileo

Dit is het 'gewonere' woord voor liefhebben, en wel van personen die daartoe ook aanleiding geven. Daarom zijn de woord voor 'vriend' (*filos*) en 'vriendschap' (*filia*) ook van dit woord afgeleid en niet van het eerder besproken

agapao. Het woord *fileo* komt dan ook veel minder vaak in het Nieuwe Testament voor dan *agapao*. Toch wil dat niet zeggen dat niet ook *fileo* gebruikt kan worden om zelfs de gevoelens van de Vader voor de Zoon aan te duiden; zie Johannes 5:20. Maar vaker wordt om de liefde van de Vader voor de Zoon aan te duiden het woord *agapao* gebruikt; zie Johannes 3:35; 10:17; 15:9; 17:23,24,25. Toch zal niemand eraan twifelen dat de liefde van de Vader voor de Zoon, hoe ook verwoord, altijd volmaakt en altijd terecht is.

Mopperen, mompelen, morren

Deze keer bestuderen we een minder positief woord. Het is zowel in het Grieks als in het Nederlands een zogenaamde onomatopée, oftewel een klanknabootsend woord, zoals bij voorbeeld ‘rinkelen’ of ‘tikken’. Helaas komt het vaak genoeg in het Nieuwe Testament voor om er een artikel in Rechtstreeks aan te wijden. Het gaat om het Griekse werkwoord *gonguzoo* en nog twee daarvan afgeleide woorden.

Mopperen

In de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard is er onder een deel van deze arbeiders ontevredenheid over het uitbetaalde loon. ‘En toen zij die (d. w. z. de afgesproken denaar) kregen, mopperden zij tegen de Heer des huizes’ (Matt. 20:11). Mopperen was ook een geliefkoosde bezigheid van de farizeeën en de schriftgeleerden, van wie we in Luk. 5:30 lezen dat zij ‘mopperden tegen zijn discipelen’ omdat zij aten en dronken met de tollenaars en zondaars. Soms gebeurde dat mopperen indirect. Van de Joden lezen we in Joh. 6:41 dat zij mopperden *over* de Heer Jezus omdat Hij zei: ‘Ik ben het brood dat uit de hemel is neergedaald’. De Heer wist dat echter, en kon daarom

reageren met de woorden ‘Moppert niet onder elkaar’ (Joh. 6:43).

Soms is het beter het werkwoord *gonguzoo* te vertalen met ‘mompelen’, zoals in Joh. 7:32. Daar hoorden de farizeeën ‘dat de menigte dit over Hem mompelde’. Dat is een van de weinige plaatsen waar dit woord niet negatief bedoeld kan zijn. In vs. 31 zien we namelijk dat het woordje ‘dit’ slaat op het feit dat uit de menigte velen in Hem geloofden en zeiden: ‘Zal de Christus, wanneer Hij komt, soms meer tekenen doen dan Deze gedaan heeft?’

En gelovigen? Mompelen die alleen maar, of kunnen ze ook mopperen? Helaas kunnen ze niet alleen mopperen, maar ze doen het ook. Zelfs van velen van zijn discipelen lezen we: ‘Jezus nu wist dat zijn discipelen daarover mopperden, en Hij zei tot hen: Valt u hierover?’ (Joh. 6:61). Ze hadden namelijk over de woorden van de Heer gezegd: ‘Dit woord is hard, wie kan het aanhoren?’ - dit soort gepraat wordt door de Heilige Geest getypeerd met het woord ‘mopperen’. Daarom moest Paulus in 1 Kor. 10:10 het mopperen als iets ernstigs aan de kaak stellen: ‘Moppert ook niet, zoals sommigen van hen mopperden en door de verderver omkwamen’.

Gemompel

‘Gemompel’ is de vertaling van het Griekse *gongusmos*. In Joh. 7:12 staat dat er ‘veel gemompel over Hem onder de

menigten' was. Er werd wat afgepraat, goed en slecht door elkaar: 'Sommigen zeiden: Hij is goed; <maar> anderen zeiden: Nee, maar Hij misleidt de menigte'.

Gemopper

Ook het woord 'gemopper' is de vertaling van dit Griekse woord *gongusmos*. In de pas ontstane gemeente in Jeruzalem was het al raak: 'In die dagen nu, toen de discipelen talrijker werden, ontstond er gemopper van de Grieks sprekende [Joden] tegen de Hebreëen, omdat in de dagelijkse bediening hun weduwen over het hoofd werden gezien' (Hand. 6:1). Opmerkelijk is dat dit mopperen door de discipelen niet wordt afgekeurd, maar dat ze de oorzaak ervan proberen weg te nemen. Iets om over na te denken!

Meestal is mopperen echter ongepast. Paulus schrijft: 'Doet alles zonder mopperen en tegenspreken, opdat u onberispelijk en rein bent, onbesproken kinderen van God te midden van een krom en verdraaid geslacht, waaronder u schijnt als lichten in de wereld' (Fil. 2:14-15). In de wereld vallen we dus op als we niet mopperen. Of staan we toch als mopperaars bekend? Dan zouden we ons moeten schamen.

Heel herkenbaar is helaas wat Petrus schrijft: 'Weest gastvrij voor elkaar, zonder mopperen' (1 Petr. 4:9).

Morrenden

Judas schrijft tenslotte over bepaalde ongelovigen in de eindtijd: 'Dezen zijn morrenden (Gr. *gongustai*), klagers over hun lot'. Deze mensen mopperen (of: morren) kennelijk zoveel dat ze door hun zonde getypeerd en daar dus naar genoemd worden. Een niet-navolgenswaardig voorbeeld!

Nauwkeurigheid

Het Griekse woord voor nauwkeurigheid is 'akribeia'. Het Nederlandse woord 'akribie' is hiervan afkomstig. In het Nieuwe Testament wordt deze woordgroep vooral gebruikt door Lukas, en dat is niet verbazingwekkend: nauwkeurigheid was een eigenschap die juist hem in hoge mate kenmerkte, en die hem daardoor ook bij anderen opviel. Hij had immers, voordat hij zijn evangelie ging schrijven, 'alles van voren af aan nauwkeurig onderzocht' (Luk. 1:3). Aan het eind van deze studie zullen we zien op welke manier ook christenen door nauwkeurigheid gekenmerkt behoren te worden.

De meest letterlijke betekenis heeft de woordgroep in plaatsen als Matt. 2:8 ('Gaat heen en vraagt nauwkeurig naar het kind'; vgl. vss. 7,16), Hand. 18:25 ('en vurig van geest sprak en leerde hij (Apollus) nauwkeurig de dingen betreffende Jezus'), 26 ('zij (Priscilla en Aquila) legden hem (Apollus) de weg <van God> nauwkeuriger uit'); zie verder 23:15,20; 24:22.

Interessant is het gebruik van het woord 'akribeia' in Hand. 22:3. Paulus beschrijft daar hoe hij aan de voeten van Gamaliël is onderwezen 'naar de akribeia van de voorvaderlijke wet'. De NBG-vertaling heeft hier 'met nauwgezette inachtneming van de wet onzer vaderen'. Dat is en geslaagde poging hier de betekenis 'nauwkeurigheid'

in de vertaling te laten doorklinken. De Voorhoeve- en de Telosvertaling kiezen voor de ‘gestrengheid’ van de voorvaderlijke wet. In 26:5 gebruikt Paulus het bijvoeglijk naamwoord *akribès* om aan te geven dat hij naar de ‘strengste sekte’ van de Joodse godsdienst heeft geleefd, namelijk als farizeeër. Ook hier blijft de NBG-vertaling dicht bij de oorspronkelijke betekenis van het woord. Zij heeft hier ‘naar de *meest nauwgezette* partij van onze godsdienst’.

We besluiten met twee plaatsen uit Paulus’ brieven. In Ef. 5:15-16 schrijft hij: ‘Kijkt dus *nauwkeurig* uit hoe u wandelt, niet als onwijzen maar als wijzen, terwijl u de geschikte gelegenheid ten volle uitbuit, want de dagen zijn boos’. Paulus geeft aan dat we er nauwkeurig op moeten toezien hoe we wandelen. Dat beslissen we dus niet zomaar even tussen neus en lippen door, maar onze wandel moet het resultaat zijn van nauwkeurige overdenking. Alleen dan kunnen we als wijzen wandelen en zijn we in staat de gelegenheden die zich in boze dagen gelukkig toch nog voordoen, op hun geschiktheid te beoordelen.

In 1 Thess. 5:2 staat : ‘Want u weet zelf nauwkeurig dat de dag van de Heer komt als een dief in de nacht’. De Thessalonikers wisten dit, hoewel zij het zicht op Paulus’ profetisch onderwijs als geheel enigszins kwijt waren geraakt. In 2 Thess. 2:5 schrijft de apostel namelijk: ‘Herinnert u zich niet dat ik u dit gezegd heb, toen ik nog bij u was?’. Maar wat hij over de dag van de Heer op zichzelf had gezegd wisten ze nog goed, oftewel nauwkeurig!

Ook wij kunnen ons wel eens afvragen of wij de bijzonderheden van Paulus' onderwijs nog wel nauwkeurig kennen, ook als het gaat om de toekomst. We zijn misschien wel eens wat te snel met de opmerking dat het kennen van de profetische bijzonderheden van de Schrift niet voorop moet staan, maar dat het vooral gaat om het verwachten van de Heer in de dagelijkse praktijk van ons leven. Paulus' eigen boodschap is evenwichtiger dan de onze: het is bij hem niet zo dat het laatste beter zou zijn dan het eerste, en ook niet dat het eerste belangrijker zou zijn dan het tweede. De apostel zegt in feite dat het én ... én is: we behoren zowel nauwkeurig op de hoogte te zijn van het profetisch onderwijs als nauwkeurig op onze wandel toe te zien.

Het komt ons niet aanwaaien. We hebben werk genoeg als we in die beide opzichten nauwkeurig willen zijn. En nu maar hopen dat dit artikel geen onnauwkeurigheden bevat!

Opnieuw geboren worden

Opnieuw of van boven?

De meeste lezers van Rechtstreeks zijn vertrouwd met de gedachte dat een mens opnieuw geboren moet worden. De Heer Jezus heeft in het nachtelijke gesprek met Nicodemus daarover op een indrukwekkende manier gesproken. Tweemaal gebruikte hij die opmerkelijke uitdrukking, en wel in Joh. 3:3 en 7. ‘Opnieuw geboren worden’ is in het Grieks *anoother gennaomai*. Daarbij moet worden opgemerkt dat inderdaad het woordje *anoother* behalve ‘opnieuw’ ook kan betekenen ‘van boven’. Johannes gebruikt het woord in zijn evangelie ook in die laatste betekenis; zie 3:31 en 19:11,23 (zie ook Matt. 27:51; Mark. 15:38; Jak. 1:17; 3:15,17). Toch is ‘van boven’ niet wat Nicodemus in de genoemde uitdrukking heeft beluisterd, gezien zijn reactie. Die luidde: ‘Hoe kan een mens geboren worden als hij oud is? Kan hij soms voor de tweede keer in de schoot van zijn moeder ingaan en geboren worden?’ (3:4). Hieruit blijkt zonneklaar dat hij uitgaat van een herhaling van de natuurlijke geboorte; hij heeft dus de notie ‘opnieuw’ in de woorden van de Heer beluisterd.

Lukas gebruikt *anoother* in Luk. 1:3 in de betekenis ‘van voren af aan’, en in Hand. 26:5 citeert hij Paulus, die het

daar gebruikt in de betekenis 'van de eerste tijd af'. Paulus gebruikt het in de betekenis 'opnieuw' in Gal. 4:9.

De Heer Jezus heeft Nicodemus uitgelegd dat diens totaal nieuwe start - want dat is de wedergeboorte - inhield een geboorte 'uit water en Geest', kortweg 'uit de Geest' (Joh. 3:5,6), die eerst moest plaatsvinden, wilde hij het koninkrijk van God kunnen zien of binnengaan. Enerzijds werd hier een verantwoordelijkheid bij Nicodemus neergelegd, anderzijds werd duidelijk dat dit uiteindelijk Gods werk was.

Wedergeboren doen worden

Dat de wedergeboorte een werk van God is, wordt duidelijk in een paar uitspraken van de apostel Petrus. Hij gebruikt het woord *anagennaoo*, wat betekent 'we(d)er geboren doen worden', 'opnieuw geboren laten worden'. In 1 Petrus 1:3 schrijft hij: 'Gezegend zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus, die naar zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren doen worden tot een levende hoop door de opstanding van Jezus Christus uit de doden'. In vs. 23 schrijft hij vervolgens over de gelovigen: 'u die wedergeboren bent, niet uit vergankelijk maar uit onvergankelijk zaad, door Gods levend en blijvend woord'.

Gods woord is levend, blijvend, eeuwig (zie ook vs. 24). Gods Geest is eveneens eeuwig (Hebr. 9:14). Dat betekent dat gelovigen radicaal zijn veranderd toen ze tot geloof

kwamen: hun geloof was geen eigen verdienste, maar een gave van God (Ef. 2:8), en de nieuwe geboorte, die moest plaatsvinden, was uiteindelijk volledig het werk van God.

Eeuwig leven

Eeuwig leven is het leven dat voor mensen beschikbaar komt als ze opnieuw geboren worden. Daartoe moeten ze in de Zoon geloven, want wie de Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien (Joh. 3:15, 16, 36). Eeuwig leven is niet alleen maar leven dat nooit ophoudt. Dat is op zichzelf zeker waar, en dat is een groot verschil met het tijdelijke, natuurlijke leven dat we bij onze natuurlijke geboorte hebben ontvangen. Maar eeuwig leven is veel meer. Het is het leven dat de Vader en de Zoon van eeuwigheid hebben gehad. Als mensen dat ontvangen en dat genieten, blijkt dat uit hun kennis van de enige waarachtige God, en Jezus Christus als de door Hem gezondene (Joh. 17:3).

Gelovigen zijn bevoorrechte mensen. Hun lichaam heeft weliswaar nog geen deel aan de verlossing, maar ze kunnen nu al geweldig blij zijn dat ze door de wedergeboorte kinderen van God en zonen van de Vader zijn geworden, en dat ze de Vader en de Zoon hier op aarde mogen dienen en aanbidden!

Oprechtheid

In het Griekse Nieuwe Testament wordt een opmerkelijk woord gebruikt om aan te geven waardoor het praktische leven van gelovigen moet worden gekenmerkt. Dit is het woord *eilikrineia*, dat doorgaans met ‘oprechtheid’ wordt vertaald. Ook het hiermee samenhangende bijvoeglijk naamwoord *eikrinès* komt voor. Interessant is dat de oorspronkelijke betekenis hiervan, althans volgens veel geleerden ‘door het zonlicht gekeurd’ is. Vandaar de betekenis ‘doorzichtig’, ‘helder’, ‘zuiver’, ‘transparant’.

Laten we de passages eens langslopen waar deze woorden voorkomen. Daarbij valt op dat ze vrijwel uitsluitend door Paulus gebruikt worden en eenmaal door Petrus.

Oprechtheid (Gr. eilikrineia)

In 1 Kor. 5:8 schrijft Paulus: ‘Laten wij daarom feestvieren, niet met oud zuurdeeg, ook niet met zuurdeeg van slechtheid en boosheid, maar met ongezuurde broden van *oprechtheid* en waarheid’. Onze levenspraktijk moet met onze positie, die even eerder door de apostel is getypeerd als ‘ongezuurd’ (vs. 7), overeenstemmen, en wel op zo’n manier dat we laten zien dat voor de zonde in ons leven (het zuurdeeg) geen plaats is. In alle *oprechtheid* plaatsen we

onzelf in dat opzicht niet in het licht van de zon, maar in het licht van God (vgl. 1 Joh. 1:7).

Paulus kon op dit punt overigens wijzen op zijn eigen leven. In 2 Kor. 1:12 stelt hij namelijk: ‘Want dit is onze roem: het getuigenis van ons geweten, dat wij in eenvoudigheid en *oprechtheid* voor God, <en> niet in vleeselijke wijsheid maar in [de] genade van God hebben verkeerd in deze wereld en in het bijzonder bij u’. Eigenlijk staat er niet ‘in ... oprechtheid *voor* God, maar ‘in ... oprechtheid *van* God’. Dit betekent dat Paulus de oprechtheid waarmee hij gewandeld heeft, eigenlijk aanduidt als de oprechtheid die God Zelf kenmerkt en die daarom ook bij Zijn kinderen zichtbaar moet zijn. God is ‘oprecht’ in Zijn handelen in die zin dat daarin geen bijbedoelingen schuilgaan. Paulus kon de Korinthiërs naar eer en geweten voorhouden dat ook hijzelf volledig ‘transparant’ in hun midden was geweest, op de manier die God graag zag en die de ‘keuring’ van Zijn licht had doorstaan.

In de zelfde brief schrijft de apostel dan ook ‘Want wij zijn niet als de velen die het woord van God vervalsen, maar als uit *oprechtheid*, maar als uit God, spreken wij voor Gods aangezicht in Christus’ (2 Kor. 2:17). Wat de apostel sprak, was niet vals – in de zin van onecht - maar wat hij verkondigde, was het Woord van God in alle echtheid, helderheid en zuiverheid.

Oprecht / zuiver (Gr. eilikrinès)

Paulus' gebed voor de gelovigen in Filippi was erop gericht dat zij met kennis en geestelijk inzicht niet slechts oprecht (zuiver) *wandelden*, maar oprecht (zuiver) *waren*. In Fil. 1:9,10 schrijft hij: 'En dit bid ik, dat uw liefde nog meer en meer mag overvloeien, in kennis en alle inzicht, om te beproeven wat het beste is, opdat u *zuiver* en onberispelijk bent tegen de dag van Christus'. De manier waarop zij wandelden zou dus moeten voortvloeien uit een innerlijk dat volkomen zuiver was, en wel op zo'n manier dat de apostel hen in dit verband bepaalt bij de dag waarop straks de Heer Jezus verschijnt - en zij met Hem (vgl. 2 Thess. 1:10): dan zal voor allen zichtbaar worden hoe *zuiver* zij in hun leven geweest zijn.

Ook de apostel Petrus heeft, zoals gezegd, dit woord eenmaal gebruikt. In 2 Petr. 3:1 schrijft hij, als hij zijn beide brieven typeert: 'In beide [brieven] wek ik door herinnering uw *oprechte* gezindheid op, opdat u terugdenkt aan de woorden die tevoren door de heilige profeten gesproken zijn en aan het gebod van de Heer en Heiland, door uw apostelen [verkondigd]'. Dat is een mooie samenvatting van deze studie: wie zich bezighoudt met het Woord van God, heeft daar slechts profijt van als hij of zij dat in een oprechte gezindheid doet, oftewel zich in alle *oprechtheid* door het licht van het Woord laat beschijnen en keuren.

Paulus' altaren

Onlangs viel me op dat de apostel Paulus twee verschillende woorden voor 'altaar' gebruikt. Daarnaast zag ik dat hij met deze twee woorden drie altaren onderscheidt, die echter niet alle drie evenveel voor hem betekenden. Genoeg stof voor een WoordStudie!

Het heidense altaar

We beginnen met het altaar waar Paulus persoonlijk het minst mee had, maar waar hij wel een indrukwekkende toespraak aan heeft gewijd. Als hij te midden van de Atheners op de Areopagus staat, zegt hij tegen hen: 'Want toen ik [de stad] doorging en uw voorwerpen van verering bekeek, vond ik ook een altaar waarop geschreven stond: Aan een onbekende God' (Hand. 17:23). Het woord voor 'altaar' dat Paulus hier gebruikt, is het woord *boomos*. Dit woord komt alleen hier voor, en is precies het woord waarmee de heidenen hun altaren aanduidden. Heel verstandig van Paulus om dit woord te gebruiken: zo gaf hij geen aanstoot aan de gevoelige oren van zijn heidense luisteraars. Dit woord betekent oorspronkelijk iets als 'basis', 'onderstuk'.

Het Joodse altaar

Paulus spreekt ook enkele keren over het Joodse brandofferaltaar. Zie 1 Kor. 9:13 ('Weet u niet, dat zij die het heilige bedienen, van de [offers in de] tempel eten? Dat zij die steeds bij het altaar zijn, met het altaar delen?') en 1 Kor. 10:18 ('Kijkt u naar Israël naar het vlees. Hebben niet zij die de offers eten, gemeenschap met het altaar?'). Als we ervan uitgaan dat ook de brief aan de Hebreeën van Paulus is, kan daarnaast verwezen worden naar Hebr. 7:13 ('Want Hij van wie deze dingen gezegd zijn, maakt deel uit van een andere stam, waarvan niemand verbonden is geweest met het altaar'). Hier gebruikt hij steeds het woord *thusiastèrion*, het woord dat ook al in de Septuaginta (de Griekse vertaling van het Oude Testament, afgekort LXX) gebruikt wordt om het altaar van de God van Israël te onderscheiden van dubieuze en heidense altaren. Het bijzondere van het woord *thusiastèrion* is dat het niet zozeer het altaar als bouwwerk aanduidt, als wel de handeling die erop plaatsvindt, en dat is offeren (Gr. *thusiazoo*). Dit door Paulus gebruikte woord is volgens taalkundigen bewust door de LXX-vertalers geconstrueerd om het altaar van de God van Israël van de heidense altaren te onderscheiden. De LXX is niet geïnspireerd. Toch wordt soms – dus ook in dit geval – een keuze van de LXX-vertalers in het Nieuwe Testament door de Heilige Geest achteraf goedgekeurd ('gesanctioneerd').

Het christelijke altaar

Jazeker, ook christenen hebben een altaar! In Hebr. 13:10 onderscheidt de auteur (Paulus?) dit christelijke altaar van het Joodse als hij schrijft: ‘Wij hebben een altaar waarvan zij die de tabernakel dienen, geen recht hebben te eten’. Ook hier gebruikt hij het woord *thusiastèrion*. Wat bedoelt hij met dit altaar, het enige waarvan hij zegt dat hij het - samen met anderen - ‘heeft’? Bij het *eten van het altaar* kan aan de Nieuwtestamentische eredienst, de viering van het avondmaal aan de Tafel van de Heer, worden gedacht. Paulus zelf is het immers die ons laat zien dat het (brandoffer)altaar verwijst naar de *Tafel van de Heer*; vergelijk 1 Kor. 10:21 met Ezech. 41:22; 44:16; Mal. 1:7,12. Wat een voerecht dat we dat altaar nog altijd mogen hebben!

Paulus' arbeidsterrein

In 2 Korinthe 10:13-17 schrijft Paulus: *Maar wij zullen niet roemen buiten de maat; maar naar de maat van het **arbeidsterrein** dat God ons als maat heeft toebedeeld, om ook u te bereiken. Want wij strekken onszelf niet te ver uit, alsof wij u niet bereikten (want wij zijn ook tot aan u gekomen in het evangelie van Christus); terwijl wij niet roemen buiten de maat op [de] arbeid van anderen, maar hopen dat, naarmate uw geloof toeneemt, wij onder u meer aanzien zullen krijgen in overeenstemming met ons **arbeidsterrein**, om nog overvloediger, in de [streken] verder dan u, het evangelie te verkondigen; niet om te roemen in [het] **arbeidsterrein** van een ander over wat bereikt is'.*

Paulus heeft in het hierboven afgedrukte gedeelte tot drie keer toe geschreven over zijn arbeidsterrein. Hij wist zeker dat God hem een werkterrein had gegeven, en hij wist ook zeker dat Korinthe zich binnen dat hem door God toegewezen werkterrein viel. Het was belangrijk dat de Korinthiërs dit wisten, want zij hadden op dat moment last van mensen die dit arbeidsterrein van Paulus waren binnengedrongen. Dat was niet alleen erg voor de gelovigen in Korinthe, maar ook voor Paulus. Hij moest met lede ogen aanzien hoe bepaalde mensen zijn werk trachtten af te breken en daarbij zelfs zijn apostolisch gezag in twijfel

trokken (zie 2 Korinthe 2:17; 4:2; 3:1; 5:12; 10:2; 11:13-15).

Het woord dat hierboven vertaald is met ‘arbeidsterrein’, is een interessant woord. Paulus gebruikt daarvoor tot drie keer toe het Griekse woord *kanoon*. In het oudste literaire Grieks waarover we beschikken, het Grieks van Homerus (rond 800 v. C.), komt het voor in de oorspronkelijke betekenis ‘rietstok’, vandaar (in het meervoud) ‘latten’ of ‘staven’, mogelijk ‘handvatten’, ‘grepen’ (van een schild). Ook komt het bij Homerus voor in de betekenis van ‘ronde lat’, bedoeld om de oneven en even draden van de schering bij het weven gescheiden te houden. Daarna komt het in het klassieke Grieks (5-4^e eeuw v. C.) voor in de betekenis ‘richtlat’, ‘lineaal’, ‘richtsnoer’. In filosofische teksten is het ‘norm’ of ‘voorbeeld’ gaan betekenen: een filosoof moest zelf een *kanoon* zijn voor zijn medemensen; hij gold als hun norm, hun maatstaf. In die betekenis heeft Paulus het woord gebruikt in Galaten 6:16 (‘En allen die naar deze regel zullen wandelen, vrede en barmhartigheid zij over hen en over het Israël van God’).

Het lijkt erop dat Paulus dit woord hier in 2 Korinthe in een nieuwe betekenis is gaan gebruiken, namelijk ‘het door een richtsnoer / meetsnoer / maatstaf afgebakende gebied’. In 2 Korinthe blijkt Paulus heel duidelijk te weten dat Korinthe binnen het gebied viel dat door God aan hemzelf was toevertrouwd. Enerzijds was dat een beperking die hij niet moest overschrijden, want dan zou hij het arbeidsterrein van een andere dienstknecht kunnen betreden. Anderzijds

hoopte hij, door hun geestelijke groei en de steun die de gelovigen in Korinthe hem zouden geven, zijn werkterrein te kunnen uitbreiden in de streken nog verder weg dan Korinthe. Daarbij kan worden gedacht aan uitbreiding van zijn werkterrein in westelijke richting (Italië, Spanje) – hij stelde er een eer in, in overeenstemming met wat we zojuist zagen, het evangelie daar te verkondigen waar Christus nog niet genoemd was, opdat hij niet op andermans fundament zou bouwen (Romeinen 15:20). Paulus dacht daarin heel zuiver!

Paulus heeft zowel voor de gelovigen in Korinthe als voor de personen die zich aan hen opdrongen om Paulus' werk af te breken, een duidelijke boodschap: het is verkeerd en een overschrijding van een door God gestelde grens om daar te werken waar God je niet geplaatst heeft, en dat te doen waartoe God je niet geroepen heeft. En als een dienstknecht op het hem door God gegeven werkterrein met zegen zijn werk doet, geldt toch dat de roem niet de dienstknecht, maar de Heer toekomt: 'Wie roemt, laat hij roemen in de Heer'.

Petros en petra

Was Petrus de rots? In deze WoordStudie staan we stil bij de woorden van de Heer in Mattheüs 16:18, speciaal bij het verschil tussen de naam Petrus en het woord voor 'rots'. Het deel van de tekst dat we bespreken, luidt in de Telosvertaling: En ook Ik zeg je dat jij Petrus bent, en op deze rots zal Ik mijn gemeente bouwen.

De vraag wie of wat bedoeld wordt met 'deze rots' is een vraag die de uitleggers al eeuwen lang verschillend beantwoorden. Twee antwoorden zijn nog altijd actueel:

- 1) Uitleggers van rooms-katholieken huize stellen dat met de rots Petrus zelf wordt bedoeld. Zij zien in deze uitspraak de basis van het primaat van Petrus, die door hen beschouwd wordt als de eerste paus.
- 2) Niet-katholieke uitleggers zien in de rots een verwijzing naar Christus Zelf, dan wel naar Christus zoals Hij in het voorafgaande door Petrus is beleden als de Zoon van de levende God.

Er is echter meer aan de hand. De gekozen *uitleg* van deze uitspraak van Christus hangt voor een belangrijk deel samen met de *vertaling* die men ervan geeft. We inventariseren eerst de verschillende weergaven van deze tekst in de Nederlandse vertalingen.

TE: En ook Ik zeg je dat jij Petrus bent, en op deze rots zal Ik mijn gemeente bouwen.

SV: En Ik zeg u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal Ik Mijn gemeente bouwen.

NBG: En Ik zeg u, dat gij Petrus zijt, en op deze petra zal Ik mijn gemeente bouwen.

NBV: En ik zeg je: jij bent Petrus, de rots waarop ik mijn kerk zal bouwen.

WB; Op mijn beurt zeg Ik u: Gij zijt Petrus; en op deze steenrots zal Ik mijn Kerk bouwen.

Het Boek; Jij bent Petrus. Op deze rots zal Ik mijn Gemeente bouwen.

NB; En ik op mij beurt zeg jou dat jij een Petrus, - *rotsman*, bent, en op deze petra, - *rots*, zal ik mijn vergadering bouwen.

Als we de balans opmaken, stellen we het volgende vast:

Uitleg 1) is eigenlijk alleen ondubbelzinnig te onderbouwen met de NBV en Het Boek. Kijken we ook naar de in sommige vertalingen toegevoegde *voetnoten*, dan zien we dat de Willibrord-vertaling daar kleur bekend door te stellen: 'Petrus - en niemand of niets anders - wordt dus de steenrots genoemd, waarop Jezus zal bouwen'. Een goede zaak is echter dat de Willibrord-vertaling de weergave van de tekst niet laat beïnvloeden door de gekozen uitleg ervan, zoals de NBV heel duidelijk wél doet. In de NBV wordt

de vertaling van de tekst op een m. i. onverantwoorde manier ingekleurd door de uitleg die de vertalers kennelijk voorstaan.

Uitleg 2) onderscheidt zich vooral hierin van uitleg 1) dat deze zich rekenschap geeft van het verschil tussen de naam Petrus en het woord voor rots. De eigennaam Petrus is de Latijnse spelling van het mannelijke Griekse woord *petros* dat 'steen', 'rotssteen' betekent. Het woord voor 'rots' is het daarop lijkende vrouwelijke Griekse woord *petra*. Natuurlijk is er sprake van verwantschap en dus van een woordspeling tussen beide woorden, zoals de NBV in een voetnoot vaststelt. Maar die zelfde NBV kiest vervolgens voor een weergave van de tekst die de beide woorden zondermeer aan elkaar *gelijktelt* – en dat is uitleg, geen vertaling!

Het verschil tussen de beide woorden is in het Nederlands duidelijk zichtbaar gemaakt in SV en NBG, die het Griekse woord *petra* nota bene gewoon in hun vertaling hebben overgenomen alsof het een Nederlands woord is.

Heel aardig is in dit geval de weergave van de Naardense Bijbel. De verschillen tussen beide woorden, Petrus en *petra*, zijn niet allen duidelijk zichtbaar, maar beide worden ook nog eens voorzien van een aan de tekst toegevoegde - en daarom gecursiveerde - correcte vertaling van de twee woorden. Volkomen terecht: als de Heer had willen zeggen dat Hij zijn gemeente op Petrus zou bouwen, had hij

eenvoudig kunnen zeggen dat Hij dat zou doen ‘op deze *petros*’ – en dat heeft de Heer uitdrukkelijk *niet* gezegd.

Slapen, ontslapen en sterven

In veel Nederlandse vertalingen van het Nieuwe Testament wordt onderscheid gemaakt tussen ‘slapen’ en ‘ontslapen’. De NBV gebruikt het woord ‘ontslapen’ niet, maar vertaalt ‘sterven’ – terwijl het Grieks ondubbelzinnige woorden voor ‘sterven’ heeft, bijv. *(apo)thneiskoo*. Het onderscheid tussen ‘slapen’ en ‘ontslapen’ is in het Nederlands een noodzakelijk en begrijpelijk, maar wel kunstmatig onderscheid, en wel omdat beide woorden de vertaling zijn van het zelfde Gr. woord, namelijk *koimaomai*. Er zal daarom per geval moeten worden bekeken of er sprake is van de slaap waaruit men weer ontwaakt, of van de dood. Tot tien minuten geleden dacht ik dat dit Griekse woord een typisch Bijbels woord was, dat in het heidense Grieks vast wel voor zou komen, maar alleen in de betekenis ‘slapen’. Dat bleek een misverstand: ook een aantal heidense Griekse schrijvers gebruikt *koimaomai* zowel voor slapen als voor sterven. De dood is voor hen namelijk een eeuwige slaap. Ook bij het lezen van de teksten van deze heidense auteurs kan de juiste betekenis slechts uit de samenhang worden afgeleid.

Koimaomai = slapen

In het Nieuwe Testament betekent *koimaomai* duidelijk ‘slapen’ in de volgende plaatsen: Matt. 28:13 (‘Zegt: zijn

discipelen zijn 's nachts gekomen en hebben Hem gestolen terwijl wij sliepen'); Luk. 22:45 ('En Hij stond op van het gebed en kwam bij de discipelen en vond hen slapend van droefheid'); Hand. 12:6 ('Toen nu Herodes hem zou laten voorkomen, sliep Petrus die nacht tussen twee soldaten, geboeid met twee ketenen').

Koimaomai = ontslapen

In de overige plaatsen betekent *koimaomai* 'ontslapen', en het is opmerkelijk dat dit woord alleen voor gelovigen wordt gebruikt. Zie Matt. 27:52 ('en vele lichamen van de ontslapen heiligen werden opgewekt'); Hand. 7:20 ('En toen hij (Stefanus) dit had gezegd, ontsliep hij'); Hand. 13:36 ('Nadat David in zijn eigen geslacht de raad van God had gediend, is hij wel ontslapen en bij zijn eigen vaders bijgezet'); 1 Kor. 7:39 ('maar als haar man ontslapen is'); 11:30 ('Daarom zijn er onder u vele zwakken en zieken en nogal velen zijn ontslapen'); 15:6 ('Daarna is Hij verschenen aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk, van wie de meesten tot nu toe in leven, maar sommigen ontslapen zijn'), 18 ('dan zijn ook zij die in Christus ontslapen zijn, verloren'), 20 ('Maar nu, Christus is opgewekt uit [de] doden, als eersteling van hen die ontslapen zijn'), 51 ('Wij zullen niet allen ontslapen'); 1 Thess. 4:13 ('Maar wij willen niet dat u onwetend bent, broeders, wat betreft hen die ontslapen'), 14 ('evenzeer zal God ook de door Jezus ontslapenen met Hem brengen'),

15 ('dat wij, de levenden die overblijven tot de komst van de Heer, de ontslapenen geenzins zullen vóórgaan'); 2 Petr. 3:4 ('Want sinds de vaderen zijn ontslapen...').

Opzettelijke dubbelzinnigheid

Interessant is het gedeelte over Lazarus in Joh. 11:11-13. In vers 4 had de Heer gezegd dat Lazarus' ziekte niet tot de dood was, 'maar ter wille van heerlijkheid van God, opdat de Zoon van God erdoor wordt verheerlijkt'. In vs. 11 zegt de Heer: 'Onze vriend Lazarus slaapt (Gr. *kekoimètai*, lett. 'is gaan slapen / is ontslapen'), maar ik ga heen om hem uit de slaap te wekken'. In het woord 'uit de slaap wekken' (Gr. *exupnizoo*) zit het woord '*hupnos*', het normale woord voor slaap. De discipelen begrijpen dit niet, en zeggen in vers. 12 'Heer, als hij slaapt (opnieuw Gr. *kekoimètai*, lett. 'is gaan slapen / is ontslapen'), zal hij gezond worden'. Zij pakken dus de verkeerde betekenis op. Het gerezen misverstand wordt door Johannes verklaard in vs. 13: 'Maar Jezus had over zijn dood gesproken, maar zij meenden dat Hij over de rust (Gr. *koimèsis*, lett. het inslapen / ontslapen) van de slaap sprak'.

De Heer zal door zo te spreken hebben willen aantonen dat het opwekken van een dode voor Hem even eenvoudig is als het wekken van een slapende. Door Hem is de dood immers 'verslonden tot overwinning' (zie 1 Kor. 15:54)!

Tafels, tafelen en een tafeltje

In de rubriek WoordStudie behandelen we deze keer niet één woord maar drie woordgroepen. De titel bevat drie zelfstandige naamwoorden (het tweede is dus geen werkwoord!), die op drie verschillende Griekse woorden teruggaan.

Tafels

Er worden in het Nieuwe Testament diverse soorten ‘tafels’ genoemd.

- 1) Het woord ‘tafel’ (Gr. *trapeza*) kon worden gebruikt om een *eettafel* aan te duiden zoals bijv. in Matt. 15:27 (‘Jawel, Heer, want ook de honden eten van de kruimels die van de tafel van hun meesters vallen’) en in Luk. 16:21 (‘begerig zich te verzadigen met wat van de tafel van de rijke viel’).
- 2) In het verlengde van dit woordgebruik ligt dat met ‘tafel’ ook datgene wat erop geplaatst werd, kon worden aangeduid. Toen de gevangenebewaarder in Filippi tot bekering was gekomen, bracht hij Paulus en Silas in zijn huis en hij ‘richtte een tafel aan’ (Hand. 16:34). Het zal duidelijk zijn dat Lukas hier niet bedoelt dat de gevangenebewaarder in het holst van de nacht met

een bouwpakket aan het doe-het-zelven sloeg en zo een tafel construeerde, maar dat hij toebereidselen trof om een *maaltijd* te laten serveren. Zo moet ook bij de ‘Tafel van de Heer’ (1 Kor. 10:21) niet aan de fysieke tafel worden gedacht waarop brood en beker staan. De ‘Tafel’ wijst op het *gemeenschappelijk gebruiken* van de maaltijd, de tekenen van brood en wijn, die naar het lichaam en het bloed van de Heer verwijzen: *Tafel van de Heer --> deelnemen / eten --> gemeenschap met de Heer* is de lijn van 1 Kor. 10:14-22. Het gaat hier dus om *tafelgemeenschap*.

- 3) Tafels konden ook gebruikt worden om daarop geldelijke transacties te laten plaatsvinden. In Matt. 21:12 is sprake van de ‘tafels van de wisselaars’. Vanuit dit gebruik van het Gr. woord *trapeza* heeft zich de overdrachtelijke betekenis ‘bank’ ontwikkeld: ‘Waarom heb je mijn geld dan niet aan een bank gegeven? Dan zou ik het bij mijn komst met rente hebben opgevraagd’ (Luk. 19:23). Een ‘bankier’ (Matt. 25:27) is dan ook een *trapezites* (‘tafelenaar’). Niet duidelijk is of de ‘tafels’ in Hand. 6:2 eet- of geldtafels waren, m. a. w. of het ging om een vorm van voedselvoorziening of om geldelijke ondersteuning.

Tafelen

Dit woord wordt in onze vertalingen gebruikt als vertaling van het woord *plakes* in 2 Kor. 3:3 (‘niet op stenen tafelen,

maar op vlezen tafelen van de harten’) en in Hebr. 9:4 (‘de tafelen van het verbond’). Het enkelvoud *plax*, dat in het Nieuwe Testament niet voorkomt, betekent ‘dat wat vlak en plat is’, vandaar ‘vlakke’, ‘vlak land’, ‘(zee)oppervlak’, ‘tafelland’, ‘plateau’. Daaruit of daarnaast ontwikkelde zich de betekenis ‘vlak stuk steen of metaal’, ‘plaat’.

Een tafeltje

We eindigen met het kleinste tafeltje, en wel het ‘schrijftafeltje’ (Gr. *pinakidion*) van Zacharias in Luk. 1:63. Zo’n schrijftafeltje wordt ook wel als ‘wastafeltje’ aangeduid, maar dat woord roept bij mij altijd een sanitaire associatie op. Een ‘schrijftafeltje’ was een met een verhoogd randje omgeven plankje, dat met was bestreken was. Daarop kon men met een schrijfstift schrijven. Zulke schrijftafeltjes werden vooral in het dagelijks leven gebruikt om korte berichten vast te leggen die niet lang bewaard hoefden te blijven. Soms waren zulke tafeltjes dubbel of zelfs drie- of meervoudig, zodat men ze kon dichtklappen of verzegelen.

Tasten

Het is niet zo gemakkelijk uit te leggen wat het Nederlandse woord ‘tasten’ precies betekent. Een door mij geraadpleegd Nederlands woordenboek legt het uit als ‘1. door aanraking iets voelen, het bestaan constateren, de hoedanigheid ervan leren kennen; 2. grijpen, vatten; 3. de hand door de lucht langs een voorwerp enz. bewegen om iets te zoeken’. Wie in een Grieks-Nederlands woordenboek het woord *psèlafáöo* opzoekt, ziet als betekenissen staan ‘(be)tasten, onderzoeken, tastend zoeken naar, strelen’. We treffen dit woord slechts vier keer in het Nieuwe Testament aan, en wel in vrijwel alle zojuist genoemde betekenissen.

Letterlijk tasten

Het is op zichzelf opmerkelijk dat twee van de drie keren dat er sprake is van letterlijk tasten, het lichaam van de Heer Jezus betreffen. Toen Hij na Zijn opstanding temidden van de discipelen verscheen, zag Hij dat zij erg bang waren en een geest meenden te zien. Om te voorkomen dat zij dit zouden blijven denken, zei de Heer tot hen: ‘Waarom bent u ontsteld en waarom komen er overleggingen in uw hart op? Ziet mijn handen en mijn voeten, dat ik het Zelf ben; betast Mij en ziet, want een geest heeft geen vlees en beenderen, zoals u ziet dat Ik heb’ (Lukas 24:38-39).

Vervolgens toonde Hij hun Zijn handen en Zijn voeten. De Heer heeft Thomas uitgenodigd Zijn lichaam te bekijken en aan te raken (Johannes 21:27). De opgestane Heer had een lichaam dat kon worden aangeraakt, zodat de zijnen zeker konden weten dat Hij het Zelf was, en niet iemand anders!

Toen de apostel Johannes, op hoge leeftijd gekomen, teruggedacht aan de tijd dat de Heer Jezus op aarde was, schreef hij de prachtige openingswoorden van zijn eerste brief: ‘Wat van het begin af was, wat wij gehoord, wat wij gezien hebben met onze ogen, wat wij aanschouwd en onze handen betast hebben betreffende het woord van het leven’ (1 Joh. 1:1). Hieruit kunnen we afleiden dat ook andere apostelen, en in ieder geval Johannes, de Heer hebben aangeraakt, zowel voor als na Zijn opstanding

Later contrasteert de schrijver van de brief aan de Hebreëen de tastbare (= letterlijke) berg Sinaï (en het daarbij horende bestel van de wet) met de berg die van Gods genade spreekt, en waartoe de Hebreëen in het geloof feitelijk al genaderd waren, nog voordat op de letterlijke berg Sion de regering van de Vrededorst was begonnen. Met dit geestelijk Sion wordt de letterlijke berg Sinaï gecontrasteerd: ‘Want u bent niet genaderd tot [de] tastbare <berg> en [het] brandende vuur’ ... maar u bent genaderd tot de berg Sion ((Hebreëen 12:18,22)

Figuurlijk tasten

Toen Paulus op de Areópagus in Athene stond, heeft hij zijn wetenschappelijk ingestelde Griekse tijdgenoten verteld met welk doel de Schepper, die voor hen tot op dat moment een onbekende God was, hen had gemaakt: ‘En Hij heeft uit één <bloed> [het] hele mensengeslacht gemaakt om op [het] hele aardoppervlak te wonen, terwijl Hij de bepaalde tijden en de grenzen van hun woonplaats heeft vastgesteld, opdat zij God zouden zoeken, of zij misschien naar Hem mochten tasten en Hem vinden, hoewel Hij niet ver is van ieder van ons’ (Handelingen 17:26-27). Dat moet voor deze in eigen ogen zo wijze mensen een ontnuchterende uitspraak zijn geweest. Mogelijk hebben ze hierbij teruggedacht aan de eerste keer dat dit woord in de Griekse literatuur voorkomt. Dat is in Homerus’ *Odyssee*, boek 9 regel 416, waar de door Odysseus zojuist blindgemaakte reus Polyfemus al tastend probeert zijn kwelgeest te pakken te krijgen – en hoewel deze vlakbij hem is, lukt dat niet! Paulus maakte zijn gehoor echter attent op de nabijheid van een God die er juist alles aan gelegen was gevonden te worden door een in duisternis rondtastende mensheid, waarmee Hij het beste voorhad. God was en is, met eerbied gesproken, onder handbereik!

Tekenen en een merkteken

Tekenen

De Heer Jezus heeft veel 'tekenen', Gr. *sèmeia*, gedaan. Met dit woord worden daden aangeduid die een bijzonder doel, een bijzondere be-'teken'-is hebben. Ze zijn geen doel op zichzelf, maar verwijzen naar God Zelf. Op de bruiloft te Kana veranderde Hij water in wijn, en als gevolg van dat eerste teken geloofden Zijn discipelen in Hem (Joh. 2:11). Nicodemus was er terecht van overtuigd dat zulke 'tekenen' slechts konden plaatsvinden vanuit de tegenwoordigheid van God (Joh. 3:2), en daarmee gaf hij aan precies te begrijpen waartoe de Heer ze deed. Alleen moest Nicodemus er nog van overtuigd raken dat God niet zomaar zondermeer toegankelijk is voor een mens die geen leven uit God heeft. De tekenen die de Heer Jezus gedaan heeft, zijn in de Bijbel opgeschreven 'opdat u gelooft dat Jezus is de Christus, en opdat u gelovend het leven hebt in Zijn naam' (Joh. 20:31).

Ook de apostelen deden tekenen, met de bedoeling dat ze als mensen met een bijzondere zending (of liever: met een bijzondere Zender!) zouden worden erkend. Paulus schrijft de Korinthiërs, van wie we weten dat ze moeite hadden met het erkennen van Paulus' apostelschap: 'De tekenen van de

apostel (d. w. z. de typische ‘aposteltekenen’) zijn onder u met alle volharding verricht, door tekenen, wonderen en krachten’ (2 Kor. 12:12).

Helaas kunnen tekenen ook uit een totaal verkeerde bron voortkomen en daardoor met een totaal verkeerd doel worden verricht. Zo zal de antichrist straks ‘tekenen en wonderen van de leugen’ verrichten – en daarmee aangeven dat zijn komst naar de werking van de satan is (2 Thess. 2:9; zie ook Openb. 13:13,14; 19:20). Tekenen dienen dus als identiteitsbewijs, en steeds zal zorgvuldig moeten worden onderzocht wat ze be-’teken’en, oftewel met welk doel ze gebeuren en naar wie ze verwijzen.

Een merkteken

Een heel speciaal ‘teken’ is het ‘merkteken’. Het woord ‘merkteken’ komt in het Nieuwe Testament bijna alleen voor in het boek Openbaring, en slaat daar op het ‘merkteken van het beest’; zie Openb. 13:16,17; 14:9,10; 16:2; 19:20; 20:4. Als we deze plaatsen in hun samenhang bestuderen, zien we dat de antichrist door zijn wonderen en tekenen mensen wil brengen tot aanbidding van het hoofd van het dan herstelde Romeinse rijk. In samenhang daarmee wil hij ook hun economisch leven beheersen door hun een merkteken te geven op hun rechterhand of op hun voorhoofd. . Dit merkteken verwijst op een manier die dan voor de verstandigen duidelijk zal zijn, naar de antichrist zelf (Openb. 13:17,18). Aan wat voor merkteken

moet worden gedacht? Het Griekse woord dat voor dit merkteken gebruikt wordt, is *charagma*. Daarmee werd een ingegraveerd, geëtst, ingedrukt of ingebrand (ken)merk aangeduid. Paulus gebruikt het in de betekenis ‘graveersel’ (TE: beeldwerk) in Hand. 17:29. Het oudste voorbeeld van het gebruik van dit woord dat we buiten het NT kennen is het *charagma* van een slang, oftewel zijn beet, die na het bijten immers zichtbaar blijft in de huid van het slachtoffer. Verder kan het ‘stempel’ of ‘inscriptie’ aanduiden, maar ook – en dat komt dichterbij – ‘brandmerk’. Ook in munten werd een *charagma* geslagen, letters of tekens die dienst deden als echtheidskenmerk. Ze verwezen vaak naar de keizer. Dat is veelzeggend!

Er werd dus van buitenaf iets op het lichaam aangebracht. Hoe dat straks zal gaan? Er wordt wel gespeculeerd over een onderhuids aangebrachte chip of een bijzondere toepassing met laser-techniek. In ieder geval gaat het veel verder dan een biometrisch paspoort: daarin worden bestaande, unieke lichaamskenmerken gecodeerd weergegeven, zonder dat met het voorhoofd of de rechterhand van de eigenaar iets gebeurt. In de toekomst zullen er op aarde echter gelovigen zijn die welbewust zullen weigeren iets in of op hun voorhoofd of rechterhand te laten aanbrengen, en die zo zullen aangeven dat ze het beest of zijn beeld niet willen aanbidden. Alleen hun vertrouwen op God zal hen tot dit gedrag in staat stellen!

Tevreden genoeg, of met genoeg tevreden?

Bovenstaande titel is niet alleen maar bedoeld als doordenkertje tijdens de economische recessie. Het is tevens een woordspeling die alvast aandacht vraagt voor de relatie die er in het Grieks is tussen de woorden 'genoeg' en 'tevreden'.

Genoeg zijn, tevreden zijn

Het Griekse werkwoord *arkeoo* betekent allereerst 'genoeg zijn'. Het komt in die betekenis voor in Matt. 25:9 ('opdat er niet misschien voor ons en voor u helemaal niet genoeg is'); Joh. 6:7 ('Voor tweehonderd denaren broden is voor hen niet genoeg dat ieder een klein beetje krijgt'); 14:8 ('Heer, toon ons de Vader en het is ons genoeg'). Beroemd is verder de door Paulus in 2 Kor. 12:9 geciteerde uitspraak van de Heer 'Mijn genade is u genoeg; want de kracht wordt in zwakheid volbracht'.

Daarnaast kan de mediale vorm van dit werkwoord (Gr. *arkeomai*) betekenen 'tevreden zijn', zoals in Luk. 3:14 ('weest tevreden met uw soldij'); 3Joh. :10 ('en hiermee niet tevreden [zijnde]'). Op twee aan christenen gerichte plaatsen is tevredenheid uitdrukkelijk een opdracht, nl.

1 Tim. 6:8 ('Hebben wij echter voedsel en kleding, dan zullen wij daarmee tevreden zijn') en Hebr. 13:5 ('Laat uw wandel zonder geldzucht zijn en weest tevreden met wat u hebt').

Ook treffen we een met de zelfde stam gevormde uitdrukking aan (Gr. *arketon* en *arketos*) in Matt. 6:34 ('voor elke [dag] is zijn eigen kwaad genoeg'), 10:25 ('Het is de discipel genoeg dat hij wordt als zijn meester') en 1 Petr. 4:3 ('De voorbijgegangene tijd is genoeg geweest om de wil van de volken te volbrengen').

Tevreden, tevredenheid, zichzelf genoeg

Het Griekse woord voor 'tevreden' is *autarkès*. In het Nieuwe Testament komt het alleen voor in Fil. 4:11 ('Ik heb geleerd tevreden te zijn met de omstandigheden waarin ik mij bevind'). Het is samengesteld uit de stam van het zojuist besproken werkwoord *arkeoo*, voorafgegaan door *autos*, dat 'zelf' betekent. Iemand die *autarkès* is, is dus in die zin tevreden dat hij aan of voor zichzelf genoeg is. Er hoeft niets meer bij. De Nederlandse woorden 'autarkisch' en 'autarkie' zijn hiervan afgeleid. Ze duiden op het (al dan niet economisch) streven zo min mogelijk afhankelijk te zijn van anderen. En dat is precies wat het geval is met iemand die tevreden is: hij is niet ongelukkig als een ander meer heeft, en is ook niet uit op dat meerdere. Hij heeft zelf genoeg. Toch is tevredenheid iets dat zelfs een man als Paulus heeft moeten leren! En juist daarom mag hij

anderen ertoe oproepen tevreden te zijn. Daarbij tilt hij echter het begrip ‘tevredenheid’ naar een hoger, specifiek christelijk plan, zoals hieronder blijkt.

Het Griekse woord *autarkeia*, ‘tevredenheid’, komt voor in 2 Kor. 9:8. Daar staat letterlijk ‘opdat u in alles, *altijd alle tevredenheid hebbend*, overvloedig bent tot alle goed werk’. De gecursiveerde woorden zijn in de Telosvertaling weergegeven als ‘altijd in bezit van al het nodige’. Dit is echter een tevredenheid die laat zien hoe ‘zelf genoeg hebben’ geen doel is, maar resulteert in vrijgevigheid naar anderen toe! Het ‘zelf’ van de christen is niet geïsoleerd en ik-gericht, maar richt zich op de ander!

Tenslotte komt het woord *autarkeia* voor in 1 Tim. 6:6, waar Paulus schrijft: ‘Nu is de godsvrucht met tevredenheid inderdaad een grote winst’. Daar zien we het geheim van de ware christelijke tevredenheid: die is gekoppeld aan de godsvrucht, d. i. aan de verering van God! Deze ‘godsvrucht met tevredenheid’ zien we prachtig uitgedrukt in Fil. 4:12-13, waar de apostel schrijft: ‘Ik weet vernederd te worden, ik weet ook overvloed te hebben; in elk opzicht en in alles ben ik ingewijd, zowel in verzadigd zijn als in honger lijden, zowel in overvloed hebben als in gebrek lijden. Ik vermag alles door Hem die mij kracht geeft’.

Verheerlijken

‘Verheerlijken’ is een woord dat in de taal van het dagelijks leven niet vaak gebruikt wordt. We komen het vooral tegen in de Bijbel, en als christenen gebruiken we het in onze liederen en gebeden. Zoals in het Nederlands ‘verheerlijken’ samenhangt met ‘heerlijkheid’, zo is er in het Grieks verband tussen *doxazein* en *doxa*. Ditmaal helpt het weinig als we kijken wat deze woorden in het barre heidendom betekenden. *Doxa* betekende subjectief ‘mening’ - dus wat mensen van iets of iemand vonden - en objectief ‘reputatie’, ‘goede naam’. In de Griekse tekst van de Joodse schrijver Josephus komt echter de betekenis ‘heerlijkheid’ voor als hij schrijft over de koningin van Scheba die naar Salomo kwam ‘met veel heerlijkheid en tentoonspreiding van rijkdom’. Hier gaat het niet om wat anderen van haar vonden - zoals in de betekenis ‘mening’ -, maar om de onafhankelijk van het oordeel van mensen bestaande ‘heerlijkheid’ van deze koningin. Toch was hier nog geen sprake van de heerlijkheid van haar persoon, maar van de heerlijkheid die zichtbaar werd in haar bezittingen.

Philo van Alexandrië, eveneens een Joodse schrijver, gaat verder: hij spreekt over de *doxa* van God die zichtbaar is in de dienende machten rondom Hem. Dit spraakgebruik sluit nauw aan op dat van de Septuaginta, de Griekse

vertaling van het Oude Testament. Zowel daar als in het Nieuwe Testament is *doxa* de karakteristieke aanduiding voor wat zich laat omschrijven als de ‘hemelse uitstraling’, de ‘verhevenheid en majesteit’, oftewel de ‘heerlijkheid’, de ‘eeuwige kracht en goddelijkheid’ van God. Anders gezegd: *de ‘heerlijkheid’ van God is dat wat God tot God maakt en wat Hem als zodanig kenmerkt.*

Een heel concrete typering van de *doxa* van God en van de Heer Jezus zien we in Luk. 2:9 (‘En <zie,> een engel van [de] Heer stond bij hen en [de] heerlijkheid van [de] Heer omscheen hen’) en in Luk. 9:32 (‘toen zij nu ontwaakten, zagen zij Zijn heerlijkheid’).

Wat betekent dan *doxazein*, oftewel ‘verheerlijken’? Of wat is *doxan didonai*, een uitdrukking die ‘heerlijkheid geven’ betekent? God is en blijft immers de ‘God der heerlijkheid’ (Hand. 7:2), en ook de Mens Jezus, Gods knecht, is door God verheerlijkt (Joh. 7:39; Hand. 3:13), zodat Paulus kon schrijven over de ‘lichtglans van het evangelie van de heerlijkheid van Christus, die [het] beeld van God is’ (2 Kor. 4:4). Wat kunnen wij, die weliswaar wedergeboren zijn, maar toch zwakke, beperkte schepselen blijven, toevoegen of bijdragen aan de heerlijkheid van Goddelijke Personen? Welnu, uit het bovenstaande moge duidelijk zijn, dat deze aanduidingen nooit betekenen dat iets aan God of Christus wordt toegevoegd dat nog niet aanwezig zou zijn. Het komt er dan ook eerder op neer dat, als wij de Heer verheerlijken, wij Zijn heerlijkheid *actief en bewust erkennen door daarvan vol ontzag melding*

te maken. Vergelijk plaatsen als Hand. 12:23 (waar Herodes stierf, ‘omdat hij God niet de heerlijkheid gaf’ en zich niet verzette toen mensen hem goddelijk eerbetoon brachten; vgl. Rom. 1:21); Rom. 4:20 (waar Abraham God ‘heerlijkheid gaf’ door Hem op Zijn Woord te geloven); Openb. 16:9 (waar blijkt dat ‘heerlijkheid geven’ aan God het doel van de bekering is). Als wij God verheerlijken, maken wij vol respect melding van Gods heerlijkheid en stellen deze juist dáárdoor in het licht. Dat mogen we doen in onze samenkomsten, maar ook in ons hele leven. Wij verheerlijken God niet alleen door over Zijn heerlijkheid te *spreken*, maar ook door in ontzag voor die heerlijkheid te *leven*. Petrus geeft dat aan in 1 Petr. 4:11, waar hij schrijft: ‘als iemand dient, laat het zijn als uit sterkte die God verleent, opdat *in alles* God verheerlijkt wordt door Jezus Christus, aan Wie de heerlijkheid en de kracht is tot in alle eeuwigheid! Amen’. De Heer Jezus heeft als enige Mens de Vader ten volle verheerlijkt op de aarde, door het werk te voleindigen dat de Vader Hem te doen had gegeven (Joh. 17:4). Van harte kunnen wij daarom nu al instemmen met de woorden die eens op de glazen zee zullen worden uitgesproken: ‘Wie toch zou <U> niet vrezen, Heer, en uw naam niet verheerlijken? Want u alleen bent heilig, want alle naties zullen komen en zich voor U neerbuigen, omdat Uw gerechtigheden openbaar zijn geworden’ (Openb. 15:4).

In verlegenheid - ten einde raad

‘Verlegen zijn’ en ‘ten einde raad zijn’ is voor ons gevoel niet precies het zelfde. Beide begrippen kunnen echter weergaven zijn van het zelfde Griekse woord, namelijk *aporeoo*.

Om dit woord goed te begrijpen moeten we eerst naar de basis ervan, het woord *poros*. Dit woord betekent oorspronkelijk ‘gat’, ‘doorgang’, ‘uitweg’, vandaar ook het verwante ‘voorde’, dat is een oud woord voor een doorwaadbare plaats. Dat horen we nog in plaatsnamen als Coevorden, Oxford, Ochsenfurt en de Bosporus: deze vier namen betekenen het zelfde, namelijk ‘doorwaadbare plaats voor runderen’. Het woord *poros* komt in het Griekse Nieuwe Testament niet voor, maar wel het al genoemde woord *aporeoo*. Dat begint met het ontkennende voorvoegsel *a-*, gevolgd door een werkwoord waarin duidelijk *poros* te herkennen valt, *poreoo*. Het hele woord betekent dus letterlijk ‘er geen gat in zien’, ‘geen uitweg weten’, ‘radeloos zijn’, of, om een uitdrukking van mijn schoonmoeder te gebruiken, ‘ergens geen doorzicht in zien’. In de Telosvertaling van het Nieuwe Testament is gekozen voor de vertaling ‘in verlegenheid zijn’, ‘in twijfel zijn’, ‘geen uitweg zien’, ‘ten einde raad zijn’.

Aporeeo

We lopen de plaatsen langs waar dit werkwoord voorkomt.

- * ‘en toen hij (=Herodes) hem (=Johannes de Doper) had gehoord, was hij in grote verlegenheid’ (Mark. 6:20);
- * ‘En het gebeurde toen zij (= de vrouwen) daarover (= het feit dat de steen van het graf was afgewenteld) in verlegenheid waren. . . (Luk. 24:4);
- * ‘De discipelen keken elkaar aan, in twijfel over wie Hij dat zei’ (Joh. 13:22);
- * ‘Daar ik (=Festus) nu met het onderzoek van deze dingen verlegen was’ (Hand. 25:20);
- * ‘Geen uitweg ziende, maar niet geheel zonder uitweg’ (2 Kor. 4:8); dat laatste - ‘geheel zonder uitweg’ - is lett. *ex-aporoumenoi* (komt ook voor in 1 Kor. 1:8, waar het woord ‘wanhopen’ staat); een versterking van *aporoumenoi* (‘geen uitweg ziende’); het Duits kan dit met een woordspeling prachtig weergeven: ‘zweifelnd, aber nicht verzweifelnd’;
- * ‘Want ik (Paulus) ben met u (Galaten) ten einde raad’ (Gal. 4:20).

Aporia

Er wordt in het Nieuwe Testament ook een verwant zelfstandig naamwoord gebruikt, nl. *aporía*, dat ‘radeloosheid’ betekent :

* ‘En er zullen tekenen zijn aan zon, maan en sterren, en op de aarde benauwdheid onder de volken, in radeloosheid door het bruisen van de zee en watergolven’ (Luk. 21:25).

Conclusie

Bij deze teksten is steeds duidelijk te zien of er ongelovigen of gelovigen in *aporia* zijn. Voor eerstgenoemden is er geen uitweg, voor laatstgenoemden gelukkig wel, zelfs als het woord in hun geval in zijn krachtigste vorm wordt gebruikt - al is die uitweg niet altijd onmiddellijk zichtbaar. Voor een gelovige is er immers altijd ‘doorzicht’, oftewel perspectief! Niet in eigen kracht, maar in het geloof mag hij of zij zeggen: ‘Ik vermag alle dingen door Hem die mij kracht geeft’ (Fil. 4:13).

Verschijnen, verschijning en luisterrijk

De woorden 'verschijnen', 'verschijning' en 'luisterrijk' zijn in het Nederlands niet met elkaar verwant. Natuurlijk ziet iedereen het verband tussen de eerste twee woorden, maar de laatste van het drietal lijkt er met de haren bijgesleept te zijn. Dat is echter gezichtsbedrog: alle drie de woorden horen in het Grieks tot het zelfde betekenisveld; ze hebben de zelfde stam. Er is dan ook een interessant verband tussen deze drie woorden. Ik hoop dat hieronder te laten zien.

Verschijnen

'Verschijnen' is de vertaling van Gr. *epifainoo*, dat voorkomt in Handelingen 27:20 (Telos + NBV: 'te zien zijn'; SV: 'verschijnen'; NBG + VH 'zich vertonen') en dat in deze vorm ook 'schijnen' in de zin van 'licht geven' kan betekenen; zie Lukas 1:79. Twee keer komt het als *epifainomai* in een andere vorm voor, eveneens in de betekenis 'verschijnen', en wel in Titus 2:11 ('Want de genade van God, heilbrengend voor alle mensen, is verschenen') en 3:4 ('Maar toen de goedertierenheid en de mensenliefde van God, onze Heiland, verschenen is'). Vooral deze laatste vorm en betekenis zijn belangrijk. Het

gaat om iets dat eerst niet zichtbaar was, maar dat plotseling opdoemde / zichtbaar werd / verscheen.

Verschiĳning

‘Verschiĳning’ is de vertaling van Gr. *epifaneia*, dat uitsluitend door Paulus wordt gebruikt.

In 2 Timotheüs 1:10 duidt hij de komst van de Heer Jezus in het verleden aan als ‘de verschijning van onze Heiland Christus Jezus’. Hij was eerst niet zichtbaar, maar werd zichtbaar door als mens geboren te worden. Alle overige keren dat Paulus over de verschijning van de Heer spreekt, verwijst hij naar Zijn verschijning in de toekomst.

In 2 Thessalonicenzen 2:8 is sprake van de toekomstige ‘verschijning van Zijn (=Christus) komst’. In 1 Timotheüs 6:14 schrijft Paulus over ‘de verschijning van onze Heer Jezus Christus’. In 2 Timotheüs 4:1,8 spreekt hij kortweg over ‘Zijn verschijning’. In Titus 2:13 is de apostel het uitvoerigst. Daar schrijft hij over ‘de gelukkige hoop en verschijning van de heerlijkheid van onze grote God en Heiland, Jezus Christus’. Als de Heer zal verschijnen, d. w. z. zichtbaar voor iedereen in heerlijkheid zal terugkeren, zal dat zijn om openlijk Zijn heerschappij over de hele schepping te aanvaarden. De mensen zullen ‘de Zoon des mensen zien komen op de wolken van de hemel met kracht en grote heerlijkheid’, zoals de Heer zelf gezegd heeft in Mattheüs 24:30.

Voorafgaand aan het Nieuwe Testament werd het Gr. woord *epifaneia* in heidense Griekse teksten gebruikt om een manifestatie van een heidense godheid aan te duiden. Men geloofde bijvoorbeeld een vijand overwonnen te hebben of van een ziekte te zijn genezen door de plotselinge verschijning van zo'n godheid in kracht.

Luisterrijk

'Luisterrijk' is de vertaling van Gr. *epifanes*. Het komt alleen voor in Handelingen 2:20, waar sprake is van 'de grote en luisterrijke (SV, NBG en VH vertalen 'doorluchtige') dag van de Heer'. De vertaling 'stralende' (NBV) is absoluut onjuist. Het gaat bij de komende dag van de Heer bepaald niet om een gewone zomerse dag, maar om de dag waarop de Heer Jezus met macht en majesteit zal verschijnen. Niet zomaar het schijnen van de zon, maar de Heer Jezus als de zon der gerechtigheid zal die dag kenmerken. Het Gr. *epifanes* heeft namelijk de betekenis 'plotseling verschijnend', 'in het volle zicht', 'prominent', 'opvallend', 'opmerkelijk', 'beroemd', 'met distinctie', 'zich onderscheidend'.

In het verleden zijn er wel koningen geweest die het wat hoog in de bol hadden en zichzelf daarom de bijnaam 'Epifanes' gaven – daarmee gaven ze aan dat zij zichzelf zagen als een onder de mensen verschijnende godheid. De bekendste is Antiochus IV Epifanes (175-164 v. C.), die zich in Jeruzalem tegenover de God van Israël en tegenover de Joden schandelijk heeft gedragen. Wat een contrast met

onze Heer Jezus Christus, die eens zal verschijnen om op die luisterrijke, in alles door Hem gekenmerkte en naar Hem genoemde dag zal verschijnen 'om op die dag verheerlijkt te worden in zijn heiligen en bewonderd te worden in allen die hebben geloofd' (2 Thess. 1:10).

Vertalen, verklaren of beide?

Onder Bijbelvertalers en Bijbeluitleggers zal het altijd een belangrijke vraag blijven of vertalen en verklaren in elkaars verlengde liggen of juist strikt van elkaar moeten worden onderscheiden. Interessant is dat in het Grieks beide noties door hetzelfde woord worden uitgedrukt. Ook in het Nieuwe Testament is dit zichtbaar. We zullen de relevante plaatsen nalopen.

Hermèneuoo

Het werkwoord *hermèneuoo* betekent ‘vertalen’ in Joh. 1:42 (‘Wij hebben de Messias gevonden – wat vertaald is: Christus’); 9:7 (‘Ga heen, was u in de vijver Siloam – wat vertaald wordt: uitgezonden’). In Hebr. 7:2 heeft dit woord echter een dubbele betekenis. In de Telosvertaling is vertaald ‘naar de uitleg [van zijn naam]’, en in de samenhang blijkt dat er sprake is van twee verschillende *vertalingen* en tevens *interpretaties* van de naam Melchizedek.

Hiermee hangt het woord *hermèneia* samen, dat in 1 Kor. 12:10 (‘uitlegging van talen’) en 14:26 (‘heeft een taal, heeft een uitlegging’) voor komt, alsook het woord *hermèneutès*, dat in de Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta, in Gen. 42:23 wordt gebruikt als aanduiding

van de 'tolk' die de broers van Jozef nodig hadden om met de Egyptenaren te kunnen communiceren.

Dièrmèneuoo

Dit werkwoord is in de praktijk synoniem met het vorige. Het heeft dan ook de zelfde twee betekenissen. De pure betekenis 'vertalen' zien we in Hand. 9:36 ('Tabitha, wat vertaald wil zeggen: Dorkas (of: gazelle)'). Interessant is dat Lukas in zijn evangelie de andere betekenis gebruikt, en wel op zo'n manier dat echt geen twijfel mogelijk is. In Luk. 24:27 staat: 'En te beginnen met Mozes en alle profeten *legde Hij hun uit* wat in al de Schriften over Hem stond'. De Heer zal in dit geval Schriftplaatsen hebben geciteerd en ook toegelicht, in die zin dat Hij heeft laten zien hoe ze op Hem betrekking hadden. In die zin heeft Hij deze plaatsen 'vertaald', oftewel ze begrijpelijk gemaakt voor de Emmaüsgangers. Hiermee loste Hij evenwel geen taalprobleem op, maar een begripsprobleem.

Dit zelfde woord wordt ook gebruikt in verband met de talen in 1 Korinthe 12 en 14. Paulus schrijft in 12:30 'Spreken allen soms in talen? Zijn allen soms uitleggers?' In 14:5 staan in verband met het spreken in talen de woorden 'tenzij hij het uitlegt'. Zie ook 14:13 ('Daarom moet hij die in een taal spreekt, bidden dat hij het mag uitleggen') en 14:27 ('en laat één het uitleggen'). Iemand die tot uitleggen in staat is, wordt een 'uitlegger' (Gr. *dièrmèneutès*) genoemd. De hier bedoelde activiteit zal echter allereerst

‘vertalen’ betekenen. . In 14:11 staat namelijk: ‘Als ik nu de betekenis van het geluid niet ken, zal ik voor hem die spreekt, een vreemdeling zijn, en hij die spreekt, zal voor mij een vreemdeling zijn’. ‘Vreemdeling’ is Gr. *barbaros*, oftewel een brabbelaar, iemand die geen Grieks sprak. Het gaat erom dat de woorden allereerst verstaan worden. Zie ook vs. 9: ‘als u door de taal geen verstaanbaar woord geeft, hoe zal men weten wat gesproken wordt?’. Maar het daar gebruikte woord ‘verstaanbaar’ (Gr. *eusèmos*) betekent ook ‘begrijpelijk’ of ‘duidelijk’, en ‘weten’ kan ook ‘begrijpen’ betekenen! Een goede vertaling is kennelijk een vertaling die tevens tot duidelijkheid, oftewel tot tekstbegrip leidt. En dan zitten we weer dicht bij de betekenis ‘verklaring’. Vertalen blijft moeilijk!

Vijf imperatieven van Paulus

Imperatieven?

Misschien vraagt u zich af wat ‘imperatieven’ zijn. Een imperatief is een gebiedende wijs. Dat is de werkwoordsvorm die we gebruiken als we iemand een opdracht geven, zoals ‘Kom!’ of ‘Doe dit!’ of ‘Laat dat!’. Deze WoordStudie gaat niet over één bepaald Grieks woord, maar over vijf imperatieven. Paulus geeft de Korinthische gelovigen aan het eind van zijn tweede brief aan hen een vijftal belangrijke opdrachten mee. Hij schrijft het volgende: *‘Overigens, broeders, verblijdt u, wordt volmaakt, weest getroost (beter: weest vermaand, in de zin van: laat u vermanen), weest eensgezind, houdt vrede; en de God van de liefde en vrede zal met u zijn’* (2 Korinthe 13:11).

Vijf op een rij

De apostel richt deze vijf oproepen aan de hele gemeente in Korinthe. Hij spreekt hen aan als ‘broeders’ (vs. 11; zo ook in 1:8; 8:1), en herinnert hen alleen al door dit woord te kiezen liefdevol aan het feit dat zij, ondanks alle spanningen en verdeeldheid waarover hij hun heeft onderhouden, verbonden zijn met de Heer, met elkaar en

met hemzelf. Paulus geeft hun vanuit dat gezichtspunt een vijftal aansporingen. Hij wil graag dat zij

- 1) *blij zijn*: dat betekent bij Paulus blij zijn in de Heer; zie Filippi 3:1; 4:4.
- 2) *vast aaneengesloten*: vgl. vs. 9, waar dit een gebedsonderwerp van Paulus blijkt te zijn. Hier is het vast aaneengesloten zijn: de verantwoordelijkheid van de Korinthiërs zelf. De wetenschap dat Paulus voor hen bidt, mag voor de Korinthiërs dus geen verandering vormen zelf actief mee te werken aan de verhoging van zijn gebed!
- 3) *zich laten vermanen*: bijv. om de berouwvolle ontuchtige van hun liefde te verzekeren (2:8), of om de genade van God niet vergeefs te ontvangen (6:1), om royaal te geven voor arme medegelovigen (8-9), om Paulus' apostelschap serieus te nemen (10:1vv.), om hun relatie met hemzelf te herstellen (10-13).
- 4) *eensgezind zijn*: vgl. 12:20, waar blijkt dat eensgezindheid in de Korinthische gemeente ver te zoeken was.
- 5) *in vrede met elkaar leven*: zie opnieuw 12:20. Ook de discipelen en de gelovigen in Thessalonika hadden deze vermaning nodig (Markus 9:50; 1 Thessalonika 5:13).

Een belofte

Vervolgens belooft Paulus dat de God van de liefde en vrede dan met hen zal zijn. God, die Zelf door liefde en vrede wordt gekenmerkt, zal deze liefde en vrede ook aan de Korinthiërs geven. Iets soortgelijks schrijft hij de Thessalonikers: ‘Moge nu de Heer van de vrede Zelf u altijd op elke manier vrede geven’ (2 Thessalonika 3:16).

Nog een opdracht

Eigenlijk zijn het zes imperatieven. Maar die zesde, die Paulus na de hierboven genoemde belofte schrijft, staat meer op zichzelf: ‘Groet elkaar met een heilige kus’ (2 Korinthe 13:12).

Hij roept hen dus op elkaar te kussen, en wel ‘met een heilige kus’ (vs. 12) - wat natuurlijk pas oprecht zou kunnen gebeuren als de in 12:20 genoemde ondeugden zouden zijn opgeruimd. Over het elkaar groeten ‘met een heilige kus’ had Paulus ook geschreven aan het eind van zijn eerste brief (1 Korinthe 16:20). Voor de Thessalonikers had hij de zelfde boodschap (1 Thessalonika 5:26). Paulus legt de nadruk op de *heiligheid* van de kus, terwijl Petrus meer het accent legt op de *liefde* die daarin wordt uitgedrukt; hij roept de gelovigen op elkaar te groeten ‘met een liefdekus’ (1 Petrus 5:14). Gaat het kussen van uw broeder of zuster u net iets te ver? Cultuurverschil, zegt u? Geeft niet: vervang

dan, als het gaat om de toepassing voor uzelf, in deze teksten 'kus' door 'hand' - maar de les blijft gelijk.

Voor de doden gedoopt

In 1 Korinthe 15:29 doet Paulus een opmerkelijke uitspraak, waar al veel uitleggers zich het hoofd over hebben gebroken. Hij schrijft daar: *‘Wat zullen anders zij doen die voor de doden worden gedoopt, als doden helemaal niet opgewekt worden? Waarom worden zij dan voor hen gedoopt?’*. De moeilijkheid zit hem natuurlijk in het voorzetsel ‘voor’, dat beide keren de vertaling is van het Griekse *huper*.

Wat betekent *huper* gewoonlijk?

De meest voorkomende betekenis van *huper*, gevolgd door een genitivus (=2^e naamval), is ‘voor’ in de zin van ‘niet tegen’, ‘ter wille van’, ‘ten behoeve van’; zie de volgende kleine selectie: Mark. 9:40; 14:24; Joh. 6:51; 17:19; Rom. 8:31; 16:4; 1 Kor. 1:13; 4:6; 12:25; Gal. 1:4; Ef. 3:1; Hebr. 2:9. Paulus is degene die dit voorzetsel verreweg het vaakst in de hier genoemde betekenissen gebruikt.

Welk probleem doet zich voor?

Als we de gewone betekenis, die *huper* ook bij Paulus meestal heeft, in 1 Kor. 15:29 nemen, zegt de apostel eigenlijk dat het mogelijk is dat christenen zich laten dopen ten behoeve

van overledenen. Onder de vroege kerkvaders vinden we de veronderstelling dat deze overledenen kennelijk niet gedoopt waren, en daardoor het risico liepen dat zij, als anderen zich niet voor hen lieten dopen, niet zouden ontstaan of zelfs verloren zouden gaan. De mormonen ontleen aan deze tekst hun praktijk zich voor overledenen te laten dopen. Er zijn ook tegenwoordig veel uitleggers die denken dat Paulus hier iets dergelijks leert, al erkennen ze dan meteen dat ze de apostel wellicht niet helemaal goed begrijpen. Een probleem daarbij is echter dat deze gedachte volledig strijdig is met het onderwijs van de apostel over de doop. De doop vindt namelijk nimmer plaats met het oog op of in het voordeel van anderen, en zeker niet met het oog op doden.

Noodoplossingen

Niemand minder dan Luther kwam op de gedachte dat *huper* hier ‘boven’ zou moeten betekenen. Hij veronderstelde dat Paulus sprak over doopplechtigheden op begraafplaatsen, waarbij men dan letterlijk ‘boven de doden’, namelijk boven hun graven, gedoopt werd. Nu kan *huper* wel ‘boven’ betekenen, maar dan moet het gevolgd worden door een accusativus (=4^e naamval), als in Ef. 1:22 (‘over’), en dat is hier niet het geval. Een andere ‘oplossing’ was dat Paulus met ‘de doden’ de eigen, nu nog levende, maar in de toekomst dode lichamen van de gelovigen zou

bedoelen. Als Paulus dat bedoeld had, zou hij zijn woorden beslist anders gekozen hebben!

Wat bedoelde Paulus?

Gelukkig zijn er in de 19^e eeuw uitleggers geweest die begrepen wat Paulus bedoelde. Zij ontdekten dat *hyper* + genitivus ook bij Paulus nog een andere betekenis, namelijk *in plaats van* kan hebben. Bewijsplaatsen daarvoor zijn 2 Kor. 5:20 ('Wij zijn dan gezanten *voor* Christus, terwijl God als het ware door ons maant. Wij bidden *voor* Christus:Laat u met God verzoenen'), en Filémon:13 ('Ik had hem bij mij willen houden, opdat hij mij *namens* u zou dienen in mijn gevangenschap voor het evangelie').

Als we 1 Kor. 15:29 zo lezen, blijkt de apostel in dit totale verband – het onderwijs over de opstanding - het volgende te zeggen: 'De gelovigen die zich laten dopen, en daardoor de open plaatsen in de gelederen aanvullen die ontstaan zijn door het ontslapen van gelovigen, zouden volstrekt zinloos handelen als zij via de doop de positie gaan innemen van mensen die blijkbaar als enige beloning voor hun geloof de dood, zonder verdere toekomstverwachting, ontvangen hebben. Maar gelukkig is er een opstanding, en daardoor is het niet zinloos zich in plaats van de ontslapen gelovigen te laten dopen en zo de gelederen hier op aarde weer op sterkte te brengen'.

Vrijgelaten en vrij

‘Want de slaaf die in de Heer geroepen is, is een vrijgelatene van de Heer; evenzo is de vrije die geroepen is, een slaaf van Christus’ (1 Korinthe 7:22).

In de geciteerde tekst worden woorden letterlijk en figuurlijk gebruikt. De onderstreepte woorden ‘slaaf’ en ‘vrije’ zijn letterlijk gebruikt. In de stad Korinthe, in Paulus’ tijd de hoofdstad van de Romeinse provincie Achaia (Griekenland), bevonden zich naast vele vrije burgers ook veel slaven. Dat was een heel normale situatie in het Romeinse rijk. Dus ook in ‘de gemeente van God die in Korinthe is’ (1 Kor. 1:1) waren zowel slaven als vrijen. Dat was een belangrijk verschil als het gaat om de maatschappelijke positie, maar in de gemeente mocht dat geen rol spelen, om de reden die Paulus in de hierboven geciteerde uitspraak geeft. Daar zegt hij dat een letterlijke slaaf tegelijk een vrijgelatene is, en een vrij een slaaf. In het gewone leven kon dat natuurlijk niet: men kon slechts één status bezitten, geen twee. Het geheim zit hem natuurlijk in de toevoegingen ‘in de Heer geroepen’, ‘van de Heer’ en ‘van Christus’.

Gewoon omgedraaid?

Heeft Paulus in zijn opmerking de zaken nu gewoon omgedraaid, en iemand die letterlijk een slaaf is een figuurlijke vrije genoemd, en een letterlijk vrije vervolgens als een figuurlijke slaaf getypeerd? Waarbij het woord 'figuurlijk' dan moet worden gelezen als 'in geestelijke zin'? Dat geeft een prima uitleg van de genoemde tekst, maar het is net niet helemaal wat er staat.

Geen twee, maar drie statussen

Er is in 1 Kor. 7:22 namelijk niet sprake van twee statussen – slaaf en vrije -, maar van drie: slaaf, vrijgelatene en vrije. Slaven en vrijen komen we, zoals gezegd, vaker in de Schrift tegen, maar vrijgelatenen slechts één keer, en wel in deze tekst!

Wat is een letterlijk vrijgelatene?

Simpel gezegd is een vrijgelatene (Gr. *apeleutheros*) iemand die doorgaans eerst slaaf geweest is, en vervolgens om welke reden dan ook door zijn meester is vrijgelaten. Een vrijgelatene was dan ook geen slaaf meer, maar had nog niet alle rechten van een vrije, oftewel van een vrijgeborene. Dat gold pas voor zijn kinderen. Zijn ex-meester was nu geworden wat de Romeinen zijn *patroon* noemden, wat de mooie betekenis heeft van 'als een vader'. Deze patroon werd geacht zijn ex-slaaf (zijn vrijgelatene, oftewel

zijn cliënt) te beschermen en te helpen, in alle denkbare opzichten. Omgekeerd werd de vrijgelatene geacht zijn ex-meester op diens verzoek praktisch te dienen of op hem te stemmen in verkiezingstijd. Dit stond overigens nergens zwart op wit, en toch functioneerde dit systeem heel goed. De Romeinen zeiden dat het gebaseerd was op *fides*, dat 'trouw' of 'vertrouwen' betekent. De patroon, de ex-meester dus, had zijn vrijgelatene dus eerst gekocht en hem vervolgens vrijgelaten. De status van beide veranderde, de voorgeschiedenis natuurlijk niet. Kijkt u maar naar de brief aan Filémon. De brief is gericht aan Filémon, rechtmatig eigenaar van Onésimus. Hij zal hem ooit gekocht hebben. Als Filémon gedaan heeft wat Paulus lijkt te suggereren - namelijk Onésimus vrijlaten -, dan is er nog meer gebeurd dan wat door Paulus wordt beschreven. Ze zijn inmiddels al broeders van elkaar geworden. Maar als Onésimus daarna ook is vrijgelaten, is hij ook nog eens de vrijgelatene (oftewel cliënt) van zijn patroon (ex-meester) Filémon geworden!

Wat is een 'vrijgelatene van de Heer'?

U voelt hem aankomen. De Heer heeft ons eerst gekocht, namelijk met de prijs van zijn bloed. Die slavernij waarin wij vervolgens kwamen – de Heer was immers onze Eigenaar! – was overigens de beste die we ons maar konden denken! Paulus noemt zich diverse keren dan ook terecht en met dankbaarheid 'slaaf van Christus', en zo typeert hij

in 1 Kor. 7:22 ook elke gelovige. Maar we zijn tegelijkertijd – dat kan alleen de Heer uitdenken! – *vrijgelatenen van de Heer!* Hij mag van ons, zijn vrijgelatenen (zijn cliënten!) verwachten dat we Hem vrijwillig en met vreugde dienen, en Hij, de volmaakte patroon, voorziet ons van al het nodige, en laat ons de vrijheid genieten als vrijgelatenen *van Hem!* En dat alles op basis van zijn *fides*, zijn trouw. Maar willen we Hem niet dolgraag ook van onze kant trouw dienen?

Wat betekent 'broeders'?

Broeders = broeders en zusters?

Regelmatig valt tegenwoordig de gedachte te beluisteren dat overal waar in het Nieuwe Testament 'broeders' (Gr. *adelphoi*) staat, dit eigenlijk als 'broeders en zusters' moet worden gelezen, omdat in het Grieks die betekenis in het gebruikte woord ingesloten zou zijn. Dit is op zijn minst een onzorgvuldigheid. De vuistregel is namelijk, dat 'broeders' alleen dan kan worden gelezen als 'broeders en zusters', *als uit de samenhang niet het tegendeel blijkt!* Dat moet dus per geval worden onderzocht. In Hand. 10:23 worden in het licht van vss. 5,7,17,20 en 11:12 met 'broeders' uitsluitend mannen aangeduid. Ook in Hand. 15:1 zijn 'de broeders' mannen, want vrouwen werden in het jodendom niet besneden. In 1 Kor. 14:26 vertaalt de NBV het woord 'broeders' als 'broeders en zusters'. Hier wordt inderdaad het geheel van broeders en zusters aangesproken - het onderwijs is immers voor de *hele* 'gemeente van God die in Korinthe is' (1:2) van belang! - maar vanaf vs. 34 blijkt nou juist dat *niet* alle in het daaraan voorafgaande gedeelte beschreven handelingen automatisch ook door zusters kunnen worden verricht. Voorzichtigheid is dus geboden.

Broeders = leerlingen?

Een Bijbelvertaling behoort nauwkeurig te zijn en niet zomaar uitleg als vertaling te presenteren. De meeste lezers kunnen dat immers niet controleren. Met name de NBV kiest regelmatig voor interpreterende weergaven. Behalve dat in deze uitgave bijzonder vaak het Gr. *adelphoi* wordt vertaald als ‘broeders en zusters’ komt ook de vertaling ‘leerlingen’ veelvuldig voor; zo bijvoorbeeld in Hand. 17:6,10,14; 18:27 (hier vertaalt men het daarnaast voorkomende woord ‘discipelen’, wat wél echt ‘leerlingen’ betekent, als ‘gemeenteleden’); 28:14,15; vgl. ook de vertaling ‘gelovigen’ in Hand. 21:17. De Naardense Bijbel vertaalt interessant genoeg hier ineens ‘broeders en zusters’, terwijl in de hiervoor genoemde plaatsen steeds keurig ‘broeders’ is vertaald.

Voorbeeld van een speculatieve keuze

Soms is de vertaling ‘broeders en zusters’ echt speculatief en op niets gebaseerd. Als de apostel zijn brief aan de Filippiërs afsluit, schrijft hij ‘U groeten de broeders die bij mij zijn’ (Fil. 4:21). De NBV vertaalt hier zonder blikken of blozen ‘De broeders en zusters die bij mij zijn, laten u groeten’ – er staat zelfs geen voetnoot bij die aangeeft dat de toevoeging ‘en zusters’ onzeker is. Mijns inziens is die toevoeging vrijwel zeker onjuist. In Kol. 4:10 lezen we namelijk dat Paulus de groeten overbrengt van Aristarchus, een broeder die op dat moment Paulus’ medegevangene

is. Ook in de brief aan Filémon (:23) worden Aristarchus' groeten overgebracht, en in die brief wordt deze broeder geen *medegevangene* genoemd, maar wordt hij gerangschikt onder de *medearbeiders*. Bij Epafra, ook een broeder, is juist het omgekeerde het geval: in Kol. 4:12 wordt over zijn gevangenschap niet gesproken, maar in Filémon:23 wordt hij als enige een medegevangene van Paulus genoemd. Daaruit heeft men afgeleid dat deze broeders beurtelings vrijwillig Paulus' gevangenschap deelden. Tussen het schrijven van de brief aan de Kolossers en de brief aan Filémon zou dan net weer een wisseling hebben plaatsgevonden. Wie er verder in deze 'pool' meedraiden, weten we niet. Maar om nu zomaar te concluderen dat daar ook zusters bij waren, hoewel we alleen maar zekerheid hebben over enkele broeders, gaat veel te ver. Het is zelfs zeer onwaarschijnlijk dat Paulus' eigen huurwoning (Hand. 28:30), waar hij vastgeketend was aan 'de (waarschijnlijk steeds een andere) soldaat die hem bewaakte' (vgl. Hand. 28:16; Ef. 6:20) ook een prettige plek was voor een zuster of zusters. Ze worden in ieder geval niet genoemd, dus waarom zouden we hen er bij verzinnen?

Wie het kan vatten, laat hij het vatten!

De kerkvader Origenes van Alexandrië leefde van ongeveer 185-253. Over de ideeën en de invloed van deze markante theoloog zou veel te vertellen zijn. In deze WoordStudie wil ik echter stilstaan bij een bijzondere daad die Origenes volgens de kerkhistoricus Eusebius van Caesarea (260-340) heeft verricht, maar die volgens anderen slechts te herleiden is tot pure lasterpraat van zijn tegenstanders.

Oorspronkelijke betekenis

Eusebius vertelt in zijn *Kerkgeschiedenis* VI 8 dat Origenes in zijn jonge jaren de woorden van de Heer in Matt. 19:12 letterlijk heeft opgevat en zichzelf in het geheim gecastreerd heeft. Origenes zou deze zelfcastratie noodzakelijk hebben geacht om zonder problemen niet alleen met mannen, maar ook met vrouwen over goddelijke zaken te spreken. Wat zegt de Heer in genoemde tekst? *'Er zijn gesnedenen die zó uit de moederschoot geboren zijn; en er zijn gesnedenen die door de mensen zijn gesneden; en er zijn gesnedenen die zichzelf hebben gesneden om het koninkrijk der hemelen. Wie het kan vatten, laat hij het vatten'.*

Het woord 'gesnedenen' verdient onze aandacht. In het Grieks staat er *eunouchoi*, het meervoud van *eunouchos*. Dit woord bestaat uit twee delen, nl. *eunè* = bed, en *ouchos*, dat gevormd is van het werkwoord *echoo* = hebben, bewaken. De eunuch was dus oorspronkelijk de bewaker van het huwelijksbed van de koning, en concreet van zijn harem.

Eunouchos komt behalve in de hierboven genoemde plaats ook voor in Hand. 8:27,34,36,38 en 39. Daar is het vertaald met 'kamerling'. Deze kamerling was dus een gecasteerde man. In het oude oosten werden mannen die vrouwen moesten bewaken - de harembewakers, zoals we zojuist zagen - of die op een andere manier door hun hoge positie een bedreiging konden vormen voor de dynastie, gecasteerd. In Israël was castratie streng verboden. In Deut. 23:1 staat dan ook dat een ontmande niet in de gemeente des Heren mocht komen. In het Vrederijk zal deze uitsluiting ongedaan gemaakt worden; ontmanden zullen van de Heer in Zijn huis en binnen Zijn muren een gedenkteken en een naam krijgen, beter dan zonen en dochters, een eeuwige naam die niet zal worden uitgeroeid (Jes. 56:3-5).

Drie soorten gesnedenen

De Heer onderscheidt in Matt. 19:12 drie soorten gesnedenen:

Mannen die zo geboren zijn;

Mannen die op latere leeftijd door mensen zijn gesneden (=gecastreerd);

Mannen die zichzelf hebben gesneden om het koninkrijk der hemelen.

Onder deze laatste categorie gesnedenen (van *eunouchizoo* = tot eunuch maken, castreren) werden door de jonge Origenes mannen verstaan die zichzelf letterlijk gecastreerd hadden om daardoor een God gewijd leven te leiden. Daarom voltrok hij die handeling aan zichzelf – althans volgens Eusebius. Zo heeft de Heer deze woorden volgens de meeste uitleggers echter niet bedoeld. In het Oude Testament was het al niet toegestaan mannen te castreren. Maar bij de hele geest, de hele atmosfeer van het christendom zou een dergelijke zelfverminking al helemaal niet passen. De mens is immers als man en vrouw geschapen; zie Matt. 19:4.

Mensen die vrijwillig afzien van het huwelijk en daarmee van seksuele omgang, en die dat doen omdat het hun gegeven is (1 Kor. 7:7), laten zien dat zij dit thema van het zichzelf snijden om het koninkrijk der hemelen ‘vatten’- dat betekent niet alleen dat zij het begrijpen, maar ook - en vooral - dat ze het tot inhoud van hun leven maken, en het in die zin ‘(be)vatten’.

Xenos - vreemdeling of gast?

Voor velen van ons betekent de vakantieperiode een tijd van rust, maar ook van reizen naar al dan niet verre, maar wel vreemde oorden. Hoe voelen wij ons op zulke plaatsen? Als gasten of als vreemdelingen? En omgekeerd, hoe voelen de mensen zich die Nederland bezoeken? Sommigen van hen zien we in onze samenkomsten, vaak toegerust met een aanbevelingsbrief. Voelen zij zich daar gasten of vreemdelingen?

Deze WoordStudie gaat over het Griekse woord *xenos*, dat, u hebt het al geraden, zowel 'vreemdeling' als 'gast' kan betekenen. Tussen die beide betekenissen blijkt een mysterieus verband te bestaan. In de heidense oudheid was de *xenos* aan de ene kant een vreemdeling, tegenover wie men een bepaalde spanning voelde, de spanning van het onbekende, het bedreigende en toch ook weer verrassende. Aan de andere kant realiseerde men zich dat ook de *xenos* de voor hem vreemde omgeving als bedreigend kon ervaren. Zodra men dan ook merkte dat de *xenos* geen vijand was, voelde men zich verplicht hem op zijn gemak te stellen en deze 'vreemdeling' als een 'gast' te gaan behandelen - daar hebben we de tweede betekenis. Iemand kon dus vreemdeling blijven - hij kwam van elders, hij was anders,

‘vreemd’ - maar tegelijkertijd als gast behandeld worden en zich als gast welkom voelen.

In het Nieuwe Testament zien we beide betekenissen van het woord *xenos*, dat ook als bijvoeglijk naamwoord werd gebruikt. Dat een *xenos* vreemd of een vreemdeling was, blijkt bijv. in Matt. 25:35: ‘Ik was een vreemdeling en u hebt Mij opgenomen’. Voor de aangesproken groep mensen was de vreemdeling tevens en vanzelfsprekend gast, terwijl dat voor de in vs. 43 genoemden niet het geval was. Een duidelijk negatieve betekenis zien we in plaatsen als Hand. 17:18 (‘vreemde goden’), Hebr. 13:9 (‘vreemde leringen’), Ef. 2:12 (‘vreemdelingen van de verbonden van de belofte’) en zelfs 3Joh. :5, waar Gajus een compliment krijgt voor het feit dat hij trouw handelt jegens de broeders, ‘en dat jegens vreemdelingen’. De woordjes ‘en dat’ maken duidelijk dat het zelfs onder gelovigen niet vanzelfsprekend is dat men elkaar als ‘gasten’ behandelt. Elkaar? Jazeker, want *xenos* kan ook ‘gastheer’ betekenen: zie Rom. 16:23 (‘U groet Gajus, de gastheer van mij en van de hele gemeente’).

Van *xenos* in de betekenis ‘gast’ zijn diverse woorden afgeleid. In Rome beschikte Paulus zelfs als gevangene over een *xenia* (‘gast)verblijf’ (Hand. 28:23), en vanuit zijn eigen huurwoning vroeg hij Filémon hem *xenia*, ‘huisvesting’ (Filémon:22) te bereiden. In Handelingen is enkele keren sprake van *xenizo*, ‘huisvesten’, d. i. ‘gastvrij onthalen’, ‘laten logeren’, ‘gastvrijheid verlenen’ (10:6,18,23,32; 21:16). Op Malta (28:6) ontving de voornaamste van het eiland, Publius, een gezelschap van 276 schipbreukelingen

en verleende hen drie dagen vriendelijk gastvrijheid op zijn landerijen (27:37; 28:7). Dat hij dit 'vriendelijk' deed, was de moeite van het vermelden waard. Deze man was werkelijk *filoxenos*, lett. 'vreemdeling-lievend', oftewel 'gastvrij' (vgl. 1 Tim. 3:2; Tit. 1:8), en dat 'zonder mopperen' (1 Petr. 4:9). De Schrift spreekt over dit onderwerp reëel en nuchter: gasten gedragen zich immers niet altijd even dankbaar, en, laten we eerlijk zijn, de ene keer komt het verlenen van gastvrijheid ons beter uit dan de andere. Daarom treffen we aansporingen aan ons *toe te leggen* op de 'vreemdeling-lievendheid' oftewel 'gastvrijheid' (Rom. 12:13) - het gaat duidelijk niet vanzelf - alsook een aansporing de 'gastvrijheid' niet te *vergeten* (Hebr. 13:2).

Toch blijft op aarde zelfs de best behandelde gast een gast. Is het niet prachtig dat God ons niet de status van gasten heeft gegeven, maar ons gemaakt heeft tot Zijn huisgenoten (Ef. 2:19)? In het Vaderhuis zijn we geen gasten, ook geen eregasten, maar samen met de Zoon van de Vader (2Joh. :3) zullen we als zonen (Ef. 1:5) wonen in één van de vele woningen in het Huis van de Vader, als een Gemeente van eerstgeborenen (Hebr. 12:23), terwijl Christus voor altijd *de* eerstgeborene blijft onder vele broeders (Rom. 8:29).

Zakelijk taalgebruik in een persoonlijke brief

Paulus' brief aan Filémon is duidelijk een persoonlijke brief. Weliswaar is de brief ook aan andere, met name genoemde gelovigen gericht - ook aan de gemeente die in Filémons huis samenkomt -, maar degene die steeds rechtstreeks aangesproken wordt, is Filémon. Juist in zo'n brief verwachten we geen zakelijk taalgebruik. Of toch? Het gaat immers over een slaaf voor wie Paulus opkomt. Een slaaf, Onésimus, die tot bekering is gekomen, maar van wie de apostel zich realiseert dat deze voor zijn meester Filémon ook – en tot op het schrijven van deze brief zelfs uitsluitend – van economisch belang is. Dit zal meegespeeld hebben bij Paulus' woordkeus, die juist in deze brief af en toe zakelijk en sterk economisch getint is – zelfs in behoorlijk persoonlijke passages.

Partner

In vs. 17 schrijft Paulus: 'Als u mij dus voor [uw] deelgenoot houdt'. Het woord 'deelgenoot' (Gr. *koinoonos*) kan de betekenis hebben van 'zakelijke partner' (Luk. 5:10). Paulus heeft Filémon echter in vs. 1 als 'medearbeider' oftewel 'collega' aangeduid; zie beide woorden in 2 Kor. 8:23, waar Titus wordt aangeduid als Paulus' deelgenoot

en medearbeider. Het woord is verwant met ‘gemeenschap’ in Filémon vs. 6. Daar ging het om Filémons gemeenschap in het geloof. Paulus lijkt Filémon hier dus aan te spreken op diens waardering voor Paulus als medechristen en als werker voor de Heer, dus als collega van hemzelf.

Schuld

Paulus houdt er in vs. 18 rekening mee dat de verstoorde relatie tussen Onésimus en Filémon iets te maken heeft met ontvreemd of verkeerd besteed geld. Het kan zijn dat Onésimus zijn meester ‘iets schuldig is’. ‘Schuldig zijn’ (Gr. *ofeiloo*) is het normale woord voor het hebben van financiële schulden; zo o. a. in Matt. 18:28; Luk. 7:41. Paulus verbindt daaraan een interessante opmerking over een heel anders soort schuld die Filémon op zijn beurt aan Paulus heeft. Hij schrijft namelijk: ‘om u niet te zeggen dat u bovendien uzelf aan mij schuldig bent’. Letterlijk staat er. ‘om u niet te zeggen dat u bovendien ook (of: zelfs; Gr. *kai*) uzelf aan mij schuldig bent’. Deze uitspraak betekent zoveel als ‘even afgezien van de bijzondere schuld die u daarnaast zelf nog bij mij hebt uitstaan, namelijk uzelf’. Met deze opmerking lijkt de apostel te bedoelen dat Filémon direct of indirect door Paulus’ dienst tot bekering is gekomen en daarom een geestelijke schuld (en dus morele verplichting) aan Paulus heeft.

De woorden ‘om u niet te zeggen’ zijn een fraai voorbeeld van de stijlfiguur van de *praeteritio* = het voorbijgaan (‘nu

ga ik er nog maar aan voorbij dat. . . '). Juist door iets belangrijks quasi-terloops te noemen of te zeggen dat men er niet op ingaat, krijgt zo'n punt extra nadruk.

Betalen

Paulus gaat in zijn pleidooi voor Onésimus zelfs zo ver dat hij over diens schuld aan Filémon schrijft: 'breng dat mij in rekening', of 'reken mij dat toe'. Dit werkwoord (Gr. *ellogao*, elders *ellogeo*) komt verder alleen in Rom. 5:13 voor, maar wordt frequent gebruikt in papyri waarop economische transacties worden vastgelegd. Paulus staat garant voor de betaling, en schrijft: 'Ik, Paulus, heb het met mijn eigen hand geschreven, ik zal het betalen' (vs. 19). Uit deze woorden kan niet worden afgeleid of Paulus alleen deze toezegging of ook de rest van deze brief eigenhandig heeft geschreven; vgl. 1 Kor. 16:21; Gal. 6:11; Kol. 4:18; 2 Thess. 3:17. Het woordje 'ik' (Gr. *egoo*) staat apart uitgedrukt én vooraan, en heeft daardoor sterke nadruk. Even terzijde: deze hele zin vormt een prachtige illustratie van wat de Heer Jezus met onze schuld gedaan heeft!

Zalving, verzegeling en onderpand

In 2 Korinthe 1:18-19 spreekt Paulus over de inhoud van zijn prediking, en hij noemt daarbij de drie Personen van de Godheid. De apostel spreekt over de getrouwe God, die al Zijn beloften uiteindelijk realiseert in Zijn Zoon, Jezus Christus, tot verheerlijking van Zichzelf. God legt daarbij een bijzondere nadruk op de band tussen de gelovigen en Christus. In die zin bevestigt Hij hen in (of: tot) Christus (vs. 21), en dat is iets dat voortdurend plaatsvindt. God doet dat door de Heilige Geest met Wie Hij de gelovigen voorafgaand daaraan

1) gezalfd en

2) verzegeld heeft, en aan wie Hij

3) de Geest als onderpand in hun harten gegeven heeft.

De zalving met de Heilige Geest

Het begrip zalven (Gr. *chríoo*) komt in de Bijbel veelvuldig voor. In het Oude Testament worden koningen gezalfd (zie o. a. 1Sam. 9:16; 16:3,12v. ; 2Sam. 19:10; 1Kon. 1:34; 19:16), evenals de hogepriester, de priesters (zie o. a. Ex. 28:41; 30:30; Lev. 7:36), en profeten (1Kon. 19:16). Al

in het Oude Testament verwijst de zalfolie naar de Heilige Geest; zie 1Sam. 16:13; Jes. 61:1 (vgl. 42:1); Zach. 4:1-6, en dat vinden we ook in het Nieuwe Testament; vgl. Hand. 10:38 met 2 Kor. 1:21. Uit het feit dat God spreekt over 'Mijn gezalfden' (1Kron. 16:22; Ps. 105:15) kunnen we afleiden dat Hij mensen die Hij met Zijn Geest zalft, voor Zichzelf apart gezet en in Zijn dienst aangesteld heeft. Dat geldt heel in het bijzonder natuurlijk *de* Gezalfde, de Christus, die door Zijn zalving met de Heilige Geest gemachtigd werd Zijn bijzondere zending te vervullen (Luk. 4:18; Hand. 4:27; 10:38).

Als het om de Nieuwtestamentische gelovigen gaat, zou men dus kunnen zeggen: bij de zalving met de Heilige Geest gaat het om de waardigheid van de gelovigen in hun relatie met God. Deze zalving heeft ook een bijzondere uitwerking op de gelovigen: door de zalving vanwege de Heilige (= God) beschikken zij over volmaakte, rechtstreeks van God afkomstige kennis betreffende het eeuwige leven, de gemeenschap met de Vader en de Zoon (1 Joh. 2:20,27).

De verzegeling met de Heilige Geest

Dat gelovigen Gods eigendom zijn en dat God dus als Enige bevoegd is over hen te beschikken wordt uitgedrukt door het begrip *verzegeling*. In de oudheid diende een zegel (Gr. *sfragis*), dat op een voorwerp of document was aangebracht, als wettelijke bescherming en garantie van echtheid of geldigheid, vooral in relatie tot een eigendom.

Een zegel maakte een document rechtsgeldig - vergelijk onze handtekening - en een voorwerp dat verzegeld was, gold als eigendom van de houder van het zegel. Alleen de houder van het zegel was bevoegd om te verzegelen (Gr. *sfragizoo*), en om vervolgens over het verzegelde voorwerp te beschikken. Ook kon men met een zegel voorkomen dat een document door onbevoegden werd gelezen, want slechts de eigenaar van het zegel was bevoegd het te verbreken; vgl. Jes. 29:11; Openb. 5:1-5. Iets vergelijkbaars zien we bij de leeuwenkuil waarin Daniël werd geworpen (Dan. 6:18), en bij het graf van de Heer Jezus (Matt. 27:66): verzegeling voorkwam hier opening door onbevoegden.

God verzegelt de Nieuwtestamentische gelovigen met Zijn Geest als zij tot geloof komen (Ef. 1:13). Als God mensen met Zijn Geest verzegelt, maakt Hij hen daarmee tot Zijn onvervreemdbaar bezit, dat Hij op deze manier veilig stelt; zie Ef. 4:30, en vgl. voor de gedachte van 'veilig stellen' Openb. 7:3-8; 9:4. Uit het feit dat God de moeite neemt mensen zo te verzegelen, laat Hij tevens zien dat zij kostbaar voor Hem zijn. Het accent valt bij de verzegeling van mensen dus op de waarde die zij hebben in de ogen van God. Ook de Heer Jezus is aan het begin van Zijn openbaar optreden, namelijk toen Johannes Hem doopte, door God verzegeld met de Heilige Geest (Johannes 6:27); de Vader heeft zo laten zien hoeveel de Zoon voor Hem betekende, hoe waardevol Hij voor Hem was.

De Heilige Geest als onderpand

God heeft het onderpand van de Geest - oftewel de Geest als onderpand - in de harten van de gelovigen gegeven (2 Kor. 1:22; 5:5). Elders spreekt Paulus over 'de Heilige Geest van de belofte, die [het] onderpand is van onze erfenis, tot [de] verlossing van de verkregen bezitting, tot lof van zijn heerlijkheid' (Ef. 1:13-14). Zo'n onderpand (Gr. *arraboon*) fungeerde als aanbetaling, en vormde de garantie dat uiteindelijk het volle bedrag van de transactie werd betaald. Deze vooruitbetaling was altijd kleiner dan het uiteindelijke bedrag dat voldaan werd, m. a. w. het gegeven onderpand vormde een permanente verwijzing naar het substantiële bedrag dat nog kwam. Door nu al als onderpand de Heilige Geest in de harten van de gelovigen te geven garandeert God de gelovigen op de meest persoonlijke manier de uiteindelijke vervulling van Zijn grote beloften (zie 2 Kor. 1:20) in de toekomst. In de LXX treffen we het woord aan in Gen. 38:17,18,20.

Zelfbeheersing

Het onderwerp 'zelfbeheersing' is in onze moderne tijd niet populair. Zonder blikken of blozen wordt vrij algemeen beweerd dat men beter aan zijn of haar natuurlijke verlangens kan toegeven dan ze onderdrukken, 'want dat leidt alleen maar tot frustratie'. In deze WoordStudie onderzoeken we wat zelfbeheersing is, en hoe in het Nieuwe Testament over zelfbeheersing wordt gedacht. We gaan ditmaal uit van de Griekse woorden.

Enkratès

Het woord dat het beste als uitgangspunt kan dienen, is *enkratès*, dat slechts eenmaal voorkomt (Titus 1:8) en als 'matig' is vertaald. Het is een van de voorgeschreven kenmerken in de profielschets van een oudste of opziener. In dit woord zitten de elementen *en* en *kratos*, resp. 'in' en 'macht'. Daarbij moet 'zijnde' of 'hebbende' worden gedacht. Het woord geeft dus aan 'in een toestand van macht zijnde' of 'macht in [zichzelf] hebbende', namelijk over zichzelf.

Akratès

Dit woord is het tegenovergestelde van het hierboven besproken woord. Ook dit woord komt slechts eenmaal voor, en wel in de betekenis 'onbeheerst' (2 Tim. 3:3). Het staat in de reeks kenmerken van de naamchristenen in de laatste dagen. Dat zijn immers de mensen die ogenschijnlijk godsvrucht hebben, maar de kracht ervan verloochenen (2 Tim. 3:5). Zelfbeheersing is pas echt functioneel als die beoefend wordt in de kracht van de godsvrucht en dus plaatsvindt in het dienen van God en niet als doel op zichzelf. Wie dat laatste uit het oog verliest, komt terecht in vruchteloze ascese; zie 1 Tim. 4:3, waar staat: 'Zij verbieden te trouwen [en gebieden] zich van voedsel te onthouden, dat God geschapen heeft om met dankzegging te worden genuttigd door hen die geloven en de waarheid kennen'.

Enkrateia

Het hier gebruikte woord 'zelfbeheersing' viel niet goed bij de Romeinse stadhouder Felix. Paulus stelde dit begrip aan de orde, in samenhang met rechtvaardigheid en het toekomstig oordeel (Hand. 24:25). Zelfbeheersing was niet bepaald een deugd die Felix beoefende, en dat gold ook voor rechtvaardigheid. Daarom had Paulus een duidelijke reden hem te wijzen op het toekomstig oordeel.

Echte zelfbeheersing is een vrucht van de Geest (Gal. 5:23). Zelfbeheersing is geen middel om behouden te

worden, maar behoort een kenmerk te zijn van mensen die door de Geest leven en daarom ook door de Geest willen wandelen (Gal. 5:25). Zij behoren daar, wat hun eigen verantwoordelijkheid betreft, doelbewust naar te streven; zie 2 Petr. 1:6.

Akrasia

Dit is het woord dat in Matt. 23:25 voorkomt en daar vertaald is met 'onmatigheid'. De Heer Jezus typeert en veroordeelt met dit woord het niet wedergeboren innerlijk van de huichelachtige schriftgeleerden en farizeeërs.

In 1 Kor. 7:5 wordt het woord niet zozeer gebruikt om een zonde als wel om een zwakheid aan te duiden. Het kan het beste weergegeven worden als 'het-zich-niet-(kunnen)-onthouden', of als 'gebrek aan zelfbeheersing'. Het gaat daar om de op zichzelf door God gegeven vreugde van de seksuele omgang binnen het huwelijk. Als de echtelieden echter voor een tijd van dit voorrecht afzien om zich aan het gebed te wijden, moet dit niet te lang zijn om elkaar niet in gevaar te brengen. De satan kent ook de zwakte van gelovigen en kan hen daardoor gemakkelijk tot zonde brengen – in dit geval de zonde van buitenechtelijke seks.

Enkrateuomai

Dit is het werkwoord dat het zichzelf beheersen als handeling aangeeft. Het is in 1 Kor. 7:9 weergegeven als

‘zich kunnen onthouden’. Ook hier wordt het niet als een zonde maar als een zwakheid gezien, waarvoor echter wel een oplossing moet komen. Voor wie zich in seksueel opzicht niet kan beheersen, is de door God aangewezen ‘oplossing’ het huwelijk.

De betekenis ‘zich onthouden’ treffen we aan in 1 Kor. 9:25, waar Paulus een prachtige motivatie voor zelfbeheersing geeft: ‘Ieder die aan een wedstrijd deelneemt, onthoudt zich (of: beheerst zich) in alles; dezen dan, opdat zij een vergankelijke kroon ontvangen, maar wij een onvergankelijke’.

Zingen

Wie zingen er?

Toen ik nog jong was, hield mijn vader mij al voor dat zingen iets is dat hoort bij *verloste mensen*. Hij onderbouwde deze bewering met de - in mijn ogen nog altijd zeer bruikbare - ‘regel van de eerste vermelding’. In dit geval betekende het dat hij verwees naar de eerste keer dat er in de Bijbel sprake is van zingen, dat is Exodus 15. Daar staat in vers 1: ‘Toen zong Mozes met de Israëlieten de Here dit lied, en zij zeiden... etc.’. En passant wees hij mij erop dat uit de vermelding van de woorden ‘en zij zeiden’ bleek dat de tekst van het lied belangrijker was dan de melodie. Voor dit soort onderwijs ben ik mijn vader, die in 2005 in Christus is ontslapen, nog altijd dankbaar.

Wat zingen zij?

Mozes leert zijn uit Egypte verloste volksgenoten hun Verlosser te eren in een lied waarvan we de tekst nog volledig kunnen nalezen. In Egypte hadden de Israëlieten geen aanleiding gezien om te zingen. Integendeel, daar hebben zij gezucht, geschreeuwd, om hulp geroepen en

geklaagd (Exodus 2:23-24). Maar de Heer hoorde hen, en Hij gaf hun vervolgens alle aanleiding om te zingen!

Ook in het Nieuwe Testament wordt slechts door gelovigen, verlost en dus, gezongen. Maar veel Schriftplaatsen over dit onderwerp zijn er niet. Paulus spreekt twee keer over zingen, en wel in Efeze 5:19 en in Kolosse 3:16. Verder wordt er uitsluitend gezongen in het boek Openbaring. Allereerst in 5:9-10, waar staat dat de vierentwintig oudsten (de oude en nieuwtestamentische gelovigen) in de hemel een nieuw lied zullen zingen. De tekst van dit aanbiddingslied is al bekend.... ! Ook de 144000 in Openbaring 14:3 zullen een nieuw lied zingen, maar dan op aarde, op de berg Sion (vs. 1). Alleen zij zullen het lied kunnen leren; die wordt dan ook niet bekendgemaakt.

Het is opmerkelijk dat ook als er voor het laatst in de Bijbel gezongen wordt, het lied van Mozes wordt genoemd, met daarbij het lied van het Lam. Van dat laatste lied wordt de tekst gegeven.

Zijn er nog andere liedteksten uit het NT bekend?

Van vier passages in het Nieuwe Testament wordt door een aantal uitleggers vermoed dat ze eigenlijk de teksten van liederen zijn, dan wel dat ze daartoe te herleiden zijn. Het gaat om Efeze 5:14 ('Ontwaakt, u die slaapt, en sta op uit de doden, en Christus zal over u lichten'); 1 Tim. 3:16 ('Hij die geopenbaard is in het vlees, gerechtvaardigd in de

Geest, gezien door de engelen, gepredikt onder de volken, geloofd in de wereld, opgenomen in heerlijkheid'). Iets langer zijn de vermeende liederen waar Filippi 2:6-11 en Kolosse 1:15-20 op zouden teruggaan. Toch is dit allemaal pure speculatie. Het is volkomen onzeker of dit teksten van liederen zijn. Niets in de samenhang of in de teksten zelf wijst doorslaggevend in die richting.

Toegift: een christelijk lied uit de 3e eeuw

In het Egyptische plaatsje Oxyrrhynchus, zo'n 160 km ten ZW van Cairo, is een papyrus uit de 3^e eeuw gevonden die de Griekse tekst van een christelijk lied bevat, alsook de muzieknotatie. De officiële aanduiding is POxy 1786. U kunt het beluisteren als u aanklikt: <http://www.youtube.com/watch?v=qLYfLEZW3bc>.

De enigszins gehavende tekst lijkt het volgende te betekenen:

*Laat het stil zijn,
Laat de lichtdragende sterren niet schijnen,
Laat de winden en alle bruisende rivieren tot rust komen
Als wij de Vader, de Zoon en de Heilige Geest prijzen.
En laat alle krachten toevoegen: Amen, amen.
Kracht, lof altijd en heerlijkheid zij God,
De enige Gever van alle goede dingen. Amen, amen.*

Zoals Hij was...

Deze woorden staan in Markus 4:36. In de Telosvertaling (TE) luidt deze rekest als volgt: 'En met achterlating van de menigte namen zij Hem, zoals Hij was, in het schip mee'. Het zinnetje 'zoals Hij was' is intrigerend. Wat wordt ermee bedoeld? Hieronder volgen enkele studienotities.

Wie andere vertalingen van bovenstaande tekst raadpleegt, ontdekt opmerkelijke verschillen. Ik geef hier een overzicht van de aangetroffen vertaalvarianten in chronologische volgorde:

SV: namen Hem mede, gelijk Hij in het schip was

J. N. Darby, New Translation: they take Him with [them] as he was in the ship

NBG: namen hem, zoals Hij was, in het schip mede

VH (= 4^e druk Voorhoevevertaling): namen zij hem, zoals hij was, in het schip mee

TE: namen zij Hem, zoals Hij was, in het schip mee

HSV: en namen Hem, Die *al* in het schip was, mee

NBV: namen hem mee in de boot waarin hij al zat

NB: en nemen Hem zó met zich mee: hij is tóch al in die boot

Waarin verschillen de vertalingen nu?

1) In de vertaling van het Gr. woord *hoos*. Dat is door SV, Darby, NBG, VH, TE m. i. terecht vertaald als 'zoals'. Het woord is wegvertaald door de HSV, de NBV en gedeeltelijk door de Naardense Bijbel, en dat is erg jammer.

A. B. Bruce, in Robertson Nicoll's *The Expositors Greek Testament*, vertaalt 'as He was in the ship', en geeft met Latijnse aanduidingen aan dat dit betekent 'sine apparatu' (Bengel) en 'sine mora', dat betekent resp. 'zonder pracht of praal' en 'zonder uitstel'. Bruce geeft als commentaar dat hiermee aangeduid wordt op welke manier de wens van de Heer om naar de overkant over te steken, vervuld werd en eigenlijk een soort vlucht was over zee, aangezien het strand gevuld was met de menigte - die men daarom achterliet.

Blass-Debrunner-Rehkopf, in hun *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, bespreken deze plaats niet. Zij documenteren echter voor Gr. *hoos* uitvoerig de bekende betekenis 'zoals'; de betekenis 'omdat' noemen zij slechts op enkele plaatsen als mogelijkheid, bijv. Rom. 1:28; bij de paar andere plaatsen die zij geven vertaalt TE 'zoals'.

Ook Bauer bespreekt in zijn *Wörterbuch zum Neuen Testament* uitvoerig het Griekse voegwoord *hoos*. Met een overweldigende hoeveelheid voorbeelden laat hij zien dat de normale betekenis inderdaad 'zoals' is - en hij noemt

daarbij ook Markus 4:36! Slechts een enkele keer betekent het ‘toen’, bijv. in Luk. 1:23 en Joh. 2:9.

2) In de plaatsing van de woorden ‘in het schip’. Horen die nu bij ‘zij namen Hem mee’ of bij de woorden ‘zoals Hij was’? Grammaticaal kan het allebei. Blijkens Matt. 8:23 was de Heer eerder dan de discipelen in het schip; vgl. ook Luk. 8:22. Dit is geen ingrijpend verschil: het gaat erom dat ze Hem meenamen *zoals* (en niet: omdat) Hij [daar] was - in die hoedanigheid dus.

Wat betekent nu dat merkwaardige zinnetje ‘zoals Hij was’? Wat de *directe uitleg* betreft, zou je, zoals Bruce lijkt te doen, kunnen denken aan iets als ‘zonder Hem de kans te geven zich op de overtocht voor te bereiden’ – ze gaven Hem niet de gelegenheid zich te verkleeden, voedsel mee te nemen o. i. d. – of ‘vermoeid en al’, ‘ondanks Zijn vermoeidheid’ – de Heer zal vermoeid geweest zijn na een lange dag prediken. Wat de *toepassing* betreft, zouden we ons kunnen afvragen hoe wij Hem meenemen in ons individuele of gemeentelijke levenschip. Paulus signaleert in 2 Korinthe 11:4 het gevaar dat we iemand die een andere Jezus predikt dan de apostel gepredikt heeft, zonder probleem verdragen. Als we dat doen, nemen we Hem niet mee zoals Hij is. Om te weten of we de Heer Jezus meenemen ‘zoals Hij was’ (en is!), zullen we onze Bijbel moeten openen, wat we over Hem lezen in ons hart bewaren en ons leven naar Zijn wil inrichten – zodat Hij in alles de eerste plaats inneemt en door ons met liefde en dankbaarheid wordt gevolgd en gediend!

Index van Gr. woorden

A

| | |
|------------------------|----------|
| adelfoi | 211 |
| agapao | 145 |
| aioon | 124 |
| aioonios | 125, 127 |
| akrasia | 229 |
| akratès | 228 |
| akribeia | 153 |
| alfa | 18 |
| anaferoo | 117 |
| anaferoo epi | 119 |
| anagennaoo | 157 |
| anaginooskoo | 142 |
| angelia | 39 |
| angelloo | 40 |
| angelos | 38 |
| anhupokritos | 26 |
| anoothern | 156 |
| apeleutheros | 208 |
| apistoi | 106 |
| aporeoo | 190 |
| aporia | 191 |
| arkeomai | 184 |
| arkeoo | 184, 185 |
| arraboon | 226 |
| autarkeia | 186 |
| autarkès | 185 |

autos 185

B

barbaros 199

bios 139

boomos 162

C

charagma 183

chrìoo 223

D

dènarìon 138

diáboloi 51

diábolos 51

dièrmèneuoo 198

dièrmèneutès 198

doxa 187

doxan didonai 188

doxazein 187

dunamis 60

E

egoo 222

eilikrineia 159

eilikrinès 159

eis ton aìoona 127

eis tous aìonas 127

eis tous aìonas toon aìoonoon 127

ekeinos 58

ellogaoo 222

| | |
|---------------|-----|
| ellogeo | 222 |
| enhestèka | 45 |
| enhestèken | 45 |
| enkrateia | 228 |
| enkratès | 227 |
| enkrateuomai | 229 |
| epifainomai | 193 |
| epifainoo | 193 |
| epifaneia | 194 |
| epifanes | 195 |
| epispasmos | 79 |
| epispasthai | 78 |
| episunagoogè | 71 |
| euangelion | 40 |
| eunouchizoo | 216 |
| eunouchoi | 215 |
| eunouchos | 215 |
| eusèmos | 199 |
| eu-splanchnos | 123 |
| exègeomai | 54 |
| exodos | 82 |
| exupnizoo | 174 |

F

| | |
|---------------|--------|
| failonès | 138 |
| filagathos | 15 |
| filandros | 15 |
| filanthroopos | 16 |
| filarguros | 15, 16 |
| Filautos | 15 |
| filèdonos | 15 |

| | |
|--------------------------|---------|
| fileoo | 145 |
| filoneikos | 15 |
| filoprooteuoon | 16 |
| filostorgos | 15 |
| filoteknos | 16 |
| filotheos | 15 |
| filotimeomai | 41 |
| filoxenos | 15, 219 |
| fragellion | 137 |

G

| | |
|---------------------|-----|
| gennaomai | 156 |
| gongusmos | 150 |
| gongustai | 152 |
| gonguzoo | 149 |

H

| | |
|------------------------|--------|
| hermèneia | 197 |
| hermèneuoo | 197 |
| heterozugeoo | 105 |
| heterozugos | 105 |
| homos | 75 |
| homothumadon | 75 |
| hoos | 235 |
| hugiainoo | 89 |
| hugiès | 89 |
| hujos | 100 |
| humneoo | 32, 33 |
| humnos | 33 |
| humnoun | 32 |
| huper | 204 |

| | |
|------------------------|-----|
| hupokrinomai | .24 |
| Hupokrisis | .25 |
| hupokritès | .24 |
| hupomonè | .88 |

K

| | |
|-----------------------|----------|
| kai | 73, 221 |
| kamèlos | 131 |
| kamilos | 131 |
| kanoon | 166 |
| katafroneoo | 135 |
| katagelao | 135 |
| katalaleoo | 133 |
| katalaliai | 133 |
| katalaloi | 134 |
| katègoreoo | 134 |
| kekoimètai | 174 |
| kènsos | 137 |
| kenturioon | 136 |
| kodrantès | 138 |
| koimaomai | 172, 173 |
| koimèsis | 174 |
| koinoonos | 220 |
| koloonia | 137 |
| koustoodia | 136 |

L

| | |
|-------------------|-----|
| legioon | 137 |
|-------------------|-----|

M

| | |
|-----------------------|-----|
| makrothumia | .87 |
|-----------------------|-----|

| | |
|--------------------------|-----|
| mè epispasthoo | .79 |
| mè ginesthe | 105 |
| mneia | .97 |
| mnèma | .96 |
| mnèmè | .97 |
| mnèmeion | .97 |
| moicheia | 108 |

O

| | |
|-------------------|-----|
| ofeiloo | 221 |
| oméga | .18 |
| ouai | 138 |

P

| | |
|---------------------------|---------|
| pais | 101 |
| paraklètos | .68 |
| paremballoo | .64 |
| parembolè | .64 |
| paroikeoo | .36 |
| paroikia | .34 |
| paroikos | .35 |
| petra | 170 |
| petros | 170 |
| pinakidion | 177 |
| plakes | 176 |
| plax | 177 |
| pnei | .95 |
| pneoo | .94, 95 |
| pneuma | .58, 95 |
| polu-splanchnos | 123 |
| poreoo | 190 |

| | |
|--------------------------|-----|
| pornai | 107 |
| pornè | 107 |
| porneia | 107 |
| porneuoo | 107 |
| pornos | 107 |
| poros | 190 |
| praitoorion | 137 |
| proseuchomenoi | 32 |
| proskuneoo | 20 |
| psèlafaöo | 178 |
| psuchè | 139 |

S

| | |
|--------------------------|-----|
| satanas | 52 |
| sèmeia | 181 |
| sfragis | 224 |
| sfragizoo | 225 |
| soudarion | 138 |
| spekoulatoor | 137 |
| splanchna | 121 |
| splanchnizomai | 123 |
| suzugos | 103 |

T

| | |
|------------------------|----|
| tafos | 96 |
| teknon | 99 |
| tèreoo | 29 |
| tèreoo ek | 29 |
| theodidaktos | 93 |
| theomachos | 94 |
| theopneustos | 94 |

| | |
|-------------------------|-----|
| thneiskoo | 172 |
| thumos | 175 |
| thusiastèrion | 163 |
| thusiazoo | 163 |
| titlos | 137 |
| trapeza | 175 |
| trapezitès | 176 |

X

| | |
|------------------|-----|
| xenia | 218 |
| xenizo | 218 |
| xenos | 217 |

Z

| | |
|-----------------|-----|
| zooè | 139 |
| zugos | 103 |

Bijbelcommentaren van G. H. Kramer

De begintijd van het christendom (Handelingen deel 1: hoofdstuk 1-12); Medema, Vaassen (2000)

De begintijd van het christendom (Handelingen deel 2: hoofdstuk 13-28); Medema, Vaassen (2003)

Ontdekte heerlijkheid (2 Korinthiërs); Medema, Vaassen (2008)

Gegrepen door Christus (Filippiërs); Medema, Vaassen (1996)

Christus ons leven (Kolossers); Medema, Vaassen (1994)

De Heer tegemoet in de lucht (1 Thessalonicenzen); Daniël, Zwolle (2020)

De verschijning van Zijn komst (2 Thessalonicenzen); Medema, Vaassen (1992)

Vrijgepleit (Filémon); Daniël, Zwolle (2011)

WoordStudies; Daniël, Zwolle (2012)

WoordStudies II; Daniël, Zwolle (2018)

Bovenstaande boeken zijn verkrijgbaar via Uitgeverij Daniël (www.uitgeverijdaniel.nl) en via de boekhandel.

Over de auteur

Dr. G. H. Kramer (1954) was werkzaam als docent klassieke talen, KCV en geschiedenis aan het Grotiuscollege in Heerlen. Daarnaast is hij actief als bijbelleraar en als schrijver van bijbelstudieboeken en -artikelen.